

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

GENERACE Z: VNÍMÁNÍ
ŽIVOTNÍCH HODNOT
SOUVISEJÍCÍCH S PARTNERSKÝMI
VZTAHY BĚHEM GENERACÍ

GENERATION Z: PERCEPTION OF LIFE VALUES
REGARDING RELATIONSHIPS DURING GENERATIONS

Diplomová práce

Autor: **Bc. Kamila Tozzi di Angelo**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.**

Olomouc

2021

Děkuji své vedoucí magisterské práce doc. PhDr. Ireně Sobotkové, CSc. za odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup. Velké poděkování patří také mým rodičům, kteří mi během celého studia poskytli velkou podporu a zázemí. V neposlední řadě děkuji všem respondentům, bez kterých by tato práce nevznikla.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Generace Z: vnímání životních hodnot souvisejících s partnerskými vztahy během generací“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 31. 3. 2021

Podpis

OBSAH

Číslo	Kapitola	Strana
OBSAH		3
ÚVOD		5
TEORETICKÁ ČÁST		6
1	GENERACE	7
1.1	Nejednoznačnost pojmu „generace“	7
1.2	Vymezení jednotlivých generací	8
1.2.1	Generace X	9
1.2.2	Generace Y	10
1.2.3	Generace Z	11
1.2.4	Generace Alpha	13
2	Hodnoty	15
2.1	Vybrané koncepty hodnot.....	15
2.2	Hodnotová orientace populace	17
2.2.1	Sociální hodnoty	18
2.2.2	Schwartzova teorie hodnot	18
2.2.3	Podoba hodnotových struktur ve společnosti ČR.....	20
2.2.4	Věková struktura životních hodnot populace	22
3	Partnerské vztahy	26
3.1	Evoluce partnerských vztahů.....	26
3.2	Vývoj vztahů z hlediska vlivu emocí a lidského dozrávání	30
3.2.1	Období časně dospělosti	30
3.2.2	Období mladé dospělosti	32
3.2.3	Období střední dospělosti	33
3.2.4	Období raného staří	34
3.3	Výběr partnera	34
3.4	Fyzická atraktivita	35
3.4.1	Vliv feromonů na výběr partnera	36
3.4.2	Funkce endokrinního systému v partnerských vztazích.....	37
3.4.3	Sociální teorie atraktivity v souvislosti výběru partnera	37
3.4.4	Emoční inteligence	39
3.5	Fenomény vztahující se k formě soužití v průběhu generací	40
3.5.1	Nesezdané soužití (kohabitace)	40
3.5.2	Manželství	42
3.5.3	Rozvod.....	43

VÝZKUMNÁ ČÁST	46
4 Formulace výzkumného problému	47
4.1 Cíle a výzkumné otázky	48
5 Metodologie výzkumu	49
5.1 Metodologický rámec výzkumu	49
5.2 Metoda získávání dat.....	49
5.3 Charakteristika výzkumné populace a metody výběru výzkumného souboru	50
5.4 Průběh sběru dat	52
5.5 Průběh získávání dat.....	53
5.6 Etika ve výzkumu	54
5.7 Metoda zpracování a analýzy dat	54
6 Popis a interpretace výsledků	57
6.1 Změny v partnerských vztazích.....	59
6.2 Historické události.....	65
6.3 Proměny společenských hodnot	68
6.4 Odlišnosti generace Z	71
6.5 Hodnoty generace Z v partnerských vztazích	76
6.6 Odpovědi na výzkumné otázky	78
7 Diskuze	82
7.1 Diskuze k metodologii výzkumu.....	82
7.2 Diskuze k výsledkům výzkumu.....	83
7.3 Praktické využití poznatků této studie a možnosti dalšího výzkumu.....	88
8 Závěry	89
Souhrn	90
Literatura	95

ÚVOD

Životní hodnoty a partnerské vztahy jsou tématy, která se týkají téměř každého z nás a do značné míry ovlivňují naše chování a vnímání světa. V rámci jedné společnosti se setkává každý den několik generací, které mají různé životní hodnoty a různé zkušenosti s partnerskými vztahy. Každá generace je specifická pro události či změny, které v její době nastaly. Ačkoliv se 21. století stalo v posledních 100 letech dobou největšího míru, přineslo také několik změn v podobě digitalizace světa, globalizace či světové politiky, které ukazují nové výzvy pro celou společnost. V souvislosti s vyspělostí a možnostmi dnešního světa jsou mladí lidé často konfrontováni staršími generacemi za nedostatečný vděk, pokoru a další emoce, které od mladé generace, tedy generace Z, starší lidé očekávají. Od členů této generace se v mnoha případech téměř očekává povinnost být šťastný a být v psychické pohodě. Důležité je uvědomit si, že i tito mladí lidé procházejí stejnými vývojovými stádii a cítí stejné emoce jako generace jejich rodičů a prarodičů. Mladá generace je každý den vystavena velkému vlivu vnějších faktorů, které mohou mít vliv nejen na jejich utváření hodnotového žebříčku, ale také na psychickou pohodu. Cílem této práce je zmapovat, jak generace Z vnímá proměny životních hodnot v souvislosti s partnerskými vztahy během generací.

Teoretická část si klade za cíl poskytnout informace zaměřené na popis jednotlivých generací, hodnotových orientací jedinců, ale také poskytnout základní informace v souvislosti s partnerskými vztahy. Empirická část sestává z kvalitativního výzkumu za pomoci polostrukturovaného rozhovoru.

TEORETICKÁ ČÁST

1 GENERACE

V této kapitole se budeme zabývat generační tematikou, kterou považuji za stěžejní pro tuto práci. Téma generací se stalo v posledních deseti letech zájmem několika vědních disciplín. Důvodem tohoto zájmu je především krize kolektivních identit, mezi něž patří proces „individualizace“ či „reflexivní modernizace“. Zájem o studium generací se však vztahuje také k nalezení souvislostí v rámci ústředních sociálních konfliktů, které začaly rozdělovat společnost na antagonistické třídy (Beck, 1997).

V rámci této kapitoly si nejdříve přiblížíme, jak je samotná generace definována a jaké jsou rozdíly mezi pojmem „generace“ a „kohorta“. Následně si charakterizujeme jednotlivé generace, a to především generaci X, Y, Z a Alpha.

1.1 Nejednoznačnost pojmu „generace“

Definovat generaci není jednoduché, neboť vědní disciplíny k tomuto pojmu přistupují mnohdy odlišně. Generaci lze pojímat z hlediska demografického, které je nejužívanější, dále pak z hlediska sociologického, biologického či ekonomického.

Za průkopníka v tématu generací je považován Karl Mannheim, který jako jeden z prvních zkoumal a zhodnotil historii tohoto pojmu a začal se věnovat problematice generací, kdy zdůraznil, že zformované zkušenosti pod vlivem historicko – sociální reality se promítají také do hodnot a postojů generací (Mišovič a Vacek, 2019).

Karl Mannheim opakovaně vysvětluje, že generace je mnohem více než jen skupina lidí narozených ve stejnou dobu. Rozlišuje mezi „generační lokalitou“, která zohledňuje jednotlivce, kteří se nacházeli ve stejném historickém období a v kulturním regionu. Dále zohledňuje generaci jako „skutečnost“, kdy jednotlivci sdílejí stejné konkrétní historické problémy. Jako poslední Mannheim v rámci vymezení pojmu generace popisuje „generační jednotky“, neboť společné vnímání událostí a společná reakce jsou tím, co charakterizuje generační jednotku (McCourt, 2012). Podobným způsobem vysvětluje definici generace například Petrusek (1996) ve velkém sociologickém slovníku, který generaci popisuje jako velkou sociální diferencovanou skupinu osob, která je spojená dobově podmíněným stylem myšlení a jednání. Dále generaci popisuje jako jednotlivce, jež prožívají podstatná období své socializace ve shodných historických a kulturních podmínkách (Petrusek, 1996).

Abychom však nezůstali jen u sociologického pojetí generace, přiblížíme si také zmiňovaný biologický přístup, který Hartl et al. (2010) definují jako potomstvo rodičů žijící ve stejném čase. Nezohledňuje se zde však kulturní a sociální pozadí pro danou generaci.

Samotný pojem generace však bývá často zaměňován s pojmem kohorta. Ač mají tyto pojmy k sobě velmi blízko, tak se v několika ohledech liší. Kohorta označuje skupinu osob, která je ve stejném roce nositelem stejné demografické události, mimo však své vlastní narození. Kohortu mohou tvořit například lidé, kteří během roku 2020 uzavřeli sňatek či se naopak rozvedli. Z výše zmíněného pak plyne, že o generaci lze uvažovat jako o věkové kohortě (Kalibová et al., 2009)

Lze tedy konstatovat, že při přemýšlení nad ukotvením definice pojmu generace je důležité zohlednit nejen zařazení v sociální a ekonomické struktuře, ale především zohlednit kolektivní pocitování a jednotný mentální přístup, který je pro každou generaci specifický a charakterizující (Mišovič & Vacek, 2019).

1.2 Vymezení jednotlivých generací

V následující podkapitole si přiblížíme a vymežíme generace X, Y, Z a Alpha. Jejich přiblížení je pro nás důležité, abychom byli schopni lépe porozumět celkovému vnímání, rozhodování a chování jednotlivých generací napříč historií. Zároveň tak lépe pochopíme hodnotové postoje těchto generací.

Za nejstarší generaci jsou považováni lidé narození v generaci Silent generation (tichá generace). Zde patří jednotlivci narození mezi roky 1925–1945. Svůj název si generace získala především proto, že je charakteristická svým zaměřením na pracovní kariéru, kterou upřednostňuje před aktivismem. Tichá je také proto, neboť lidé vyrůstající v těchto dobách, si byli vědomi, že není bezpečné vyjadřovat navenek své názory a postoje. Dále následovala generace Baby Boomers. Američané si po druhé světové válce užívali nově nalezenou prosperitu, která vyústila v „baby boom“, tyto děti jsou označovány jako „šťastné“. S následující generací, tedy s generací X přichází také identifikace generací dle Písmen. Tato písmena jsou spojována s významnými kulturními identifikátory, které si přiblížíme v následující podkapitole, která bude zaměřena především na generaci X (1965-1979), generaci Y (1980–1996), generaci Z (1996–2012) a generaci Alpha (2013- dosud) (Kasasa, 2020).

1.2.1 Generace X

Generace X známá také pod pojmem „Husákovy děti“. Do této generace patří lidé narozeni mezi roky 1961–1980. Amerika v této době prožívala velké úspěchy, mezi které se řadil například let člověka na Měsíc a s ním spojený velký technický pokrok. Lidé žijící v této zemi věřili, že dokážou vše, co budou chtít (Berg, 2020). Předchozí generace měla tendenci především usilovat o dobré společenské postavení. Tato tendence však byla nahrazena protikladem v podobě „květinového hnutí“, které přineslo obrození hodnot poválečného období, kdy hlavním tématem se stala především osobní svoboda, která předčila dříve neutichající honbu za bohatstvím. Během těchto let se Severní Amerika stala velmi bohatou. Mladí lidé disponovali obrovskými sumami, vydělanými jejich rodiči. Poválečný vývoj v Severní Americe tak vyvrcholil studentským hnutím (Berg, 2020).

Co se týče České republiky, zde děti vyrůstaly za socialismu, kde pojem nezaměstnanost neexistoval a volný pracovní trh také ne. Od počátku šedesátých let 20. století v Evropě, ale také u nás docházelo k postupnému uvolňování konzervatismu předešlých let. Poválečná generace, začala být nespokojená s dosavadním vývojem a snažila se napomoci k uvolňování kultury a vznikla takzvaná československá filmová vlna. V rámci ekonomiky země byla navrhována nová soustava plánování a reformní křídlo ÚV KSČ nabývalo na síle. Tuto tendenci však ukončil vpád Sovětských vojsk v srpnu roku 1968. V tehdejší Československu, přibližně ve stejné době, jen o něco málo později než v Americe, došlo k populační explozi (Berg, 2020).

Vrcholem populačního růstu byly tedy 70. léta 20. století, kdy se světová populace ročně rozrůstala o 2,2 procenta. Od té doby se však tempo opět vrací zase do normálu, tedy klesá. Loni narostl počet obyvatel planety o 1,1 procenta (Horký, 2018). Co se týče naší země, tak jedním z důvodů, proč docházelo k vyššímu populačnímu vzrůstu a utváření rodin mohla být skutečnost, že od sedmdesátých let začalo Československo podporovat rodiny, stavěly se nové byty v panelových domech, které nabízely jistoty mladým rodinám. Dále byly zavedeny novomanželské půjčky či přídavky na děti. Tato generace mimo jiné zažila život dvou generací v jednom bytě. Populační vlna je však dobře připravila na vstup na pracovní trh po roce 1990, kdy se mnoho z velmi dobře uchytilo a dnes mají velmi dobré postavení (Berg, 2020).

1.2.2 Generace Y

Generace Y „mileniálové“ neboli generace tisíciletí. Do této generace patří lidé, narození mezi roky 1981-1996. Tato generace byla svědkem mnoha změn. U nás se jednalo například o pád železné opony, třetí průmyslovou revoluci či nástup internetu a virtuálního světa (Van de Berg, 2020). Tato generace vyrůstala v období největší expanze světové ekonomiky a lze konstatovat, že se jedná o první generaci tzv. globálních občanů a zároveň o nejvíce uvědomělou generaci od 60. let minulého století. Jejich schopnosti a nadání pracovat s informačními technologiemi výrazně převyšují generaci X. Sociologové se shodují v označení této generace jako digitální, neboť komunikují především prostřednictvím sociálních sítí, blogů, mobilních zařízení atd. (Power, 2017). Časopis Time generaci Y označil v roce 2014 jako generaci „já“. Také je důležité si uvědomit, že ač spoustu identifikátorů bude mít generace Y napříč světem stejné, tak se mohou v několika charakteristikách lišit, a to především z důvodu historického kontextu. Například v Americe se v této době rozvinul kapitalismus peněz, což v překladu pro mladé znamenalo: cokoli co chci, jednoduše si to koupím.

Oproti tomu u nás byla situace trochu jiná. Způsob myšlení „vlastnit a všechno si koupit“ k nám dorazil až o několik let později. Přesvědčení, že hodnota jedince se měří tím, co si může koupit, byla u nás patrná zvláště po sametové revoluci (Berg, 2020). Otázkou toho, co je pro tuto generaci důležité a hodnotné, se zabývala Globální studie The Truth about Youth agentury McCann Worldwide (2012), která je založena na kvantitativním a kvalitativním průzkumu 7 000 respondentů napříč celou zeměkoulí. Na otázku, co dnešní mladou generaci charakterizuje, průzkum odpovídá: technologie, potřeba sociálního kontaktu, autenticity a spravedlnosti (McCann Worldwide, 2012),

Další výzkum zaměřený na generaci Y prováděný organizací Pew research center (2020), jenž byl zaměřený na proměnlivost uzavírání sňatků mezi generacemi, zjistil, že u generace Y je méně pravděpodobné, že budou uzavírat sňatky ve stejném věku jako předchozí generace. Dle výzkumu vychází, že lidé narození v generaci Y mají tendenci zakládat rodiny později než jejich protějšky v předešlých generacích. Pouze polovina mileniálů (46 %) ve věku 25–37 je sezdaná, což je o 83 % méně, než tomu bylo u Silent Generation, tedy u generace, která byla narozena mezi roky 1925–1941. V roce 1968 se typická americká žena poprvé provdala ve věku 21 let a typický americký muž se poprvé oženil ve věku 23 let. Dnes se tato čísla vyšplhala na 28 let u žen a 30 let u mužů. Nejedná se však jen o opožděné manželství. Podíl dospělých, kteří se nikdy neoženili, se zvyšuje s

každou další generací. Pokud budou současné vzorce pokračovat, odhaduje se, že jeden ze čtyř dnešních mladých dospělých nikdy neuzavře sňatek, než dosáhne poloviny 40. až počátku 50. let. Dále se také prokázalo, že ženy narozené v generaci Y žijící v USA se stávají matkami později, než tomu bylo u předešlých generací. Ženy ve věku 20 až 35 let se dle výzkumu prováděném v roce 2016 staly matkami ve 48 %, přičemž ženy narozené v generaci X byly ve stejném věku matkami v 57 %, podobně tomu bylo i u žen, které spadaly do generace boomers, kde ženy ve stejném věku byly matkami v 58 % (Pew research center, 2019). Lze tedy konstatovat, že vznikla pragmatická generace, která se spoléhá především sama na sebe. V naší republice na tom má určitý podíl také porevoluční klima, kdy tvrdý hon za penězi a postavením již nebyl tlumen socialistickou ekonomikou. Následky obrovského honu za penězi pomalu prorůstají na povrch: rozpad rodin, rozvody, soudy o majetek. Je důležité však také zmínit, že Mileniálové jsou aktuálně hlavní generací, neboť se nachází v biologicky nejproduktivnějším věku a zároveň jsou nejžádanější generací na trhu práce.

1.2.3 Generace Z

V následujících řádcích si přiblížíme generaci Z, která bude zároveň naší ústřední generací v rámci výzkumu této diplomové práce. Generace Z (neboli zatracená, gendrově proměnlivá, globálně smýšlející, nezávislá) odkazuje na generaci, která se zrodila v letech 1996–2012, což znamená, že nejstaršímu členovi generace Z je 24 let a nejmladšímu narozenému v roce 2012 8 let. Tato generace byla vychována na internetu a sociálních médiích, přičemž někteří z nejstarších členů této generace dokončují vysokoškolské vzdělání a pomalu vstupují na trh práce. Generace Z chce být ohodnocena především za vlastní zásluhy, nikoliv za zásluhy týmu jako tomu bylo dříve u generace Y (Patel, 2017).

Ačkoliv z historického hlediska tato generace vyrůstala a vyrůstá v době míru, tak se jako jedna z prvních generací začala setkávat s novými fenomény, které jsou spojeny především s globalizací a digitalizací světa. Jedním z nich je například FoMO (z anglického „fear of missing out“), což znamená „strach z toho, že něco zmeškáme, propásneme“. Jedná se o druh behaviorální závislosti, která se projevuje tím, že potřebujeme a chceme mít neustále přehled o tom, co se děje, načež se snažíme kontrolovat dění v prostředí sociálních sítí a svým způsobem předběhnout samotné události (Kopecký, 2017). Mezi hlavní znaky tohoto fenoménu pak patří úzkost, nervozita, třes, pocity deprese (Hogan 2015).

Dalším velkým tématem pro tuto generaci je všeobecné nadužívání internetu a nových technologií. Z tohoto důvodu se toto téma také stalo jednou z nových klíčových oblastí Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027. Na základě posledních výsledků Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (dále jen ESPAD) z roku 2016 přes 20 % studentů hraje denně počítačové hry, 87 % denně surfuje na internetu a 41 % studentů tráví v běžný všední den 4 a více hodin na internetu. Výsledky dále ukazují, že nadužívání internetu a sociálních sítí může být spojeno s pocity úspěchu a kontroly. Dále se potýkáme s novou formou navazování nejen vztahů, ale také přátelství (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. & ESPAD., 2016)

Psycholog Kulhánek (2018) spatřuje v nadužívání sociálních sítí touhu být ve středu dění a mít možnost předvést se před ostatními. Dále autor poukazuje na možnou potřebu zahnat samotu či utéct od problémů. Všechny tyto motivace podle psychologa Jana Kulhánka přitahují dospívající k používání moderních technologií (Kulhánek, 2018).

Na základě prováděného výzkumu vlády České republiky (2019) bylo zjištěno, že především mladší zástupci generace Z ve věku 11–15 let jsou až v 16 % každodenně v kontaktu s přáteli, se kterými poprvé navázali kontakt na internetu. *„U jedenáctiletých se to týká každého desátého, u patnáctiletých každého pátého školáka. „Často se virtuální kontakt změnil i v reálné setkání. Mladí lidé musejí být v těchto situacích obezřetní, ale zároveň je potřeba si uvědomit, že právě sociální sítě jsou prostorem, kde se dnes děti seznamují, a je to zcela přirozené“ (Kalman, 2019).* Důležité je však zmínit, že nám tak u mnoha členů této generace vzniká nová nelátková závislost, kterou můžeme znát nově pod pojmem netolismus (vláda České republiky, 2019).

Dle sociologa Martina Buchtíka (2020) je pro tuto generaci charakteristický výběr z velkého množství možností, a to ať už se jedná o technologie, potraviny, dovolenou, výběr auta či čehokoliv jiného. Paradoxně to však nemusí být pro tyto mladé lidi výhodou, ale mnohdy úskalím, neboť mnoho z nich tak může cítit větší tlak a nemusí vůbec vědět, co si s tímto množstvím počít. Následně pak kvůli nedostatku plánů mohou tito lidé skákat od jednoho pokusu k druhému, ale ve výsledku nedokážou nikde pořádně zakotvit, což v nich vyvolává úzkostné pocity a pocity nespokojenosti (Buchtík, 2020).

Mezi další důležité a stěžejní téma pro tuto generaci patří pojetí vlastní identity a sexuální orientace. Generace Z nebere nalezení sebe sama jako určitý cíl, ale jako

každodenní cestu, která může být proměnná na základě jejích postojů, blízkých, vzdělání či partnera. Pojetí identity se stalo tématem pro tuto generaci především díky multikulturalismu, který prosazuje myšlenku, že v jednom demokratickém státě mohou společně žít nejen jednotlivci, ale i skupiny s různou kulturou. Díky multikulturalismu tedy dochází k většímu překrývání kultur, což může vést, k tomu, že osobní identita se stane vícevrstvá, a tak i komplikovanější (Pandit, 2015). Ačkoliv je tato generace definována jako generace konzumní, tak dle CivicScience (2017) je generace Z, a to především její starší členové, přelomovou, co se týče veganství a apelu na životní prostředí.

Vzhledem k zaměření diplomové práce je důležité zmínit pojetí partnerských vztahů touto generací. Vztahy a mladou generaci se zabýval například sociolog Zygmund Bauman, který aktuální situaci ve vztazích vnímá jako velmi kritickou. Ve své knize „Tekutá láska“ popisuje vztahy jako tekuté, tedy lásku bez pevných a trvalých vazeb. Mimo to dle Baumana (2013) disponuje tato generace nespočtem nových možností a situací, přičemž mladí lidé vyměňují v mnoha směrech kvalitu za kvantitu. Autor také poukazuje na to, že sdílení vzájemné identity bylo nahrazeno sdílením společných zájmů.

Dále upozorňuje na to, že vztahy se proměňují v nezávazné hry a láska je mnohdy vytlačena na základě krátkodobých přání. S tím však na druhou stranu nesouhlasí sociolog Anthony Giddens (2012), který na základě svých výzkumů zjistil, že mladé generaci se nejedná ani tolik o naplnění mnohdy až pudových přání či o lehkomyšlné ukončování vztahů, ale naopak, že mladou generaci nejvíce tíží otázka, jak partnerské vztahy v tomto chaotickém světě udržovat, prohlubovat a také jak skloubit touhu po nezávislosti a sebenaplnění skrze práci stejně jako skrze svou rodinu. Anthony Giddens pak vidí jako největší výzvu pro tuto generaci dokázat sladit osobní svobodu a možnosti, jež jsme nikdy dříve neměli, a potřebu trvalého a kvalitního vztahu s druhými lidmi (Nezbeda, 2013).

1.2.4 Generace Alpha

Jako poslední si představíme generaci Alpha, tedy generaci, která se považuje za generaci teprve pomalu nastupující. První děti této generace se narodily v roce 2010, tedy v době digitální éry, kdy ve stejném roce spatřila světlo světa dnes nejznámější sociální síť Instagram. S označením Alpha se váže vize nového začátku a poznání. S podrobnějším popisem této generace pak poprvé přišel Mark McCrindle, podle kterého je nutno se na tuto generaci dobře připravit, neboť každý týden se narodí okolo 2,5 miliónů alfa dětí a přibližně do roku 2025, kdy by měla nastoupit „marketingová“ generace, by členů alfa mělo být až

dvě miliardy (McCrindle & Wolfinger, 2009). V roce 2016 nastoupily alfa děti poprvé do školy a dle McCrindla bude tato generace formálně nejvzdělanější a po technické stránce nejvybavenější a nejbohatší generace v lidské historii (Mediaguru, 2016). Dále díky demografickým analýzám lze predikovat, že generace alpha bude generace starších rodičů, bude u ní docházet stále k většímu multikulturalismu, přičemž velikost rodiny bude menší, ale střední délka života člena generace alpha bude naopak delší.

V návaznosti na výše zmíněné je důležité podotknout, že příslušníci generace alfa vyspívají v mnoha směrech dříve. Jedná se například o fyzickou zralost, která u nich nastupuje dříve, tudíž i dospívání a určité touhy těchto mladých jedinců mohou přicházet dříve, než tomu bylo u jejich rodičů či prarodičů, tedy generace Y a Z. Kromě toho jsou tito mladí lidé daleko dříve vzdělaní v oblasti sociální a psychologické, což s sebou může nést jak pozitivní, tak negativní důsledky (Akmal et al., 2020). Důležité je také podotknout, že oproti generaci Y, která se snaží stále rozdělovat fungování v reálném a digitálním světě, tak generace alpha je považována za generaci, která toto dělení již nebude téměř provádět a ocitne se tak ve fluidním konstantním propojení digitálu a reality na každém kroku (Fourtané, 2018).

Nakonec této kapitoly bych ráda uvedla, že je důležité si uvědomit, že každá generace má své vlastní výzvy a úskalí, přes která se musí dostat. Jak zmiňuje ve své knize Monika van den Berg (2020, 137) „*není to jednoznačně tak, že jedna generace je na tom dobře a ta následující nikoli, že jedna generace je špatná, nevede svou existenci dobře, celkově degeneruje a nepodává dobré výkony, a že další generace je ideální a dobrá. To bychom se mýlili. Chceme-li si vzájemně porozumět, je jedno jestli napříč generacemi či v partnerském vztahu, pak musíme jednoznačně odhodit hodnocení, škatulkování a předsudky*“ (Berg, 2020, 137).

2 HODNOTY

K důležitým atributům společnosti patří životní hodnoty občanů a jejich hodnotové orientace. Hodnoty tvoří mimořádně důležité regulátory celého života lidí, neboť působí na utváření jejich myšlenek, činů, morálních vlastností či světového názoru. Ze životních hodnot lidí lze usuzovat současnou úroveň mnoha společenských jevů, ale také jejich další vývoj. Problematikou hodnot se na odborné úrovni zabývá vědecká disciplína, kterou nazýváme axiologie, přičemž v literatuře můžeme tuto disciplínu najít také pod názvem filozofie hodnot. (Mišovič & Vacek, 2019). Kučerová (1996) k úvodu hodnot uvádí: „*Člověk od nepaměti hodnotil a usiloval o hodnoty, aniž měl nějakou teorii hodnot, podobně jako myslel a logicky myslel dříve, než měl logiku, esteticky a umělecky tvořil dříve, než měl estetiku. Praxe tu všude předbíhá teorii*“ (Kučerová, 1996, 48).

2.1 Vybrané koncepty hodnot

Axiologie je jednou z nejmladších filozofických disciplín, která vznikla na přelomu 19. a 20. století. Tato disciplína vymezuje specifičnost hodnot a hodnocení na rozdíl od poznatků a poznání. Zabývá se především povahou a místem hodnot ve společnosti a hodnotové struktuře (Volf, 2018). V literatuře zabývající se hodnotami obecně platí, že předpokladem vzniku hodnot je hodnocení, tedy, že hodnoty jsou výsledkem hodnocení a zároveň zdrojem dalšího hodnocení (Prudký et. Al, 2009). Hodnoty mohou být také vnímány jako určitý indikátor vlastností a výpovědí obsahu o nás samotných. Na pojetí hodnot je nahlíženo v mnoha směrech, abychom si utvořili ucelenější obraz o jejich možném vnímání člověkem, představíme si v následujících řádcích několik možných konceptů.

Jako první si představíme koncept, kde jsou hodnoty vnímány jako zvláštní vlastnosti skutečnosti. Toto pojetí formuloval Max Scheler v roce 1921. Holl (1970) o tomto pojetí pojednává ve svém článku, kde poukazuje, že Scheler nepovažoval za tvůrce hodnot člověka, ale hodnoty považoval za něco, co existuje objektivně, přičemž jejich prožívání je subjektivní. Tento autor dále poukazuje, že relativnost se nevztahuje vůči samotným hodnotám, ty jsou svou povahou absolutní, relativní je však naše zkušenost cítění hodnot. Na základě tohoto pojetí lze dle Schelera vysvětlit, proč některým hodnotám připisujeme vyšší či nižší význam (Holl, 1970).

Nejšíře definuje hodnotu Ch. Ehrenfels, když ji koncipuje jako vztah mezi objektem a subjektem, který o daný objekt usiluje. Tedy jako produkt subjektivního vztahu k dané skutečnosti (Spousta, 2008). Je zde vyzdvihována role subjektu, který nejen rozhoduje o tom, co hodnoty jsou, ale také je sám tvoří. Další koncept pojímá hodnoty jako součást naší svobodné volby, přičemž hodnoty jsou spjaté s naším nitrem. Tyto hodnoty neurčuje Bůh ani jiná autorita (Prudký et. Al, 2009)

Dále americký neorealista B.P. Perry převádí hodnoty na zájmy. Za zdroj hodnot tedy považuje jedincův zájem (interest), s tímto pojetím se ztotožňuje také český filozof B. Zbořil, který věří, že jakýkoliv objekt může získat hodnotu, je-li o něj projevový zájem. Tento zájem se následně projevuje v postoji přízně či nepřízně (Spousta, 2008).

Pragmatismus naopak považuje za hodnotu cokoliv, co člověk za hodnotu považuje. Na hodnoty však může být nahlíženo také jako na produkty náboženskosti. Hodnoty v tomto pojetí jsou doprovázeny dlouhou tradicí. Pro většinu lidské civilizace opírající se o židovské, antické a křesťanské zdroje bylo toto chápání hodnot rozhodující. V tomto pojetí je přijetí či nepřijetí takto chápaných hodnot zdrojem smyslu a spásy člověka a celého lidského společenství (Prudký et. Al, 2009). Na druhou stranu pro nevěřící populaci může náboženský původ hodnot být zdrojem pochybností o existenci hodnot vůbec (Prudký et. Al, 2009).

Hodnoty lze také chápat jako součást biologických dispozic člověka. Dříve byly hodnoty chápány a spojovány aktivizací pudů, které byly vnímány jako zdroje hodnot. Nejznámějším psychologem v tomto uvažování je Sigmund Freud a jeho koncept pudů. Další koncept představuje hodnoty jako produkt skupiny. Hodnoty zde slouží jako nástroj a výsledek skupinové kontroly. Nahlíží se zde na to, zda chování jedince odpovídá zájmům skupiny (Prudký et. Al, 2009).

Na základě výše zmíněných konceptů lze hodnotou rozumět *vše, co zajišťuje existenci člověka v nejširším slova smyslu, co má pro nás nějakou cenu a co nám umožňuje uspokojovat naše potřeby, zájmy, cíle a ideály v oblasti vitální, sociální a duchovní.*“ (Spousta, 2008, 243).

Na závěr bychom rádi uvedli, že velké rozpětí v psychologické axiologii prozatím nelze překonat eklektickou integrací dosavadních poznatků z jednotlivých, často protikladných koncepcí. Abychom byli schopni alespoň částečného systematického uspořádání existujících poznatků o hodnotách v psychologii, lze částečně realizovat jejich zařazením do obecnějších pojmových celků. Toto předpokládá stabilní kritéria klasifikace.

Ke kritériím lze následně dospět analýzou již existujících definic a teorií, které mají jako předmět vědeckého zájmu axiologické předpoklady chování (Cakirpaloglu et al., 2009)

2.2 Hodnotová orientace populace

Hodnotová orientace populace je utvářena biologickými, psychologickými vlastnostmi, ale také schopnostmi lidí a jejich ekonomickými a sociálními podmínkami života. Celá soustava pak zahrnuje desítky hodnot, mezi něž patří: práce, mír, rodina, peníze, vztah k umění, vzdělání, jistota, spravedlnost, svoboda, volný čas, víra v boha, veřejná činnost, zdraví, kulturní život, soulad s přírodou, technika, sportovní činnost, cestování, sociální péče, hry, pohodlný život, podnikání, vědecké poznávání, politická aktivita, kontakty s lidmi (Mišovič & Vacek, 2019, s. 109).

Abychom však mohli rozeznávat jednotlivé hodnotové orientace, musíme si uvědomit převahu podob těchto orientací a také charakteristiky jejich nositelů. Eduard Spranger vypracoval typologii, která je založena na 6 základních hodnotách či motivech v životě člověka. Mezi tyto typy patří (Matějková & Kelnarová, 2014):

1. **Ekonomický typ** – se zaměřuje na praktickou stránku věcí. Za hodnotné považuje spíše hmotný přínos. Upřednostňuje to, co pro něj bude mít největší zisk.
2. **Náboženský typ** – směřuje k absolutním a duchovním hodnotám, snaží se porozumět světu a najít jeho podstatu, oceňuje především duchovní hodnoty a zkušenosti, ať už v rámci tradičního náboženství nebo mimo ně.
3. **Teoretický typ** – touha po poznání, hledání pravdy a podstaty světa.
4. **Estetický typ** – oceňuje krásu světa i maličkostí. Nezajímá ho praktický život. Jeho zájem směřuje především k tvorbě, hudbě, prožitku.
5. **Politický typ** – zajímá ho především moc, je soutěživý, vyhledává možnost, jak ovládat jiné lidi. Důležitá je pro něj nejen moc, ale také společenské postavení.
6. **Sociální typ** – důležitá je láska k druhým, sebeovládání, laskavost.

Je však nutné si uvědomit, že člověk může sdílet i několik těchto typů dohromady, přičemž jeden může být dominantnější než ten druhý. Sprangerova typologie slouží především jako základní přehled možného rozdělení. Dále je také nutno podotknout, že hodnotová orientace populace nemusí být v čase statická, především pak v době velkých společenských, politických a jiných změn (Šmídová et al., 2010).

2.2.1 Sociální hodnoty

Tyto hodnoty představují to, co považujeme za dobré a cenné. Koukolík (2020) ve svém článku poukazuje na existenci jak osobních, tak skupinových (kulturních) hodnot. Tyto hodnoty jsou definovány jako žádoucí cíle motivující lidské činy. V lidském životě pak představují určitý druh kompasu, z čehož vyplývá, že všechny hodnoty odpovídají určitým cílům. Naopak jen některé cíle představují hodnoty.

Koukolík (2020) následně specifikuje rozdíl mezi hodnotami, postoji a cíli. Hodnoty se dle jeho popisu odlišují od postojů a konkrétních cílů především svým širokým přesahem do nejrůznějších situací. „*Postoje a konkrétní cíle se naproti tomu vztahují ke konkrétním akcím, předmětům a situacím*“ (Koukolík, 2020, 6). V případě, že se budeme bavit o zdravých jedincích, tak je lidem vlastní, že v rámci své sebeúcty hodnotí sami sebe především pozitivně. Dále je důležité podotknout, že lidé chápou své vlastní hodnoty jako něco důležitějšího v porovnání s jejich osobními vlastnostmi. Každý jedinec přikládá jinou váhu určitým hodnotám ve svém životě, přičemž čím je hodnota pro člověka významnější, tím vyšší místo v žebříčku bude daná hodnota zastupovat a jedinec do ní bude vkládat větší úsilí (Koukolík, 2020, 6).

2.2.2 Schwartzova teorie hodnot

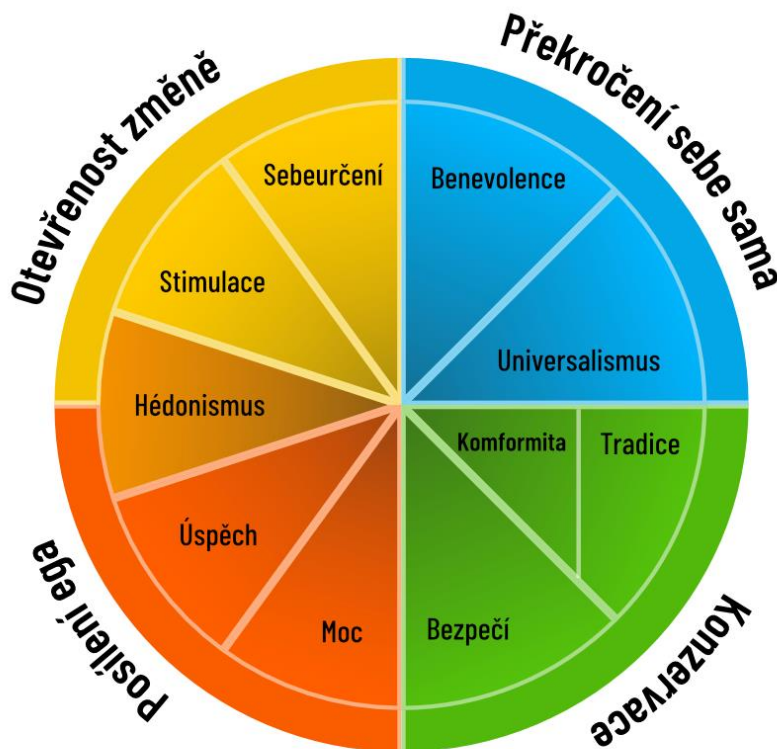
Vzhledem k tomu, že v rámci kapitoly hodnoty vycházíme také z poznatků, které jsou založeny na Schwartzově teorii hodnot, považujeme za důležité tuto teorii hodnot v krátkosti představit. Tato teorie se zabývá základními hodnotami, které jsou určitým způsobem vnímány napříč všemi kulturami. Jednou z teorií, na kterou Schwartz navazoval, byla Inglehartova teorie rozdělení hodnot na materialistické a postmaterialistické. Schwartz se jí inspiroval při vytváření kruhového motivačního kontinua (obr. 1), kde jednu ze dvou dimenzí tvoří hodnotové typy moc a bezpečnost, které představují materialistické hodnoty (Binka et al., 2015).

V rámci této teorie jsou některé základní hodnoty v rozporu s jinými (např. benevolence a moc), zatímco jiné jsou vzájemně slučitelné (např. konformita a bezpečí). Schwartz přitom poukazuje na to, že hodnoty jsou v těchto vzájemných vztazích do značné míry nezávislé na kultuře. To znamená, že existuje určité univerzální schéma lidmi vyznávaných hodnot – a tedy i motivací lidí (Binka et al., 2015). Schwartzova teorie hodnot znázorňuje čtyři hlavní hodnoty, které zastřešují deset hodnot, jež se nacházejí v jejich

rámčích (obr. 1). Mezi hlavní čtyři zastřešující hodnoty patří: Otevřenost vůči změnám, sebezpešah, sebezdokonalování a uchovávání. Deset hodnot, které spadají pod čtyři základní zastřešující hodnoty následně patří: moc, úspěch, potřeba slasti neboli hédonismus, stimulace, seburčení, bezpečí, benevolence, universalismus, konformita, tradice (Koukolík, 2020).

Důležité je upozornit na to, že čím blíže si jsou kterékoliv dva typy hodnot v libovolném směru kolem kruhu, tím podobnější si jsou jejich motivace, naopak více jsou si jednotlivé kruhy vzdálenější, tím protichůdnější jsou jejich motivace (Řeháková, 2006).

Obrázek 1: Schwartzovo kruhové kontinuum hodnot (vytvořeno na základě Schwartz, 1994, 2012)

Každá ze čtyř zastřešujících hodnot vyjadřuje širší motivační cíl, který je společný hodnotám, které pod ní spadají (Řeháková, 2006):

1. **Otevřenost změně** – Tato vyšší hodnota představuje usilování o splnění cílů, které mají emoční či intelektuální náboj. V rámci této hodnoty se o cíl usiluje bez ohledu na nejistotu výsledku.
2. **Konzervace** – Zde se jedná především o zachování statusu quo, kdy jistotu zprostředkovávají vztahy s blízkými, společenské instituce či tradice.
3. **Posílení ega** – Prosazování vlastních osobních zájmů bez ohledu na zájmy ostatních.
4. **Překročení sebe sama** – Snaha o přesah vlastních sobeckých zájmů a zaměření se na podporu blaha ostatních a přírody. Hodnoty vyššího řádu následně formujeme na dvě dimenze: otevřenost změně vs. konzervace a posílení ega vs. překročení sama sebe.

2.2.3 Podoba hodnotových struktur ve společnosti ČR

V následujících řádcích si představíme hodnotovou strukturou společnosti České republiky, podle přístupu R. Ingleharta a S.H. Schwartz. Dle zjištění, které ve své knize uvádí Prudký et al. (2009) je zřejmé, že v současnosti je stále patrná převaha smíšených hodnot nad hodnotami materialistickými a materialistických nad postmaterialistickými. Mírou přesahu materialistických nad postmaterialistickými hodnotami se společnost České republiky přibližuje Islandu, Finsku, Severnímu Irsku, Německu či Litvě. Důležité je říci, že tento přesah je stále mnohem menší v porovnání s ostatními postkomunistickými zeměmi. Obecně však můžeme říct, že situace ve společnosti České republiky je blíže tradičním členským zemím EU než postkomunistickým státům (Prudký et al., 2009, 277).

Překvapivý vývoj, který byl zaznamenán v rámci výzkumu cílových hodnot podle Ingleharta ukazuje, že společnost České republiky prochází poněkud odlišným vývojem, než tomu je u dalších postkomunistických zemí a zároveň směřuje i proti hlavnímu proudu v EU. Výzkum z roku 2005 zaznamenal v rámci České republiky posun k posílení postmaterialistických hodnot. Mezi tyto nositele hodnot následně patří především mladí lidé, jedinci s vyšším vzděláním, s vyšším sociálním statusem, pocházejících z velkých měst a jedinci s vyšším finančním příjmem.

Výše zmíněná zjištění potvrzují také výsledky, které publikují Mišovič a Vacek (2019) v rámci průzkumu zaměřeného na ověření souboru základních životních hodnot u reprezentativního souboru občanů České republiky nad 15 let. Ze 14 předložených hodnot

je dotázanými občany považováno za nejvýznamnější či velmi důležité: zdraví – 99 %, mír – 93 %, a rodina 92 %. S menším odstupem pak následovala spravedlnost – 84 %, dobrá práce – 77 % a stejně i přátelství. Na dalších místech osobní svoboda, vzdělání, znalosti, volný čas, soulad s přírodou. Na posledních místech byla uváděna veřejná aktivita (9 %) a víra v boha (6 %).

Současně je patrný určitý posun v žebříčku hodnot oproti roku 2011, zejména vzestup významu rodiny, vzdělání a volného času, a naopak pokles významu peněz a bohatství. Z mnoha dalších sociologických a sociálně psychologických šetření a analýz, které se zabývaly právě problematikou hodnotových orientací vyplývá, že lidé jako jedinci i skupiny se zabývají především takovými hodnotami, které zajišťují jejich existenci (Mišík & Vacek, 2019, 110). Jak můžeme vidět, tak hodnoty spojené s vírou v boha byly zmíněny pouze v 6 %, tento stav si vysvětlujeme dlouhodobě vysokou mírou sekularizace a nižším vlivem katolického náboženství, což se beze sporu promítlo do hodnot a vědomí již několika generací (Kuchařová & Šťastná, 2009).

Dále se ukazuje, že společnost České republiky je vybavena spíše hodnotami konformními, spíše směřujícími k opatrnosti, obavám, ale také k malé ochotě vůči změnám či nejistotě. Další znakem české společnosti je potřeba jasně, a i navenek projeveného ega, neboť tyto hodnoty jsou spojené s nejistotou, malým sebevědomím, možná i nepochopením a malými dovednostmi začlenit se do situace a aktivně se na ní podílet. Lze také usuzovat, že společnost v České republice upřednostňuje hodnoty, které jsou vnějškově ocenitelné, podepřeny spíše majetkem než osobnostní dovednostmi, schopností a usilováním (Prudký et al., 2009, 278).

Mišovič & Vacek (2019) v rámci výsledků empirických šetření srovnávají situaci posunu hodnot z pohledu posledních čtyř let. V rámci svých zjištění poukazují na změnu především v problematice osobní svobody a jistoty dobré práce. Před čtyřmi lety se jistota práce umísťovala až několik míst za osobní svobodou. Dnes je tomu naopak a hodnota spojená s jistotou dobré práce se dostává do popředí v rámci hodnotového žebříčku české společnosti. Mezi další posun v hodnotovém žebříčku můžeme u české populace vnímat také posun v hodnotě získávání znalostí, která se v posledních čtyřech letech přesunula „z velmi důležité“ na „spíše důležité“. Stejně tak se ukazuje i pokles důležitosti „mít více volného času“. Naopak do popředí se dostávají hodnoty jako „peníze či majetek“. To vše je odrazem vývoje české společnosti v posledních letech (Mišovič & Vacek, 2019).

2.2.4 Věková struktura životních hodnot populace

V následující podkapitole si představíme věkovou strukturu životních hodnot populace. Schwartz (2006) ve svém článku upozorňuje na adaptační a motivační funkci hodnot, která je z velké části ovlivněna věkem daného jedince. Především pak konkrétní cíle jako například osobní růst, hledání partnera či početí potomka. Tyto konkrétní cíle a hodnoty se během života proměňují.

Schwartz (2005) představil tři systematické zdroje, které mohou mít vliv na utváření a preferenci hodnot v souvislosti s věkem jedince. Mezi tyto zdroje řadí:

1. Životní fázi
2. Fyzické stárnutí
3. Vliv kohorty

V rámci tohoto modelu Schwartz (2006) upozorňuje na to, že hodnoty se mohou měnit například v souvislosti s měnící se rolí (matka, manželka, vnučka) či na základě životních událostí, jimiž mohou být: manželství, vdovství či výchova dětí. Například mladí dospělí cítí větší potřebu najít si partnera, aby mohli plodit děti a navázat bližší intimní vztah (The NICHD Early Child Care Research Network et al., 2009).

V této souvislosti pak můžeme demonstrovat tvrzení, že hodnoty spojené s těmito potřebami budou vyšší u mladších dospělých než u dospělých nacházejících se ve střední dospělosti. Zuckerman (2014) v návaznosti na Schwartze (2006) považuje za jeden ze zdrojů změny v rámci hodnotové orientace jedince fyziologické a biologické změny.

Mezi tyto změny můžeme řadit například zralost, zhoršení smyslů, omezenou schopnost vykonávat některé aktivity. Zuckerman (2014) následně popisuje touhu mladých dospělých vyhledávat nové podněty v souvislosti s utvářením a potvrzením jejich vlastní identity a nalezení vhodného partnera. Ve střední a starší dospělosti tato touha klesá, přičemž jedním z možných aspektů můžeme zvažovat zhoršení fyzických sil či pokles energie. Výzkumné studie ukazují, že lidé v tomto věku preferují hodnoty spojené se sociálními normami dané společností. Dále se ukázalo, že lidé nacházející se ve starší dospělosti méně lpí na hodnotách zaměřených na hledání smyslu života a účelu jejich existence, což se nedá tvrdit o adolescentech či mladých dospělých, pro které jsou takto zaměřené hodnoty velmi významné (Zuckerman, 2014).

Kromě výše zmíněných aspektů, je nutno brát v potaz také možný vliv společenských změn jako je například ekonomický rozvoj, demokratizace či politická situace. Dále

Inglehart (2015) poukazuje na vliv „kohorty“ v celosvětovém měřítku. Zdá se, že ekonomické a vzdělávací zdroje, které jsou k dispozici v rozhodujících etapách při vývoji jedince, utvářejí hodnotové priority celé generace (Inglehart, 2015).

Tamayo (1988) provedl srovnávací studii, které se zúčastnili brazilští občané, kteří byli rozděleni do tří kategorií, dle dosaženého věku. 1. kategorii tvořili adolescenti v průměrném věku 17 let (n = 413). Do druhé skupiny se řadili mladí dospělí, jejichž průměrný věk činil 22 let (n = 408). Třetí kategorii tvořili lidé nacházející se ve střední dospělosti a jejich průměrný věk byl 35 let (n = 437). Všem respondentům byl předložený dotazník hodnot tvořený 36 položkami (The Rokeach Value Survey (RVS)).

Výsledky výzkumu ukázaly, že hodnoty spojené s rodinou a náboženstvím byly signifikantní u adolescentních respondentů, přičemž tento význam klesl u skupiny respondentů nacházejících se v mladé dospělosti. Naopak u respondentů nacházejících se ve střední dospělosti se tyto hodnoty ukázaly opět jako signifikantní. Tamayo (1988) si také povšiml interakce mezi věkem a pohlavím v souvislosti s následujícími hodnotami (vlastenectví, rodina, peníze, věrnost a potěšení). Například adolescentní dívky přikládaly vyšší prioritu hodnotě „rodina“ v porovnání s adolescentními chlapci. Důležité je však zmínit, že Tamayo (1988) na základě svého výzkumu zjistil, že v období střední dospělosti tomu bylo naopak. Dále na základě dotazníku RVS bylo zjištěno, že adolescentní chlapci kladli v tomto období vyšší význam hodnotě „potěšení“, přičemž i u této hodnoty došlo k obratu v období střední dospělosti (Tamayo, 1988).

Vzhledem k tomu, že tato práce je zaměřena na českou populaci, rozhodli jsme se v druhé části této podkapitoly zaměřit na výzkumná zjištění, která se týkají věkové struktury životních hodnot právě této populace. Pro lepší orientaci v následném popisu hodnot pro dané věkové kategorie přikládáme Tabulku č. 1.

Tabulka č. 1: Důraz na preferenci hodnot podle věku

Hodnota (uvedena %)	ČR	15–19 let	30–44	45–59	60 a více
Zdraví	99	96	99	99	99
Mír	93	82	90	98	99
Rodina	92	85	94	92	96
Spravedlnost	84	78	82	85	88
Přátelství	77	78	74	74	80
Dobrá práce	77	79	85	81	64
Osobní svoboda	68	78	72	68	59
Vzdělání, znalosti	66	60	68	71	64
Volný čas	43	51	45	44	34
Soulad s přírodou	40	31	39	39	50
Peníze, majetek	39	45	50	43	21
Kulturní život	22	30	18	22	20
Víra v boha	10	5	10	13	10
Veřejná aktivita	9	3	8	12	12

(Dopočet do 100 % v každém políčku jsou zbývající odpovědi.)

Zdroj: Výzkum Vliv hodnotových orientací (Mišovic & Vacek, 2019)

Výše zobrazená tabulka nám podrobně ukazuje rozčlenění důležitosti hodnot pro dané věkové kategorie v rámci české populace. Autoři tohoto výzkumného šetření jsou již výše zmínění Mišovič & Vacek (2019). Jak můžeme vidět, tak napříč věkovým kategoriím u občanů České republiky se do popředí staví především preference hodnot zaměřených na zdraví, mír a rodinu. V rámci těchto hodnot shledáváme více jak 90% shodu v projevené preferenci vůči ostatním dotazovaným hodnotám.

Pokud se zaměříme na českou populaci ve smyslu jejího celkového stavu a proměn hodnotových orientací, tak můžeme konstatovat několik závěrů, jež byly zjištěny na základě výzkumných studií Mišoviče a Vacka (2019). Mišovic a Vacek (2019) uvádějí, že k největším změnám hodnotových orientací dochází ve věku do 19 let. U těchto mladých spatřují problém především v jejich vnímání a definování pojmu svoboda, neboť život bez zábran spojený s možností projevit své názory, svobodně cestovat, tvořit či podnikat a mít volný přístup k informacím bez většího vlivu vnějšího omezování odpovídá potřebám a zájmům mladé generace.

Co se týče hodnotového zaměření střední generace populace, zde průzkum přinesl výsledky, které poukazují na skutečnost, že tito lidé kladou vyšší důraz na finance, majetek, zabezpečení, ale také na vzdělání. Naopak se ukázalo, že příliš nezdůrazňují potřebu kulturního vyžití, a to především v nižším středním věku v době výrazné pracovní aktivity (Mišovic & Vacek, 2019, 112).

Autoři také upozorňují na důležitost poznatků z empirických šetření, které získali při šetření seniorů. Zde se prokázala skutečnost, že velká část hodnot se mění během přechodu občanů z pracovního zařazení do důchodu. V tomto období se mění nejen důležitost některých životních hodnot, ale také vztahy k rodině, spravedlnosti či potřeba souladu s přírodou (Mišovic & Vacek, 2019, 112).

3 PARTNERSKÉ VZTAHY

Mezilidské vztahy jsou pro lidstvo natolik zásadní, že si získaly pozornost již několika teoretiků a výzkumníků z řady disciplín. Psychologové reflektují mnoho forem lásky, nejvíce je ale zajímaví dvě formy, jimiž jsou láska vášnivá, respektive romantická láska a láska partnerská (Reis, 2012). Například Sternberg (2017) pojímá lásku jako třídídimenzionální vztah, v němž jsou v odlišné míře obsaženy: intimita (důvěra), vášně (sexuální či milostná touha) a závazání se (rozhodnutí se). V rámci této diplomové práce si kromě teorií vysvětlujících utváření partnerských vztahů, přiblížíme také dějiny vývoje partnerských vztahů, které nám poslouží k reflektování hodnot a naplnění emočních a biologických potřeb, jak mužů, tak žen. Následně se podíváme na vliv vývojových a emočních zákonitostí, které mohou mít zásadní vliv utváření partnerských vztahů. V poslední části si představíme typy závazků v rámci partnerských vztahů. Cílem této kapitoly je získat komplexní přehled vývoje, utváření a fungování partnerských vztahů.

3.1 Evoluce partnerských vztahů

V následujících řádcích si ve stručnosti popíšeme vývoj partnerských (intimních) vztahů od pravěku po dnešní moderní společnost. Získáme tak objektivnější pohled na utváření partnerských hodnot, tradic a fungování partnerských vztahů napříč historií.

Doba **pravěku** trvala po statisíciletí a končila přibližně s dobou třetihorní, v tomto kontextu se bavíme o době, kdy teprve vznikala podoba člověka jako takového. Důležité je říct, že člověk ve svých počátcích jednal spíše pudově a existovala velmi tenká hranice mezi tělesnými a duševními potřebami. V této době bylo velmi těžké mluvit o přítomnosti monogamie. V pravěkých tlupách byl otec mnohdy neznámý, a to i za možnosti, že pravěcí lidé znali souvislost mezi souloží a početím (Neumann, 1926).

Další vývoj vedl z volnosnubné a bez manželské periody pravěku do doby, kdy láska, která byla předtím brána pouze z pohledu biologického hlediska se setkává s kulturními událostmi, kdy jejich důsledky a vlivy spjaté s hospodářskými institucemi, určovaly poměr muže k ženě a tím nepřímo i milostné vztahy (Neumann, 1926). Mezi takové období se již řadí **starověk**. Nejvýznamnější státy tohoto období vznikaly nejprve v teplém pásmu. Těmito státy byla například Mezopotámie, Egypt, Indie, Čína, přičemž pro další vývoj

evropské a světové kultury se staly významné také starověké civilizace Řecka a Říma. V rámci dějin je starověk významnou etapou, která vedla k velkému rozkvětu lidské civilizace (Krákora et al., 2016). Ačkoliv starověké státy, a to především Egypt, Mezopotámie, Řecko a Řím, předčily v souvislosti s partnerskými vztahy následující období středověku a novověku, tak tento vývoj není hlavním tématem této práce, proto si zmíníme jen několik bodů, kterými tyto civilizace disponovaly (Eslava Galán & Schejbal, 2003). Již v Mezopotámii tedy v době sahající až 3. tisíce let před Kristem, bylo manželství založeno na principu monogamie a patriarchy. Opomíjena nebyla ani vyživovací povinnost vůči své ženě (Klíma, 1976).

Co se týče starověkého Egypta, zde bychom rádi citovali Gravse-Browna (2010, 159), který ve své knize píše „*Je velice obdivuhodné, že i přes skutečnost, že se starověký Egypt prezentoval jako patriarchální společnost, zaujímaly ženy výsostné postavení. Nepostrádaly autoritu a hluboké uznání.*“ Je nutné podotknout, že ani v tomto období historie nebyla situace v souvislosti s partnerskými vztahy ideální. Příkladem toho jsou starověké státy, mezi něž patří Indie a Čína. Davidová a Vozdek (2014) upozorňují na to, že v Indii byla povolena polygamie, přičemž sňatky byly uzavírány i s dívkami dětského věku. (Mayer, 1960) dále upozorňuje na společenský zvyk „sátí“, což znamenalo, že ovdovělá žena byla vrhuta do ohně společně k zemřelému tělu jejího manžela. Považujeme za důležité zmínit, že tento rituál byl oficiálně zakázán v Indii teprve v minulém století. Jak můžeme vidět z krátké ukázky z historie starověké civilizace, tak i zde byla situace velmi proměnlivá. Abychom se více přiblížili k pochopení historie vývoje partnerských vztahů, zaměříme se na další období, a tím je období středověku.

Období **Středověku** se datuje od 6. do zhruba 14. st. n. l. Od raného středověku je rodina a manželství v evropském kontextu úzce spojena s křesťanskou církví, která spolu se státem po dlouhá staletí formuje podobu manželství, přičemž nadále je patrná nerovnost muže a ženy. Křesťanská morálka, vztahující se na manželství, byla zformována v závěru římské epochy (Horská, 1990). Oproti předešlým a historicky starším systémům, zasahovala křesťanská morálka výrazněji do populačního procesu. Oproti předchozí římské tradici se křesťanství lišilo v mnoha bodech, neboť křesťanství oproti starověkému Římu vyzdvihovalo pohlavní zdrženlivost, panictví a vdovství. Sňatek mezi mužem a ženou byl považován za nerozlučitelný a jeho smyslem bylo a je plození dětí. Mimomanželské styky byly tvrdě odsuzovány, stejně tak antikoncepce, potraty či homosexualita (Horská, 1990).

Sňatky ve středověku byly uzavírány především na základě ekonomické situace partnerů, přičemž členové rodiny měli právo rozhodovat o výběru partnera. Panovala zde obava, aby unáhlený a neodpovídající sňatek nevedl k ekonomické či sociální újmě rodiny. Mimo to, vstup do manželství byl mnohem těžší pro poddané, než vstup do manželství pro šlechtu. Problémem se v této době stal fakt, že poddaní byli nepostradatelnou pracovní jednotkou a jejich páni se je často snažili udržet za každou cenu na svém panství. Především v 16. století šlechta vytvořila několik zábran, které znemožňovaly poddaným svobodně se oženit či vdát. Pokud byl poddaný například sirotek, musel si na panském dvoře nejdříve odpracovat několik let, než směl založit vlastní rodinu. Teprve po třicetileté válce došlo k rozšíření vrchnostenského práva povolování sňatků, kterému podléhali všichni poddaní bez výjimky (Otis-Cour, 2002)

Jak z výše uvedeného vyplývá, tak středověk byla doba, kde byl do velké míry potlačovaný milostný cit a spravedlnost (Klabouch, 1962). Pokud však žena a muž uzavřeli sňatek, tak hlavní slovo v rodině měl vždy muž. Muži měli také právo rozhodovat jak za ženu, tak za svou rodinu. Mimo jiné mohli v případě konfliktu svou ženu fyzicky trestat. Co se týče věrnosti v onu dobu, tak zde církve trvala a prosazovala dodržování monogamie a manželské věrnosti. Jakýkoliv přestupek týkající se nevěry či cizoložství byl tvrdě trestán. (Otis-Cour, 2002). K nevěře však docházelo i v této době, přičemž jedním z faktorů, který k tomuto jevu přispíval, bylo tažení vojsk. Muži, kteří byli dlouhou dobu mimo domov, často využívali služeb kurtizán, které zprostředkoval velitel vojsk (Petrán & Petráňová, 1995).

Jako poslední si představíme pojetí vztahů v době **novověku**. Jeho počátek se pojí se 14. st. n. l. a vznikem kulturního a uměleckého proudu renesance (Krákora et al., 2016). Zde bylo postavení muže a ženy ve sporném rozložení, neboť postavení ženy vycházelo především z jejího původu, pokrevního příbuzenství či z uzavřeného sňatku. Uzavření sňatku bylo v této době tím nejvyšším stavem, přičemž v renesanci se manželství stávalo středem politických úmyslů, neboť se ženy často stávaly nástrojem k zisku majetku či usmíření mezi různými společenskými kruhy (Neumann, 1932). Ačkoliv v renesanci byly sňatky uzavírány dobrovolně, stále zde hrály velkou roli rodinné a finanční tlaky, tudíž rozhodnutí pro sňatek nebylo vždy tak svobodné, jak by se mohlo na první pohled zdát. Pro renesanci byl typický velký věkový rozdíl mezi manžely, přičemž žena měla být vždy po vůli muže a muž měl povolení ženu fyzicky trestat (Neumann, 1932).

Dalším významným uměleckým směrem, který vznikl v 16. století a významně ovlivnil kulturu a dějiny, bylo baroko. Baroko se také nazývá dobou „temna“, a to především

z důvodu rekatolizace v českých zemích, která byla spojená s mnoha náboženskými válkami, které měly vliv i na zbytek Evropy. Pohlavní styk byl v této době tabu. Pokud žena měla mimomanželské dítě, mnohdy se dobrovolně snažila utéct do vyhnanství. Ženy, které byly těhotné, dostávaly na hlavu čepičky, které měly reflektovat následky pohlavního styku. Dítě v této době nebylo bráno jako dar, ale spíše jako hrozba či trest. Vědci si tento fakt vysvětlují především vysokou úmrtností dětí. Lidé v této době věřili, že dítě, které má přežít, bude chránit vůle Boží. Postavení ženy bylo i zde podřízeno postavení muže. V roce 1762 se stala přelomovým dílem kniha Emil čili o výchově, dílo francouzského filozofa Jeana Jacquese Rousseaua. Toto dílo dalo nový impuls k pojetí rodiny. Jsou v něm uspořádány představy o moderní rodině založené na citech. Dále pak od konce 18. století mateřství postupně získávalo jiný smysl, matka dítě nejen odnášela a porodila, ale následně o něj i pečovala a vychovávala ho (Hencová, 2015). Důležité je podotknout, že toto dílo vyšlo v době Osvícenství, tedy v době, která byla odmítavou reakcí na religiozitu, proti níž staví především racionalitu, humanismus a logiku.

Co se týče 19. století, tak Šimůnková (1999) ve své knize popisuje značný vliv Římskokatolické církve, jejíž vírouka v mnoha směrech ovlivnila pojetí a utváření vztahů. V tomto období byl kladen velký důraz na panenství dívek, věrnost vdaných žen a sexuální abstinenci vdov a starých panen. Zatímco muž byl definován pomocí takových kvalit jako racionalita, efektivnost či úspěšnost, u ženy se očekávala především láskyplnost, obětavost, citlivost. Žena představovala protiklad svého muže. Již v roce 1873 napsal Rieger ve svém naučném slovníku, že ženy jsou spíše bytosti cítící a muži pak více bytosti myslící. Láska byla vnímána spíše jako vzájemný respekt a sympatie než vášeň. Láska měla být především postupně budována, což vysvětluje případy, kdy se měšťané nebrali „z lásky“ ale brali si někoho, koho se mohli naučit milovat (Šimůnková, 1999).

Maca (2020) uvádí, že zlom v pojetí role ženy a partnerství přinesla změna zákoníku o rodině. Snahy o tuto změnu proběhly již během první republiky, kdy o tuto změnu usilovali v československém parlamentu levicovní poslanci, kterým se ale za celých dvacet let tuto změnu nepodařilo uskutečnit. Změna přišla až se zákoníkem, který vstoupil v platnost v roce 1950 a podle kterého měli muži a ženy v manželství stejná práva ve vztahu k majetku i vůči dětem. Do doby, než přišla v platnost tato změna, tak ženy neměly nárok rozhodovat o svém majetku, vzdělání či volbě povolání. Tato omezení se taktéž vázala k výchově dětí, neboť i zde měl hlavní slovo muž.

Na závěr této části bychom rádi zmínili slova Tomáše Katrňáka (2000), který se k podobě moderních vztahů vyjadřuje slovy:

„Podoba moderních partnerských vztahů mohla vzniknout až tehdy, kdy byla nahrazena pevná, tradicí ustanovená pravidla jednání lidskými právy, jež regulují život moderní společnosti. Za myšlenkou lidských práv stojí představa samotných individuí jednajících na bázi občanské rovnosti. Tato představa formuje partnerské vztahy, které mají v moderní společnosti podobu čistých vztahů. Jsou oproštěny od všech vnějších okolností zdůvodňujících jejich existenci. Čistý vztah existuje pro vztah samotný. Je to vztah romantické lásky. Není podmíněn ani ekonomickými, ani sociálními okolnostmi. Klíčovou roli hraje vzájemná oddanost muže a ženy. V moderní společnosti nejsou partneři nuceni dostát vnějším kritériím, jako byl tradiční požadavek příbuzenství, rodinných závazků nebo sociální povinnosti. Volba je v jejich rukou. Chtějí-li navázat vztah, musejí být aktivní, musejí usilovat o to, aby si získali partnerovu důvěru“ (Katrňák, 2000, 309).

3.2 Vývoj vztahů z hlediska vlivu emocí a lidského dozrávání

Otázkou emocí se zabýval již W. James. Psychologové emocím věnovali a věnují pozornost, neboť představují jádro individuální kontinuity v průběhu životního cyklu. Je důležité si uvědomit, že emoce jsou komplexní jevy a jsou charakteristické jejich velkou citlivostí a proměnlivostí. Vědci se shodují, že emoce pravděpodobně vznikly, abychom byli schopni odlišit systémy reakcí (fyziologické, prožitkové či výrazové). Přičemž nám pomáhají reagovat na důležité výzvy nebo také na příležitosti v daném prostředí (Slaměník, 2011). Emoce se projevují v celé řadě forem, což je jedním z vysvětlení, proč existuje řada typů lásky, smutku, strachu a dalších emocí, přičemž jednotlivé formy se vzájemně značně liší (Stuchlíková, 2009, 12). V souvislosti se zaměřením této práce si popíšeme možné vlivy emoci a lidského dozrávání od vývojového období mladé dospělosti po období raného stáří.

3.2.1 Období časně dospělosti

Nyní si blíže popíšeme možné vlivy emocí a dozrávání v období časně dospělosti. Toto období je velkou částí vývojových psychologů definována od 20 do 25–30 let. Do časně dospělosti se také řadí náš výzkumný vzorek respondentů (generace Z). Z tohoto důvodu budeme časně dospělosti věnovat více pozornosti. Vzhledem k dnešní moderní společnosti je nutné zmínit, že období mezi dětstvím a zralou dospělostí se především ve vyspělých

společnostech prodlužuje. Mnozí lidé ve věku 23-33 se cítí nezralí a „jako děti“. V praxi to znamená, že si mladí lidé na jednu stranu užívají výhod dospělé nezávislosti, ale zároveň se bojí přijmout plnou zodpovědnost nejen za sebe, ale také za partnera a následně i za své děti.

„Demografické chování dnešní mladé generace, determinované především odkládáním sňatků a narození prvního dítěte do vyššího věku, zapříčiněnou změnou hodnotových orientací a nových možností seberealizace či stávajícími ekonomickými, bytovými aj. podmínkami je úzce propojeno s dalšími sociálně-ekonomickými procesy – přechodem ze vzdělávacího systému na trh práce a odchodem z domácnosti rodičů k založení vlastní domácnosti. Tyto události, tj. ukončení denní formy studia, první zaměstnání, odchod z domova rodičů, první partnerství a narození prvního dítěte jsou v odborné literatuře zkoumány jako základní znaky přechodu do dospělosti“ (Kuchařová & Šťastná, 2009, 11).

Tyto skutečnosti pak mohou zapříčinit, že si mladí lidé v posledních letech volí tzv. „single“ život. Tedy život, kdy se člověk nenachází v partnerském vztahu (Thorová, 2015). Abychom však lépe porozuměli jednání a potřebám těchto mladých lidí, je důležité, abychom si přiblížili také vnitřní psychické děje, které jsou typické pro toto období. Například americký psycholog Jeffrey Jensen Arnett, který uskutečnil rozhovor s 300 mladými lidmi, popsal období od 18–25 let jako období vynořující se dospělosti, přičemž popsal pět základních rysů, kterými se toto období vyznačuje. Mezi tyto rysy patří (Arnett, 2000 a Thorová, 2015, 437):

- Hledání identity: Zde si mladý člověk ujasňuje, kým opravdu je, jaká jsou jeho očekávání jak vůči jeho profesní kariéře, tak vůči budoucím partnerským vztahům.
- Věk nestability: V období časně dospělosti dochází k mnoha změnám, které mohou destabilizovat ukotvení a vnímání mladého člověka. Jedná se například o změny v bydlení, změny školy, zaměstnání či v navazování nových vztahů.
- Věk orientace na vlastní osobu: Mladý dospělý se v tomto období snaží také získat co nejvíce zkušeností, aby lépe porozuměl sám sobě a svým budoucím ambicím směřujícím opět k profesnímu či partnerskému životu.
- Věk pocitů na půli cesty: Jak bylo výše zmíněno, mladí lidé mohou pociťovat na jednu stranu zodpovědnost za svůj vlastní život, na druhou stranu jsou v mnoha případech stále poutáni na svou primární rodinu a jejich podporu.

- Věk možností: Pod tímto rysem si můžeme představit období optimistických plánů. Většina mladých v tomto období věří, že budou žít lépe jak jejich rodiče, že se nikdy nerozvedou a budou mít dostatek peněz.

V tomto období se také mnoho mladých lidí setkává s tzv. krizí rané dospělosti (čtvrtživotní krize). Tato krize přichází v momentě, kdy u mladého člověka nejsou naplněny vývojové úkoly. Mladí lidé mohou trpět nejistotou, depresi a cítit tíhu frustrace a stresu z nových nelehkých situací a zklamání. Krize může trvat i několik let a provází ji například tyto charakteristiky: absence schopnosti přijímat a mít rád sebe, nenaplnění potřeby intimních vztahů, frustrace z neuspokojivého sexuálního života či například nejistota ohledně vlastní identity. Vzhledem k tomu, že tato krize není v povědomí společnosti tak hluboce zarytá, jako například známá krize třicátníků, tak může být okolím bagatelizována a mladý člověk tak může upadnout ještě do hlubšího pocitu nepochopení a frustrace (Thorová, 2015).

Mladý člověk se však kromě krize rané dospělosti, která může mít velký vliv na partnerské vztahy, setkává také s novými požadavky a nároky moderní společnosti. Z mnoha studií je zřejmé, že dříve byl posun k dospělosti plynulejší a sociální očekávání byla jasněji vymezena. Dnešní společnost vede ke zvyšujícím se nárokům na připravenost lidí pro převzetí nejen role dospělého, ale také životního partnera či rodiče. Vstup do manželství bývá mladými lidmi často odkládán, přičemž partnerské vztahy navazují spíše v nižším věku a často spolu žijí ve volném svazku, který sociologové nazývají „kohabitací“. Tento partnerský vztah však nemusí vyústit v manželský svazek (Langmeier & Krejčířová, 2006). Tento způsob soužití je pak preferován liberálními, rovnostářskými a lidmi, kteří se odklánějí od tradičních představ o dělbě partnerských rolí.

3.2.2 Období mladé dospělosti

Co se týká mladé dospělosti, ta je dle Thorové (2015) obdobím mezi 20-35 roky, přičemž sem spadají mladí členové generace Y. Mezi hlavní vývojové úkoly mladé dospělosti patří navázání a vytvoření stabilního monogamního vztahu, neboť ten je důležitým faktorem pro následný vznik rodiny. Partnerství mezi dvěma lidmi v tomto období charakterizuje intimita, citové připoutání, milostný vztah a párová identita. Pro mladé lidi to může být nelehká zkouška, neboť takový partnerský vztah již vyžaduje řadu kompromisů, ústupků a odklon od adolescentního egoismu (Thorová, 2015).

3.2.3 Období střední dospělosti

Další životní etapou je střední dospělost. Ta je vývojovými psychology vymezena mezi 35–50 lety života. Například americká psycholožka Bernice Neugartenová (1979) popisuje toto období jako tu část života, kdy člověk mění hodnocení svého života z „času narození“ na „zůstávající čas života“. Co se týče generačního rozdělení, tak lidé, nacházející se aktuálně v období střední dospělosti, spadají mezi členy generace X („Time, Age, and the Life Cycle", 1979). Mimo to je psychologové řadí do tzv. sendvičové generace, neboť se u těchto lidí vyskytuje potřeba starat se o dvě generace – děti i vlastní rodiče. Charakteristickými rysy pro střední dospělost jsou interindividuální rozdíly a zkušenosti. Někteří lidé se ve 40 letech stávají již prarodiči, jiní naopak teprve rodiči (Blatný et.al, 2017). Vztahy ve střední dospělosti jsou definovány spíše jako stálé. Pozvolna se mění vztahy k druhým, snižuje se zde míra extrémních emočně zabarvených vztahů. Je zde vyšší touha po prohlubování vztahů než po navazování vztahů nových. I zde je však důležité porozumět emočním procesům, neboť během tohoto období dochází ke změnám jak po fyzické stránce, tak stránce psychické. Emocemi se zabývali například američtí vědci Blanchflower & Oswald (2007), kteří udělali analýzu dat získaných z více jak 70 zemí, přičemž zjistili, že kolem 40. roku života dosahuje osobní pohoda u těchto lidí svého minima. Po překročení tohoto období křivka spokojenosti opět stoupá. Vědci si tento jev vysvětlují třemi možnými příčinami: lidé se již naučili přijímat své slabé a silné stránky a přestali se poutat k nesmyslným snahám, lidé si uvědomují, že někteří vrstevníci jsou na tom mnohem hůře a začínají si více vážit toho, co mají.

Vliv nejen na sociální, ale také partnerské vztahy mohou mít fyzické změny, které se objevují především ve druhé polovině střední dospělosti (Blatný et.al, 2017). Tyto změny se manifestují prohloubením vrásek, změnami pigmentace kůže a v celkovém tělesném fungování. Fyzické změny se pak projevují intenzivněji u žen, které prochází menopauzou. Co se týče českých žen, tak průměrný věk menopauzy je mezi 49. a 50. rokem života. Tyto změny jsou hlavním zdrojem životní nespokojenosti především u žen, které mohou na základě těchto změn ztrácet sebevědomí, chuť k sexuálnímu styku se svým partnerem či jiným aktivitám. Na základě výše napsaného vyplývá, že je důležité, aby partner v tomto období pomáhal své partnerce znovunabývat sebevědomí a měl pro ni dostatek pochopení (Struchlíková, 2009).

Důležité je neopomíjet, že i muži mohou procházet několika změnami v období střední dospělosti. Tyto změny mohou být způsobeny například: úbytkem testosteronu,

úbytkem tělesné síly, pocitem nenaplněných kariérních snů či pocity nenaplněného potenciálu. Výše zmíněné faktory můžeme nejvíce pozorovat během tzv. krize středního věku.“ Mezi charakteristické znaky chování během této krize patří znechucení z dosavadního konvenčního způsobu života, hledání intenzivních prožitků, separace, rozvod, provádění různých radikální změn atp. (Thorová, 2015). Ačkoliv jsou partnerské vztahy v tomto období charakterizovány spíše jako klidné s prohlubující se tendencí, je důležité mít na paměti i tyto faktory, které mohou silně ovlivnit průběh partnerských vztahů během střední dospělosti.

3.2.4 Období raného staří

Jako poslední zmíníme vztah emocí v souvislosti s vývojovým hlediskem v rámci raného staří. Stuchliková (2009) upozorňuje na pojetí emočního světa těchto lidí. Ač by se mohlo zdát, že jejich emoční prožitky se budou ubírat spíše negativním směrem, tak se ukázalo, že tomu tak ve skutečnosti úplně není. Lidé do věku přibližně 60 let pocítují méně negativních emocí v každodenním životě, neboť si v souvislosti s uvědoměním omezenosti svého života volí emocionálně smysluplnější cíle. Není tedy pravdou, že by starší lidé prožívali více negativních emocí, naopak se tento fakt ukazuje právě u výše zmíněných dospívajících. Důležité je však podotknout, že s přibývajícím věkem mohou určité formy pozitivních emocí poněkud mizet (Stuchlíková, 2009). Co se týče samotných partnerských vztahů, tak ty se proměňují i vlivem odchodu partnerů do důchodu. Vágnerová (2007) popisuje vztahy v tomto období jako vztahy, kde dochází k eliminaci genderových rozdílů, může zde docházet k proměně dominance – žena se může stát ve vztahu dominantní, dále pak často dochází k posílení párové identity, kdy „my“ převažuje nad „já“. Vztah pak dále plní úlohu sociálního kontaktu, emoční podpory a úlohu vzájemné péče o druhého.

3.3 Výběr partnera

Nyní se budeme zabývat otázkou, kterou si pokládá mnoho z nás, a to: „jakým způsobem si vybíráme partnera“? Touto otázkou se v nedávné době zabýval tým vědců z Univerzity Karlovy – Kučerová et al. (2018), kteří provedli výzkum formou dotazníkového šetření. Tohoto výzkumu se zúčastnilo 138 heterosexuálních žen a 65 heterosexuálních mužů (n = 204) ve věku mezi 18–40 lety života. Tyto ženy a muži byli osloveni přes sociální síť. Jako důležité se ukázaly především hodnoty související se: sociálním statutem a přístupem ke zdrojům (faktor status/zdroje), loajalitou a rozvíjením intimity ve vztahu

(důvěryhodnost/vřelost), energií a silou (vitalita), atraktivitou a zdravím (fyzická přitažlivost).

Tyto faktory byly následně potvrzeny také dotazníkovým šetřením anglicky mluvících participantů (Kučerová et al., 2018). Abychom byli schopni se dále přiblížit k odpovědi na naši otázku týkající se výběru partnera, představíme si několik aspektů atraktivity, které nám pomohou k hlubšímu porozumění procesu výběru partnera. Nejdříve si vysvětlíme pojem „atraktivita“ v souvislosti s fyzickou komponentou, následně si vysvětlíme vliv hormonů na vnímání atraktivity u druhé osoby a jako poslední si představíme pojem „atraktivita“ v souvislosti s kognitivními a dalšími procesy, jež jsou popsány v rámci sociálních teorií.

3.4 Fyzická atraktivita

Fyzická atraktivita je jednou z komponent, která má značný vliv na výběr potenciálního partnera. Tímto tématem se zabývá především evoluční a sociální psychologie. Mezi hlavní rysy fyzické atraktivity se pak řadí tvar obličeje, držení těla, hmotnost, barva pokožky, vlasů, ale také například věk. Pokud se jedná o proporce těla, tak u žen jsou kladně hodnoceny především proporce mezi pasem a boky, zatímco u mužů bodují především široká ramena a úzký pas (tvar V) (Kšišan, 2019).

Důležité je mít však na paměti, že každá doba a každé společenství má svůj ideál krásy, který je sdílen většinou dané populace, přičemž navzdory těmto kulturním vzorcům má každý člověk svůj vlastní obraz fyzické atraktivity. Dále díky mnoha výzkumným studiím víme, že lidé mají velmi často tendenci uplatňovat různá přesvědčení, předsudky a stereotypy utvořené na základě minulé zkušenosti (Slaměník et al., s. 191, 2019). Například Dion et al. (1972) ve svém klíčovém článku uvedli důkazy, které naznačují, že lidé na základě předložených fotografií přepokládali pozitivnější povahové rysy jako je: vřelost, důvěryhodnost či laskavost u lidí, kteří působili fyzicky atraktivněji než u lidí méně fyzicky atraktivních. Tento výzkum pak potvrdilo několik dalších replikačních studií. Zdá se tedy, že lidé mají přetrvávající tendenci připisovat fyzicky atraktivním lidem obecně pozitivnější vlastnosti a povahové rysy (Dion et al., 1972)

Abychom však nemluvili pouze o pozitivních stránkách fyzické atraktivity, tak si zmíníme i úskalí, se kterými se tyto lidé mohou setkávat, neboť fyzická atraktivita může být mnohdy spojována s negativními osobnostními rysy, jako je egoismus, povýšenost či

povrchnost, což jsou předsudky, s nimiž průměrně atraktivní lidé zápasit nemusí. Co se pak týče samotného navazování vztahů, tak zde hraje fyzická atraktivita stejnou roli jak u mužů, tak žen. Její pojetí se mění v momentě, kdy muž či žena zvažují krátkodobou či dlouhodobou perspektivu potenciálního vztahu. Ukazuje se, že pokud se jedná o příležitostný pohlavní styk, tak obě pohlaví zdůrazňují fyzickou atraktivitu, ale i přesto ženy nerady slevují ze svých nároků (inteligence, citlivost, ohleduplnost), zatímco muži jsou ochotni slevit z jakýchkoli jiných požadavků (Slaměník et al., 2019). Dále se ukazuje, že pokud si hledáme svůj protějšek do role životního partnera, tak si vybíráme partnery přibližně stejné míry fyzické atraktivity jako jsme my sami. Stejně tomu tak je i po intelektuální stránce. Skutečnost, že toužíme po osobách fyzicky atraktivních nám z velké části vysvětluje evoluční teorie, neboť v atraktivitě se zrcadlí také vysoká kvalita genů jejich nositele (Výrost & Slaměník, 2008).

3.4.1 Vliv feromonů na výběr partnera

Na to, zda budeme chtít s člověkem navazovat bližší vztah mohou mít z velké části vliv tzv. feromony. Pod feromony si můžeme představit pohlavně specifické pachové látky, které ovlivňují sexuální chování nejen u lidí, ale také živočichů. V 50. letech 20. století se ukázalo, že tyto biologicky aktivní látky mohou neznámým způsobem ovlivnit i mezilidské chování a komunikaci (Dienstbier, 2008). Jak píše ve své knize Miroslav Orel a Věra Facová (2010), tak čich je fylogeneticky nejstarší smyslové ústrojí, které je mnohem starší než zrak či sluch. Právě čich nám zprostředkovává vůně a pachy, které jsou jinými smysly neuchopitelné. Britský psycholog a sexuolog Havelock Ellis (1859–1939) na počátku 20. století rozpoznal důležitost pachu v lidské komunikaci. Individuální „pachový podpis“ rozdělil na pach kůže obecně, pach dechu, vlasů, podpaží, nohou, pach smegmatický, vaginální a menstruační, všechny tyto individuální „pachové podpisy“ mají vliv na to, zda budeme chtít udržovat blízkost s druhou osobou (Orel & Facová, 2010, 42).

Endokrinologové v rámci studia biologických dějů v organismu předložili hypotézu o impulzech, které přitahují k sobě dva jedince. Existuje totiž několik druhů feromonů, ale jen některé vyvolávají vzájemnou přitažlivost dvou jedinců. V Anglii se v rámci výzkumu feromonů uskutečnil pokus, kterého se účastnilo několik set žen. Do místnosti dali deset židlí, přičemž jednu z nich postříkali mužskými feromony. Do místnosti chodily ženy jednotlivě. Z celkového $n = 840$ se 800 žen posadilo na židli s mužskými feromony. Pak

naopak přicházeli do místnosti jednotlivě muži. Z 500 mužů si na židli s mužskými feromony nesednul ani jeden (Dienstbier, 2008).

3.4.2 Funkce endokrinního systému v partnerských vztazích

Dienstbier (2008) ve své knize uvádí, že v první fázi zamilovanosti se uvolňuje u člověka adrenalin, neboť lidské tělo reaguje na tento nový a intenzivní stav jako na stresovou reakci. V další fázi se pak aktivují mozková centra a dochází k návykovosti podobně jako je tomu například u gamblingu nebo drog. Vědci se pokoušejí také zjistit, proč se zamilování „přihloupě“ usmívají. Může za to nejspíše fenylethylamin, který vyvolává v těle stav euforie. Endorfíny pak způsobují pocity štěstí a spokojenosti. Ve třetím stádiu, kdy jsou v rodině již často děti a pár se dostává do role rodičů a pečujících osob, tak i zde hrají velkou roli hormony. Byla prokázána především přítomnost oxytocinu (tzv. „pečujícího hormonu“). Vědci dokonce tvrdí, že produkce těchto „pečovatelských“ endokrinních látek je časově omezená na čtyři roky. Vysvětlují tak i vyšší rozvodovost po čtyřech letech od narození potomka (Dienstbier, 2008).

3.4.3 Sociální teorie atraktivity v souvislosti výběru partnera

K tomu, abychom s někým navázali či dokonce budovali partnerský vztah nestačí pouze přítomnost fyzické atraktivity, ale hraje zde roli mnoho dalších proměnných. Nyní si proto představíme několik teorií, které nám vysvětlí, proč tomu tak je.

Jako první si představíme teorii emocionálního posílení, kterou vypracoval psycholog David Byrne v roce 1974. Tato teorie zakládá atraktivitu na podobnosti postojů, neboť lidé, kteří jsou si ve svých názorech podobní, tak vůči sobě vyvolávají kladné emoce, naopak lidé, kteří mají názory odlišné, mohou vyvolávat v druhém člověku emoce záporné. V tomto pojetí je pak pochvala, uznání, souhlas, včetně neverbálních potvrzení chápána jako ocenění (tedy odměna za naše chování), které následně zvyšuje atraktivitu toho druhého (Výrost & Slaměník, 2008).

V praxi tato teorie říká, že v případě, že se setkáme s někým, kdo naše názory či postoje vyvrací, nesouhlasí s nimi, tak máme tendenci se takovému člověku vyhýbat. Tyto názory se mohou týkat jak osobních zájmů, práce, tak pohledů na způsob výchovy (Novák, 2004).

Další teorie, která vysvětluje vliv prožívání vztahu vůči druhé osobě je teorie kognitivních procesů. Tato teorie poukazuje na to, že člověk své vlastnosti, postoje či názory považuje za správné a dobré. Na základě těchto přesvědčení pak hodnotí jiného člověka. Největší význam je pak přikládán centrálním postojům. Atraktivita je dle této teorie primárně determinována výsledkem kognitivních procesů a teprve pak následuje emocionální reakce (Výrost et al., 2019)

Je však nutno podotknout, že názorová rozdílnost nemusí být nutně zdrojem odmítnutí. Pokud je daná osoba ochotna v rámci komunikace podstoupit od svých zarytých postojů a názorů, může být odlišný postoj potencionálního partnera cestou k pochopení jiných názorů a jejich myšlenkových zdrojů.

Na teorii kognitivních procesů navazuje teorie rovnováhy. Autorem této teorie je Fritz Heider. Dále se pak teorií rovnováhy zabýval například Curry a Emerson, (1970). Tato teorie pracuje s triádou, do níž patří: subjekt postoje, významná osoba a objekt postoje. Tato teorie nepracuje pouze se vztahem dvou osob, ale také se vztahem těchto osob k určitému objektu (názory, víra, lidé, cíle atd.), může tak nastat situace, kdy se dva lidé velmi přitahují určitými vlastnostmi, ať fyzickými či osobnostními, ale rozcházejí se v přístupu k určité záležitosti (např. v představách o místě, kde chtějí strávit svůj rodinný a pracovní život). V takovém případě nastává nerovnovážený stav, který snižuje vzájemnou atraktivitu. Aby nastal rovnovážný stav, je nutné, aby hodnota v triádě byla u všech totožná (všechny tři kladné nebo záporné) (Výrost et al., 2019).

Dále si zmíníme teorii sociální výměny. Autory této teorie jsou H. H. Kelley a J. W. Thibaut. Tato teorie poukazuje na to, že čím více nám daný vztah dává, tím větší motivaci máme vztah udržet a rozvíjet. Pokud je však vztah v nerovnováze a přináší nám např. více vypjatých emočních chvil než těch, kdy zažíváme pocit spokojenosti či klidu, tak je velmi pravděpodobné, že vztah nebude funkční. Na tuto teorii navazuje také teorie rovnosti, jejímiž tvůrci jsou E. Walster, W. Walster a E. Berscheid. Tato teorie poukazuje na to, že lidé ve vztahu přirozeně srovnávají vynaložené úsilí vůči tomu, co dostávají zpět. Nejedná se pouze o finanční stránku, ale také o množství vydané energie, snahy, kompromisů, které člověk byl ochotný do vztahu dát. (Výrost et al., 2019). V případě, že partnerovi takový vztah nepřináší ani průměrné uspokojení, ale v danou chvíli nemá lepší alternativu, tak mnohdy v takovém vztahu zůstává. Pokud však má partner lepší alternativu, stává se tento jedinec atraktivnější. Sociální psychologové popisují vztahy, které jsou založeny na rovnosti jako stabilní a šťastné (Rataj, 2020).

3.4.4 Emoční inteligence

V rámci výše zmíněných sociálních teorií jsme se dočetli, že pro partnerský vztah je důležitá nejen fyzická atraktivita, ale také určitá podobnost ve vzdělání či zájmech. Tyto aspekty pak přispívají ke společným debatám a zájmům, ve kterých se obě strany cítí pohodlně, nemusí předstírat falešný zájem či porozumění. Není však podmínkou, že potkáme-li se se vzdělaným člověkem, tak si s ním automaticky máme co říct. Stejně tak není samozřejmé, že osoba s nižším vzděláním nám nebude osobnostně blízká a příjemná. V rámci mezilidských vztahů, a to nejen v rámci vztahů partnerských, ale také rodinných, pracovních či kamarádských, hraje velkou roli tzv. emoční inteligence (EQ) (Chába, 2015).

Emoční inteligence je termín, se kterým poprvé v roce 1989 přišli dva vědci, jimiž jsou Peter Salovey a John D. Mayer. Tento termín pak v roce 1997 zpopularizoval Daniel Goleman v knize *Emoční inteligence*. Emoční inteligence nám totiž pomáhá pochopit své emoce a poznat tak sama sebe, což je velký prediktor k tomu, abychom byli schopni navazovat dlouhodobé a kvalitní vztahy. Goleman a Bilíková (2011) ve své knize popisují pět schopností, které emoční inteligenci tvoří a jsou na sebe vzájemně navázané. Mezi tyto schopnosti patří: sebeuvědomování (kdo jsem, jaké mám hodnoty, jestli mám nějaké trauma atd.), následuje seberegulace (umění pracovat s emocemi), dále pak motivace k vyšším cílům, empatie a obratnost ve společenském styku (přimět druhé k žádoucím reakcím) (Goleman & Bílková, 2011). Dále se také ukazuje, že lidé, kteří mají vysokou emoční inteligenci, nemají tak vysokou tendenci utíkat ze vztahu při prvních problémech. Sami často hledají řešení, nebrání se navštívit partnerskou poradnu či přemýšlejí, jak mohou na sobě pracovat.

Na závěr této části bychom také rádi zmínili, že kromě vlivu fyzické atraktivity, vlivu endokrinního systému, feromonů či emoční inteligence, hraje u jedince důležitou roli také rodinné zázemí, ze kterého pochází. Mansfeldová (2002) upozorňuje na to, jakým způsobem mohou vznikat ideální představy o budoucích partnerech. Zde poukazuje na to, že výběr partnera bývá často ovlivněn charakterem jeho primární rodiny.

Ženy i muži, kteří vyrůstali v úplné rodině či hodnotili manželství svých rodičů jako bezproblémové, přikládali celkově vyšší důležitost zejména těm vlastnostem, které se vztahují k rodinnému životu, výchově dětí či k možnosti udržet delší partnerský vztah. Zmiňována byla především zodpovědnost, poctivost, ale také inteligence partnera. U žen se pak k těmto faktorům přidává význam spojovaný s dobrým chováním, a kultivovaným

projevem. Ukazuje se tedy, že rodinné prostředí a výchova působící na jedince v době dětství a dospívání mohou do značné míry ovlivňovat vývoj jeho představ o budoucím partnerovi (Mansfeldová, 2002).

3.5 Fenomény vztahující se k formě soužití v průběhu generací

V následujících řádcích si popíšeme různé formy soužití v rámci partnerských vztahů. Je nutné si uvědomit, že demografické chování především mladší generace se v posledních letech významně proměňuje. Mladší generace kromě konvenčních forem soužití přikládá důležitost také novým formám soužití, které jsou více individualizované a které souvisejí s generačním posunem ve vnímání důležitosti určitých hodnot (Vohlídalová & Maříková, 2011).

3.5.1 Nesezdané soužití (kohabitace)

Jedním z demografických rysů moderní společnosti je rozšíření nesezdaných soužití (kohabitací), neboť mladí lidé spíše, než opakované manželství akceptují nesezdané soužití, čímž se liší od starší generace (Mareš & Masarykova Univerzita, 2003). Pod pojmem „nesezdané soužití“ či „faktické manželství“ si můžeme představit výraz, který definuje dlouhodobější soužití dvou osob, jejichž soužití se v mnoha směrech podobá svazku manželskému, ale dvojice není oficiálně sezdána. V rámci zahraniční literatury můžeme tento pojem znát pod názvy jako: „manželství na zkoušku“ (trial marriage) či jako „dvoustupňové manželství“ (two-step marriage) (Rabušic, 2001). V dnešní společnosti je nesezdané soužití přijímáno především jako předstupeň manželství.

Důležité je však podotknout, že tento typ soužití se stává sociální normou nejen mezi nevěřícími, ale také mezi mladými věřícími lidmi, navzdory tomu, že církve tento druh soužití považuje za nemorální (Vítečková & Brabcová, 2010). Sociologové se shodují, že rozdíly mezi nesezdaným soužitím a manželstvím nejsou jen formální záležitostí. Mnoho zahraničních studií poukazuje na to, že existují rozdíly nejen mezi dvojicemi, které žijí v manželství a nesezdaném soužití, ale liší se také charakterem a principy, které tyto svazky spojují (Mansfeldová, 2002). Například Kreidl (2010) zmiňuje, že v nesezdaném soužití je mnohem méně časté sdílení příjmu a společné hospodaření než v manželství. Výzkumná šetření také ukazují, že v nesezdaných soužitích častěji, než v manželstvích dochází k situaci, kdy žena má vyšší příjmy než muž (Kreidl, 2010).

Další rozdíl se jeví v pojmání vztahu jako takového. Zatímco pro manželství je typické vzájemné sdílení nejen financí, ale také velké části volného času, výchovy dětí či společných přátel, tak lidé v nesezdaných soužitích jsou naopak orientováni spíše individualisticky. Přičemž lidé, kteří žijí v nesezdaném soužití méně přijímají tradiční rodinné hodnoty a není zde tak silné rozdělení mužských a ženských rolí v souvislosti s tradiční dělbou rolí v domácnosti (Mansfeldová, 2002). V roce 1997 se uskutečnilo šetření mladé generace (členové generace Y), které se zaměřilo na postoje a chování mladých svobodných lidí ve věku 18–29 let (MG 1997). Výběrový soubor byl vytvořen na základě kvótního výběru a činil $n = 1274$ respondentů, z toho 632 mužů a 662 žen. Druhé šetření, které poskytlo srovnávací data k této problematice, bylo mezinárodní srovnávací šetření rodiny a reprodukce (Family and Fertility Survey – FFS) taktéž z roku 1997. Jednalo se o mezinárodní srovnávací šetření reprodukčního a rodinného chování. Vzorek představovalo 1735 žen a 721 jejich partnerů (Mansfeldová, 2002). K výzkumnému šetření pomohla také data z ISSP 1999 – Náboženství (International Social Survey Program.) Výzkumné šetření se zaměřilo dohromady na 4 výzkumné otázky. My se budeme zabývat dvěma z nich. První výzkumná otázka se zabývá obecnými postoji k nesezdaným soužitím. Druhá otázka zkoumá postoje mladých dospělých k dlouhodobým nesezdaným soužitím. Co se týče první výzkumné otázky, tak zde odpovědělo 72 % všech tázaných, že je rozumné, aby lidé, kteří se chtějí vzít, spolu nejprve žili.

Co se týče druhé výzkumné otázky, tak i v případě dlouhodobých (bezdětných) nesezdaných soužití je česká společnost ve svých postojích značně liberální, ukazuje se však, že postoje ovlivňuje jen věk a náboženská víra. Srovnávací šetření však poukázala na to, že se jedná spíše o toleranci vůči odlišnému způsobu života než o touhu v takovém svazku žít. Ačkoliv přibližně 80 % mladých lidí do 30 let vyjádřilo v ISSP 1999 souhlas s tím, že je v pořádku, aby spolu dva lidé žili, i když neplánují sňatek, jen necelých 10 % z mladých svobodných lidí, kteří se zúčastnili šetření MG 1997, odpovědělo, že by chtělo v takovém svazku žít (Hamplová & Pikálková, 2002, 127).

Abychom měli přibližnou představu o počtu nesezdaných soužití v České republice, ukážeme si data, která nám poskytlo sčítání lidu v roce 1991 a 2011. V roce 1991 bylo sečteno celkem 84934 nesezdaných párů a v roce 2011 bylo zaznamenáno 125 269. Dle doporučení OSN by mělo docházet k sčítání lidu každých deset let. Je tedy možné, že následující rok budou čísla nesezdaných soužití opět jiná (CZSO, 2011). Například Gillernová et. al. (2011) vysvětlují vzrůstající tendenci nesezdaných soužití tím, že se mění

očekávání trvalosti vztahu. Lidé nechtějí riskovat a nechtějí se „obětovat“ v zájmu rodiny. Upřednostňují spíše zachování prostoru pro změnu na základě svých vlastních svobodných rozhodnutí. Z provedených výzkumů však vyplývá, že ačkoliv existuje vysoká tolerance vůči nesezdaným soužitím, tak přesto tento typ svazku nelze mezi současnými mladými lidmi považovat za významnější svazek, než je manželství. Nesezdané soužití je stále bráno především jako předstupeň před uzavřením manželského svazku (Gillernová et al., 2011)

3.5.2 Manželství

Ačkoliv rodina založená na konvenčním manželství ztratila v současném evropském i českém kulturním prostředí svoji univerzalitu, zůstává i nadále chápána jako základní a standardní forma soužití (Sýkora, 2004) V následujících řádcích si popíšeme, jak je manželství definováno nejen z právního, ale také psychologického a sociologického hlediska (Vohlídalová & Maříková, 2011).

Pokud se podíváme na manželství z právního hlediska, tak rodinné právo definuje manželství jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý zákonem stanoveným způsobem. Přičemž manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, že spolu vstupují do manželství. Pár si přitom volí mezi občanským či církevním sňatkem (Novotný et al., 2017). V případě, že se pár rozhodne manželství ukončit, tak musí mít na paměti, že manželství lze zrušit rovněž pouze zákonným způsobem (Choděra, 2002, 10).

Psychologové a antropologové poukazují na manželství také jako na druh přechodového rituálu, který se váže k dosažení dospělosti, samostatnosti a připravuje jedince z jisté části na reprodukční život. Jedinec mimo to také přijímá novou životní roli, která se stává významnou částí jedincovy identity (Vágnerová, 2002).

Langmeier a Krejčířová (2006) ve své knize uvádí, že jedinci vstupují do manželství, aby především uspokojili své dvě hluboce zakotvené potřeby. Mezi tyto potřeby se řadí potřeba intimního emočního soužití, včetně sexuálního života a touhy mít děti. Psychologové dále upozorňují na to, že pro skutečně uspokojivé manželství je důležitý předpoklad hlubokého emočního vztahu, který je ze všech osobních vztahů v dospělosti nejpodobnější původnímu vztahu rodič-dítě. Z tohoto hlediska je také důležité, aby manželství dávalo oběma partnerům možnost osobní regrese na úroveň vzájemné dětské závislosti (Langmeier & Krejčířová, 2006).

Hargašová a Novák (2007) poukazují ve své knize na sociologické pojetí manželství. Manželství je v tomto pojetí bráno především jako základ pro vytvoření rodiny, neboť rodina jako primární sociální jednotka, je základem fungování společnosti. Bez ohledu na to, jací lidé vstupují do manželství a jakou láskou se milují, tak společnost od nich očekává určité způsoby chování a plnění funkcí, které přispívají k úspěšnému chodu celé společnosti. Mezi tyto funkce se řadí funkce: ekonomická (starání se o své členy rodiny, posilování trhu práce), dále pak funkce biologická (zachování rodu, sexuální uspokojení partnerů), výchovná (úspěšná socializace potomků, jejich vzdělávání, interiorizace norem, hodnot či cílů dané společnosti) a funkce emocionální (vzájemné projevy lásky, jistoty, bezpečí či sounáležitosti) (Hargašová & Novák, 2007)

Co se týče uzavírání sňatků v České republice, tak data získaná šetřením Českého statistického úřadu poukazují na to, že zde převažují homogenní sňatky, kdy dlouhodobě více než polovinu sňatků uzavírají snoubenci se stejným vzděláním (ČSÚ, 2014). Přibývá však počet sňatků, kdy muž má nižší vzdělání než žena, což je způsobeno nárůstem vysokoškolsky vzdělaných žen. Co se týče věkové struktury, tak stabilně převládají sňatky mužů s mladšími nevěstami, přičemž mírně stoupá počet párů, kde je muž naopak mladší. Kohoutová (2014) však upozorňuje na to, že „*manželství, kde je partner výrazně mladší, vykazují mírně nižší stabilitu. Například ze všech sňatků uzavřených v roce 1993, kde ženich byl mladší, se do roku 2012 rozvedlo 42,2 % (pokud byl ženich mladší o 10 a více let, bylo rozvedeno 46,9 % manželství). Naproti tomu těch, kde byl muž starší, se rozvedlo méně, a to 36,9 %* (Kohoutová, 2014).

Dle Fialové (2000) zůstává manželství pro mladé lidi stále nejrozšířenější a nejpreferovanější variantou partnerského života, přičemž láska a silný cit je považován za základní podmínku vstupu do manželství. Stěžejním tématem pro tyto páry pak může být otázka, jaký obsah mladí lidé manželství přikládají a co od něj očekávají (Fialová, 2000).

3.5.3 Rozvod

Rozvod manželství a rozpad rodiny představují jedno z nejnáročnějších období, a to nejen pro přímé účastníky rozvodu, tj. pro rodiče a děti, ale mnohdy také pro celou širší rodinu. Rozvod má aspekty sociální, právní, etické, emoční, ale také psychologické. Ačkoliv rozvod nepředstavuje v České republice ojedinělý jev a již mnoho let se drží na vysoké rovní, neznamená to, že by celkový proces byl oproštěn od jeho náročnosti. Rozvod představuje období, které je doprovázeno stresem a značnou frustrací důležitých lidských potřeb. Je

nutné mít na paměti, že toto období může účastníky rozvodu ovlivnit po zbytek jeho života (Dytrych & Matějček, 2002).

V následujících řádcích si přiblížíme problematiku rozvodovosti v České republice. Z historického hlediska lze období po konci druhé světové války charakterizovat postupnou nuklearizací neboli přechodem k rodině. Dle Hartla a Hartlové (2000) je rodina charakterizována z psychologického hlediska jako „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnými vztahy.*“ (Hartl & Hartlová, 2000, 512). Tento trend měl také vliv na vícegenerační soužití, které se stávalo v rámci tohoto procesu čím dál vzácnější, což mělo za následek snižování průměrné velikosti domácností.

Další význačné období, jež mělo vliv na způsob fungování rodin, se datuje k období 60. let v západních zemích a v České republice po roce 1989, kdy došlo k druhé demografické tranzici, která byla silně spjata s liberalizací společnosti, což mělo také dopad na vnitřní struktury domácností (Paloncyová et al., 2019)

Ženy v tomto období nabyly větší ekonomickou nezávislost na partnerovi i širší rodině. Rostoucí důraz na osobní svobodu a potřeby jedince se projevily v nárůstu počtu nesezdaných soužití a rozvod se stal legitimním nástrojem pro ukončení nefungujícího manželství (Paloncyová et al., 2019)

Dle Národní zprávy (2004) mohl k vzestupu počtu rozvedených párů přispět také liberálnější přístup soudců v průběhu 90. let 20. století, kdy byl zřejmý rostoucí trend podílu povolených rozvodů z celkového počtu ukončených rozvodových řízení (77 % na počátku 90. let, 87 % v roce 2002). Podíly usmířených rozvodů se snižovaly z 21 % na 10 % (Národní zpráva, 2004).

Abychom si výše zmíněné dokázali představit v číselných pojmech, tak se podíváme na výsledky, které zveřejnil Český statistický úřad (2018). Zde můžeme vidět, že v polovině 50. let 20. století končila rozvodem desetina manželství, přičemž hranice 30 % byla poprvé překonána v roce 1975. V období mezi roky 2005–2010 rozvodovost v celkovém trendu stagnovala na úrovni 47–50 %. Historické maximum, 50 % manželství končících rozvodem, bylo zaznamenáno v roce 2010. Nicméně do roku 2012 došlo k poklesu zpět na úroveň z počátku nového tisíciletí, tedy na 44 %, přičemž v roce 2017 se dostáváme na číslo okolo 47,8 % (ČSÚ, 2017). V celkovém měřítku trendu rozvodovosti dochází k mírnému poklesu, přičemž průměrná doba společného soužití ve svazku manželském činí 13, 2 let (ČTK,

2018). Demografické šetření taktéž ukázalo, že se lidé nejčastěji rozvádějí z důvodu rozdílných povahových rysů, názorů a zájmů. Častou příčinou byly ale také nevěra či alkoholismus. Pětinu z podaných návrhů v roce 2016 předložili muži (ČSÚ, 2017).

Na závěr bychom rádi zmínili, že jeden z dalších faktorů, který může vést k většímu nárůstu rozvodovosti, je prodlužování střední délky života, kdy nižší úmrtnost snižuje podíl manželství ukončených úmrtím jednoho z partnerů. Tímto se také prodlužuje „průměrná“ potenciální doba trvání manželství, což může být jedním z důvodů rozvodů starších manželství, neboť se zvyšují zároveň nároky na kvalitu partnerských vztahů (Možný, 2002).

VÝZKUMNÁ ČÁST

4 FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

V teoretické části této práce jsme se zabývali vymezením jednotlivých generací, životními hodnotami a jejich důležitostmi pro jednotlivé věkové kategorie. Dále jsme se zabývali partnerskými vztahy s důrazem na jejich historii utváření, včetně jednotlivých faktorů, jenž mohou mít vliv na výběr životního partnera. Životní hodnoty a partnerské vztahy představují klíčové oblasti zájmu téměř každého z nás. Pro dnešní mladé dospělé se však vyskytuje nelehká otázka, jak s těmito životními hodnotami a potenciálními vztahy naložit a jak k nim přistupovat?

Co se týče vědeckých prací a studií, tak se především téma partnerských vztahů dostává do značného popředí zájmu zkoumání, přičemž tento zájem lze pozorovat nejen na poli vědeckém, ale i mezi laickou společností. Dopad vlivu životních hodnot v souvislosti na utváření našeho hodnotového žebříčku či rozhodovacích procesů během života je prozkoumán jak v rámci českých, tak především zahraničních studií. Co se však týče samotné souvislosti mezi životními hodnotami a jejich vlivu na výběr životního partnera u mladých dospělých, tedy generace Z, jsou tato témata popisována především v obecných měřítcích. Tato generace je předěšlymi generacemi vnímána především jako generace, která není schopna odtrhnout pozornost od mobilu, touží především po zábavě a rodinu odkládá na později. Existují tendence vnímat život těchto mladých dospělých jako jednoduchý, plný možností a příležitostí. (Pros et al., 2019). Nutno je však říci, že i tito mladí lidé trpí mnohdy depresemi, úzkostmi či obavami, že nezvládnou nároky, které tato doba přináší. Generace Z jako první dospívá v době sociálních sítí a internetu. Ačkoliv moderní doba je spjata s velkým pokrokem, přinesla s sebou zároveň i spoustu nejistot, které mohou mít vliv jak na hodnotovou orientaci těchto členů, tak na rodinné či partnerské vztahy. Nutno je také podotknout, že tato generace začíná představovat hlavní pracovní a reprodukční sílu a jedná se proto o problematiku značně aktuální. Právě z tohoto důvodu jsme se rozhodli pro realizaci výzkumu, který by nám umožnil bližší poznání této problematiky.

4.1 Cíle a výzkumné otázky

Hlavním cílem tohoto výzkumu je zprostředkování náhledu do problematiky rozdílného vnímání hodnot, přístupu a utváření partnerských vztahů v souvislosti se společenskými změnami během jednotlivých generací z pohledu mladých dospělých, tedy generace Z.

V návaznosti na cíle výzkumu byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

- 1) Vnímá generace Z nějaké změny v partnerství mezi generacemi?
- 2) Které události považuje generace Z za zlomové ve vztahu k vnímání partnerských hodnot napříč generacemi?
- 3) Jak generace Z vnímá dopad proměn společenských hodnot na partnerské vztahy během generací?
- 4) Jak se generace Z z pohledu respondentů liší od předešlých generací?
- 5) Jaké hodnoty jsou pro člena generace Z důležité u životního partnera?

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

5.1 Metodologický rámec výzkumu

V souladu se stanovenými výzkumnými cíli jsme se v rámci výzkumné metodologie rozhodli pro kvalitativní přístup. Ta se dle Miovského (2006) vyznačuje zejména snahou o podrobný popis konkrétních životních oblastí zkoumaných osob, a to s důrazem na jejich co možná nejširší kontextuálnosti.

Kvalitativní přístup nám umožní nahlédnout na problematiku, která je aktuálním tématem nejen generace Z, ale i jejich blízkých členů rodiny či přátel napříč generacemi, kteří mají přirozený vliv na spoluutváření hodnotových žebříčků těchto osob. Tento přístup nám taktéž „pomůže získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu“ (Švaříček & Šedřová, 2007, 13).

Creswell (2014) dále upozorňuje, že sběr kvalitativních dat probíhá zpravidla v prostředí, které je pro participanta přirozené. Následná analýza dat pak probíhá formou indukce, a to od konkrétních informací k obecným pojmům. Mezi hlavní úkoly výzkumníka patří data nejen shromáždit a analyzovat, ale také následně interpretovat jejich význam.

Jako typ výzkumu byla pro tuto práci vzhledem k povaze výzkumných otázek zvolena forma vícepřípadové studie. Ta se dle Miovského (2006) vyznačuje zejména snahou o podrobný popis konkrétních životních oblastí zkoumaných osob, a to s důrazem na jejich co možná nejširší kontextuálnosti.

Jako metodu analýzy dat jsme pro tuto práci zvolili zakotvenou teorii, kterou Strauss a Corbinová (1999, 14) definují následovně: „*zakotvená teorie je teorie induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatímně ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů.*“ Tato metoda nám poslouží, abychom byli schopni co nejcitlivěji a nejefektivněji pochopit způsob vnímání problematiky pohledem našich respondentů.

5.2 Metoda získávání dat

V souladu se zvolenou kvalitativní metodologií jsme se výzkumná data rozhodli získat formou polostrukturovaného interview. Dle Hendla (2005) se polostrukturované interview

vyznačuje předem definovaným cílem a připravenou osnovou dotazů, kterou by měl výzkumník být schopný doplňovat na základě již získaných informací. Dále autor upozorňuje, že polostrukturované interview výzkumníkovi napomáhá co nejvýhodněji využít čas k rozhovoru a zároveň nám umožňuje jej uskutečnit s několika lidmi strukturovaněji a ulehčit tak jejich srovnání.

Dle Miovského (2006) je námi zvolená metoda sběru dat náročnější na přípravu než nestrukturované interview, přičemž klade větší nároky na koncentraci, empatii, interpersonálního porozumění a disciplíny výzkumníka. V rámci výzkumného šetření jsme vytvořili schéma polostrukturovaného interview, přičemž jsme před oficiálním začátkem sběru dat provedli pilotní studii, které se zúčastnili dvě ženy a dva muži, abychom měli jistotu, že otázky v polostrukturovaném interview jsou oběma pohlavím srozumitelná a mohli případné nejasnosti vyřešit před oficiálním sběrem dat.

5.3 Charakteristika výzkumné populace a metody výběru výzkumného souboru

Vzhledem k zaměření výzkumného problému na životní hodnoty a partnerské vztahy, jsme se rozhodli do tohoto výzkumu zařadit populaci jak mužů, tak žen (n=18) ve věkovém rozmezí 22–24 let. Vývojová stádia různí autoři vymezují odlišně. Například Vágnerová (2007) se domnívá, že mladá dospělost trvá od 20. do 40. roku věku, Thorová (2015) uvádí 20–35 let. Naše rozhodnutí stanovit populační věkové rozpětí tázaných respondentek a respondentů v rozmezí 22–24 let podpořila skutečnost, že velká část mladých dospělých v tomto období končí svá vysokoškolská studia a čelí mnoha otázkám spojených s hodnotovými preferencemi v souvislosti s pracovním, partnerským či rodinným životem. Z tohoto důvodu jsme začlenili do našeho výzkumného souboru studenty či absolventy bakalářských a magisterských studijních programů. Druhým důvodem začlenění této skupiny je zachování homogenosti zkoumaného vzorku.

Dle Langmaiera a Krejčířové (2006) je vývojová fáze mladé dospělosti etapou, kterou mladí dospělí subjektivně vnímají jako období, kdy přebírají zodpovědnost za svůj život, mají možnost samostatného rozhodování, rodičovství a finanční nezávislosti. Dle Vágnerové & Krajčířové (2000) dále E. H. Erikson považuje za jeden z hlavních úkolů mladé dospělosti dosažení intimity, kdy významnou roli hraje utváření partnerských vztahů. Výzkumný soubor jsme následně získali metodou prostého záměrného výběru a metodou sněhové koule, které nám svou podstatou umožní co nejadekvátnější náhled do

problematika. Pro lepší orientaci v následném popisu výzkumného souboru přikládáme Tabulku č. 2.

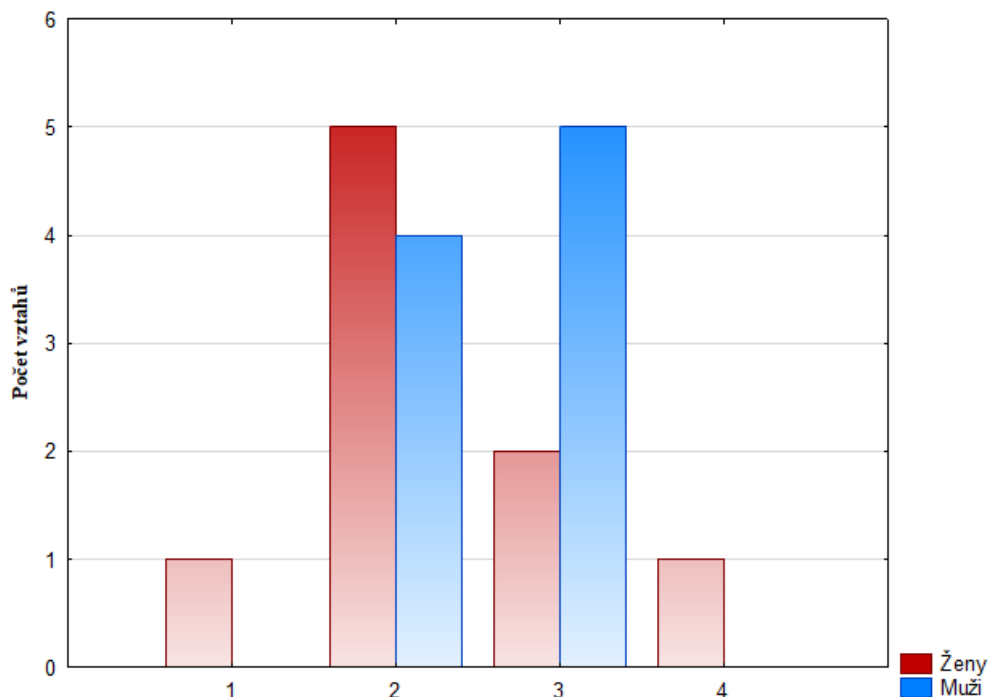
Tabulka č. 2: Charakteristiky výzkumného souboru

	Pohlaví	Věk	Sex. orientace	Typ studia	Fakulta
Respondentka č. 1	žena	23	Heterosex.	1.r Nmgr	Filozofická
Respondentka č. 2	žena	23	Heterosex.	1.r Nmgr	Filozofická
Respondentka č. 3	žena	24	Heterosex.	2.r Nmgr	Přírodovědecká
Respondentka č. 4	žena	24	Heterosex.	2.r Nmgr	Filozofická
Respondentka č. 5	žena	22	Heterosex.	3.r Bc	Filozofická
Respondentka č. 6	žena	23	Heterosex.	1.r Nmgr	Filozofická
Respondentka č. 7	žena	24	Heterosex.	2.r Nmgr	Pedagogická
Respondentka č. 8	žena	24	Heterosex.	2.r Nmgr	Pedagogická
Respondentka č. 9	žena	23	Heterosex.	1.r Nmgr	Filozofická

Respondent č. 10	muž	23	Heterosex.	1.r Nmgr	Přírodovědecká
Respondent č. 11	muž	23	Heterosex.	1.r Nmgr	Filozofická
Respondent č. 12	muž	24	Heterosex.	2.r Nmgr	Filozofická
Respondent č. 13	muž	24	Heterosex.	2.r Nmgr	Stavební
Respondent č. 14	muž	24	Heterosex.	5.r Mgr	Právníká
Respondent č. 15	muž	23	Heterosex.	2. Nmgr	Filozofická
Respondent č. 16	muž	24	Heterosex.	2.r Nmgr	Filozofická
Respondent č. 17	muž	24	Heterosex.	5.r Mgr	Právníká
Respondent č. 18	muž	24	Heterosex.	2.r Nmgr	Filozofická

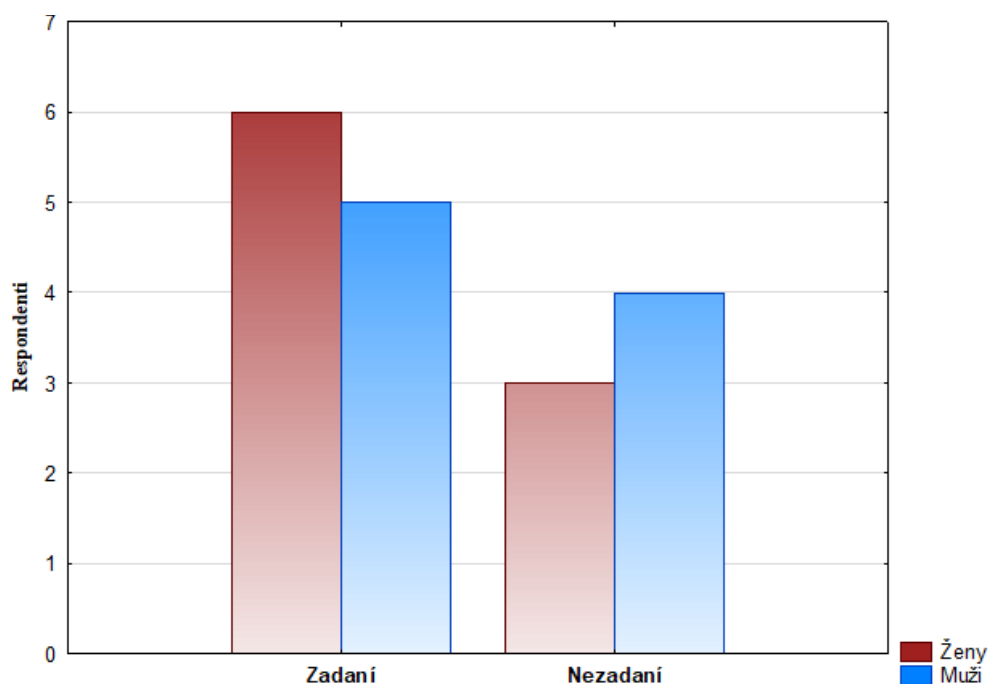
Co se týče zkušenosti s partnerskými vztahy, můžeme pozorovat, že všechny účastnice zažily min. 1 partnerský vztah, přičemž rozpětí těchto zkušeností se pohybuje od 1–4 vztahů. V rámci mužských partnerských vztahů lze pozorovat rozpětí zkušeností mezi 2-3 vztahy, tudíž i ve skupině účastníků zastoupené mužským pohlavím můžeme konstatovat, že každý účastník má zkušenost s partnerským vztahem, jak znázorňuje graf č. 1.

Graf č. 1: Zkušenosti s partnerským vztahem

V rámci představení základních dat jsme taktéž zjišťovali, zda jsou respondenti v současné době v partnerském vztahu či nikoliv. Z níže představeného grafu č. 2 můžeme vidět, že 6 respondentek je aktuálně zadaných (66 %) a nezadané jsou 3 respondentky (34 %) Z dotazovaných mužů jsme zjistili, že 5 respondentů je aktuálně v partnerském vztahu (55 %) a nezadaní jsou 4 (45 %).

Graf č. 2: Současný stav respondentů

5.5 Průběh získávání dat

V rámci oficiálního sběru dat s našimi respondenty se pořadí jednotlivých otázek měnilo v závislosti na již získaných informacích. Pokud nastala situace, kdy respondent předem spontánně odpověděl na výzkumníkem připravenou otázku, byla tato otázka v interview vynechána. Rozhovory probíhaly částečně v Olomouci na místech, která si zvolili sami respondenti, a to z důvodu, aby podmínky rozhovoru byly pro respondenty co nejvíce příjemné a místo jimi zvolené poskytlo respondentům potřebný pocit bezpečí. Pět rozhovorů z celkového počtu 18 bylo provedeno na privátním bydlení studenta. Tři rozhovory probíhaly v prostředí kavárny, kde jsme však upozornili obsluhu na probíhající rozhovor a zajistili tak podmínky k tomu, aby nedocházelo k narušení důvěrné atmosféry mezi výzkumníkem a respondentem. Následujících 10 rozhovorů probíhalo z důvodu pandemie Covid – 19 pomocí online setkání, která byla zprostředkována aplikací Skype.

Před započítáním každého rozhovoru jsme několik minut věnovali neformální konverzaci, aby výzkumník podpořil příjemnou atmosféru nadcházejícího rozhovoru. Vzhledem k tomu, že se výzkumnice se všemi respondenty znala osobně, bylo pro obě strany jednodušší navodit příjemnou a uvolněnou atmosféru, která následně napomohla k ochotě sdílet mnohdy i osobnější informace. Před zahájením každého rozhovoru byl účastník seznámen s účelem rozhovoru a zásady dodržování anonymizace získaných dat. Všichni účastníci byli taktéž požádáni o souhlas s nahráváním rozhovoru. V případě osobních setkání byl účastník požádán o souhlas nahrávání rozhovoru na diktafon. Při online setkáních probíhajících přes již zmíněnou aplikaci Skype, byl účastník požádán o souhlas s nahráváním rozhovoru přes počítač výzkumnice a zároveň byl požádán o souhlas s uložením dané nahrávky do tohoto počítače. Před samotným začátkem rozhovoru byli respondenti taktéž požádáni o základní demografická data: věk, pohlaví, aktuální stav, název fakulty/ročníku a počet zkušeností s partnerským vztahem. Účastníci byli seznámeni s možností odmítnout odpovědět na otázku či odstoupit od samotného výzkumu. Této možnosti nicméně nevyužil žádný z respondentů. Samotné rozhovory trvaly 34 až 58 minut. Po ukončení rozhovoru jsme s každým účastníkem provedli neformální konverzaci o probíraných tématech, a to z důvodu, aby se výzkumnice ujistila, že účastník rozhovoru odchází v psychické pohodě a daná témata má v sobě zpracována a uzavřena tak, jak on sám potřebuje. Výzkumnice všem účastníkům na sebe taktéž poskytla svou e – mailovou a facebookovou adresu s možností kontaktu v případě potřeby, přičemž jim byla nabídnuta možnost zaslání výsledků této práce.

5.6 Etika ve výzkumu

Hendl (2005) uvádí několik kritérií, která jsou potřebná pro splnění etických zásad, jež by měla být dodržena během výzkumného šetření, a to jak na straně výzkumníka, tak na straně respondenta. Mezi tato pravidla Hendl (2005) řadí následující:

- Potřeba získat poučený (informovaný) souhlas od účastníka výzkumu. To znamená, že osoba se zúčastní studie pouze v případě, že s podmínkami výzkumu souhlasí. Před jeho začátkem musí být taktéž plně informována o průběhu a okolnostech výzkumu.
- Svoboda odmítnutí. Účastníkům musí být před zahájením výzkumného šetření řečeno, že mohou kdykoliv ukončit svoji účast ve výzkumu.
- Anonymita. V ideálním případě identita účastníků není výzkumníkům známá. Pokud však takovou anonymitu nejsme schopni zajistit, tak identita účastníka nesmí být odhalena nikomu dalšímu.

V souladu se výše zmíněnými zásadami jsme postupovali během celého výzkumného procesu. Účastníci byli nejdříve podrobně seznámeni s účelem a průběhem výzkumného šetření. Následně jim byl předložený informovaný souhlas, přičemž část účastníků obdržela tento souhlas během osobního setkání a části účastníků byl informovaný souhlas zaslán prostřednictvím platformy Skype z důvodu pandemie Covid-19. Vzhledem k tomu, že jsme s účastníky výzkumu řešili osobní témata, tak jsme při citování osobních či citlivých témat vynechali ty informace, které by mohly účastníka identifikovat. V souvislosti s faktem, že účastníci sdíleli své intimní a mnohdy citlivé informace, jsme všechny účastníky informovali o možnosti vynechat určitou otázku či okruh, v případě, že by daná otázka pro ně byla nepříjemná nebo by o ní nechtěli mluvit.

Na konci každého rozhovoru jsme se doptali na psychickou pohodu účastníků včetně toho, zda potřebují nějakou část rozhovoru společně probrat, aby měli všechna probraná témata zpracována a uzavřena tak, jak potřebují. Účast na tomto výzkumu nebyla žádným způsobem odměněna. Dovoluji si také tvrdit, že všechny rozhovory proběhly v přátelské a bezpečné atmosféře a žádný z účastníků tohoto výzkumu tedy neutrpěl emoční či jiné újmy.

5.7 Metoda zpracování a analýzy dat

Veškeré informace, které jsme získali během rozhovorů s účastníky výzkumu a které byly nahrávány na diktafon či záznamník počítače, jsme doslovně převedli do psané formy, a to

včetně poznámek a postřehů získaných na základě pozorování účastníků během rozhovoru a neformální konverzace po ukončení rozhovoru. Po provedení transkripce jsme získaný text opakovaně pročítali a pořízené audionahrávky interview opětovně poslouchali, abychom měli možnost získat tzv. „insider’s perspective“, při které jsme dosáhli vyšší míry empatie a porozumění vůči stylu vnímání problematiky našimi respondenty.

K analýze dat jsme zvolili metodu zakotvené teorie, kterou Strauss a Corbinová (1999, 14) definují následovně: „zakotvená teorie je teorie induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatím ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů.“ Námi získané informace byly zjišťovány pomocí otevřeného kódování způsobem „řádek za řádkem“. Následně jsme tyto informace roztrídili a sloučili do subkategorií stejné povahy. Následujícím krokem bylo zjišťování jejich vzájemných vztahů v procesu tzv. axiálního kódování. V rámci zakotvené teorie upozorňuje Švaříček a Šedřová (2007, 89), že „naším cílem není vystihnout charakteristiky určité populace, nýbrž charakteristiky problému, který jsme se rozhodli studovat.“ Autoři dále upozorňují, že výzkumník by měl mít pouze vágní a obecné informace o dané problematice, přičemž by se měl snažit o co nejmenší předpojatost vůči již vzniklým studiím. Výzkumník by měl být následně schopný na základě vzniklých dat, kategorizací a hledaných vztahů mezi jednotlivými kategoriemi vytvořit obecnou teorii, která je zakotvena jak v názorech, tak pocitech, a výpovědích jednotlivých účastníků (Strauss a Corbinová, 1999). Ukázkou otevřeného kódování si ukážeme na Tabulce č. 3

Tabulka č. 3: Ukázka kódování

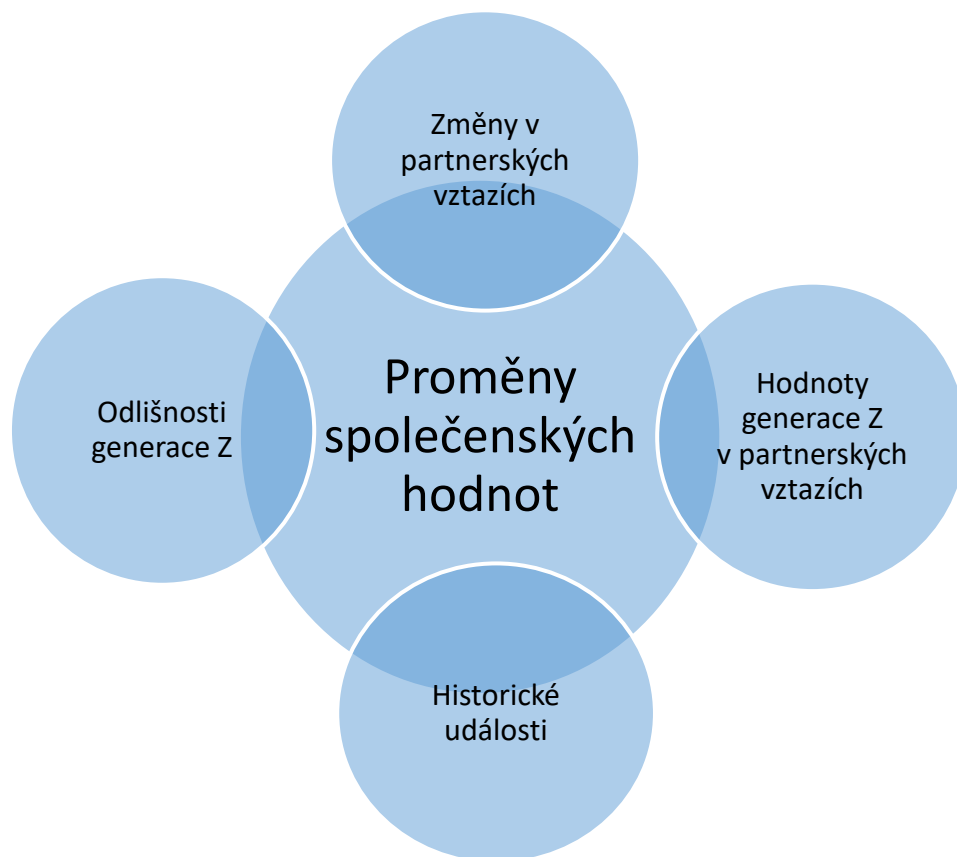
Respondentka č. 3 – ukázka transkripce	Pojmy
<p>Také si myslím, že se partnerský vztah proměňuje vlivem kariéry. Zejména kariéry ženy, která se třeba dnes chce také více realizovat, a tak pro ni přestává být partnerství tolik důležité jako předtím. Ne, že bych si myslela, že dnes pro ženy důležité není, jen asi směřují k něčemu dalšímu, než je vdát se a porodit děti.</p>	<p>Vliv kariéry na proměnu vztahů</p> <p>Zapojení ženy do pracovního života</p> <p>Změna preferencí</p> <p>Odklon od tradičního modelu ženy v domácnosti</p>

Všechny pojmy, které uvádíme v Tabulce č. 3 jsme následně zařadili do kategorie „*Změny v partnerských vztazích*“. Dále jsme vytvořili kategorie: „*Proměny společenských hodnot*“, „*Odlišnosti generace Z*“, „*Hodnoty generace Z*“. Mezi těmito kategoriemi následně vyvstala jako centrální komponenta kategorie „*Proměny společenských hodnot*“, neboť ovlivňuje či je ovlivňována všemi ostatními kategoriemi.

6 POPIS A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

V této části se budeme zabírat analýzou získaných dat. Dále ve snaze zachovat v prezentovaných datech co největší přehlednost nevytváříme našim respondentům pseudonymy, které by nahradily jejich skutečná jména, neboť máme za to, že s ohledem na počet respondentů ($n = 18$) by byl tento krok v analýze dat spíše matoucí. Je-li v analýze dat uvedena přímá řeč, jedná se o výňatek některého z rozhovoru. V případě, že se respondenti shodovali ve svých odpovědích, tak prezentujeme ty, jejichž formulace se nám jevila nejvýstižnější. Grafická znázornění všech kategorií nalezneme v přílohách.

Obrázek č. 2: Schéma vztahů mezi kategoriemi

Všechny kategorie jsou tvořeny několika podkategoriemi. Jejich plnou podobu uvádíme zde:

Změny v partnerských vztazích

- Svobodná volba
- Rovnost rolí
- Komunikace
- Vliv sociálních sítí

Historické události

- Druhá světová válka
- Komunismus
- Sametová revoluce
- Pandemie Covid - 19

Proměny společenských hodnot

- Multikulturalismus
- Akceptace homosexuality
- Digitalizace
- Vliv sociálních sítí

Odlišnosti generace Z

- Sklon k hedonistickému způsobu života
- Nestálost vztahů
- Vzdělání
- Strach ze závazku

Hodnoty generace Z v partnerských vztazích

- Důvěra
- Empatie/Lidskost
- Spolehlivost
- Být prorodinný/á
- Upřímnost
- Zručnost

6.1 Změny v partnerských vztazích

Svobodná volba

V rámci této podkategorie se pokoušíme zachytit, jak respondenti vnímají možnost svobodné volby v partnerských vztazích. Obecně můžeme říct, že jedním z hlavních témat se zde stala možnost zvolit si partnera na základě svého rozhodnutí. Následně respondenti vnímají jako důležitý aspekt možnost svobodně se rozhodnout vztah ukončit či případně se rozvést se svým partnerem/partnerkou, aniž by docházelo k jejich stigmatizaci ze strany společnosti. Některé tázané respondentky však vidí v tomto velkém posunu „svobodné volby“ nebezpečí v souvislosti s ochotou partnerů o dané vztahy pečovat či setrvat v nich, neboť ukončení partnerského vztahu či manželství není v dnešní době nic neobvyklého či stigmatizovaného.

„Kdysi lidé museli často podstupovat domluvené sňatky, které nemohly dle mého soudu dosahovat takových hodnot jako vztahy/sňatky z opravdové lásky. Také si myslím, že sňatek byl kdysi brán vážněji než teď. Mám pocit, že naše generace nemá problémy s rozvodem a tím podvést svou polovinu.“ (Ž, 24 let)

Další téma v této kategorii, které bylo zmíněno především našimi respondentkami, bylo téma možnosti výchovy dítěte bez přítomnosti otce a normalizace posunu věkové hranice pro založení rodiny *„Teď je v těch vztazích větší svoboda a už dávno není hanba být rozvedená matka s dítětem. Taky myslím, že kdysi vážné vztahy začaly dříve než dnes. Posouvá se i věk svatby. Přijde mi, že už není hlavní smysl najít partnera a založit rodinu, ale že se dostávají do popředí i nějaké individuální potřeby a seberozej.“ (Ž, 24 let)*

Část respondentů taktéž vnímá možnost svobodné volby jako možnost prodloužit si „mládí.“ Během rozhovorů se respondenti velmi často obraceli na své rodiče, kdy interpretovali jejich stesky či přání, které se týkaly období, ve kterém se nachází právě oni sami. Většina těchto stesků a přání se vztahovala k příliš brzkému převzetí zodpovědnosti za dospělý život a s ním spojený stereotypní způsob života. Respondenti dále interpretovali stesky rodičů, které se týkaly vymizení lásky ze vztahu, přičemž velkou část za tento stav připisují rodiče našich respondentů rozhodnutí pro společný život ve velmi mladém věku. Z výpovědí respondentů byla cítit obava, aby se do takového stavu nedostali také, přičemž tato obava může být jedním ze zdrojů motivace odkládat určité závazky do pozdějšího věku:

„Podle mě je dobře, jak se partnerské vztahy vyvíjí a akceptuje se možnost svobodné volby. Babička i mamka měly v svých letech už 2. dítě a já jsem nyní sama, bez práce a bez příjmů.“

Mám možnost cestovat, užívám si a jsem šťastná. Rozhodně bych v jejich době nezapadala do stereotypu.“ (Ž, 23 let)

Mnohokrát také zazněl názor, že možnost svobodné volby se také odráží na počtu nevěř, ke kterým ve vztazích dochází. Respondenti jako hlavní důvod uvádějí nevyslovenou „akceptaci“ tohoto jevu dnešní společností, přičemž mají za to, že na nevěru dnes není nahlíženo jako na něco neobvyklého či trestuhodného, jako tomu bylo v dřívějších dobách. Obecně se respondenti shodují na tom, že ačkoliv se jim tento druh chování přičítá, tak mají za to, že je do značné míry mladými lidmi toto chování normalizováno:

„Dokud jsem byla ve vztahu, tak jsem nepocítovala kolik nevěry se kolem mě odehrává. Bylo to hlavně tím, že když jsem byla zadaná, tak jsme s přítelem trávili čas s dalšími páry a připadalo mi, že tak to mají všichni. Když jsme se pak rozešli a já začala chodit na různé akce a setkávat se i s jinými lidmi, tak jsem nevěřila svým očím, co se kolem mě odehrává. Obzvláště u těch, kteří například byli ve spokojeném vztahu.“ (Ž, 24 let)

Rovnost rolí

Rovnost rolí mezi mužem a ženou se v souvislosti s partnerskými vztahy stala jednou z nejvýraznějších změn v partnerských vztazích za posledních pár desítek let. Respondenti této změně přikládají nejen značný význam, ale také pozitivní konotaci. Rovnost rolí v partnerském vztahu vnímají respondenti především v možnosti si svobodně vybrat svou roli jak v pracovním, tak rodinném životě. V rámci dotazování nás zajímal především subjektivní pocit našich respondentů na možnost této volby, která se jim v dnešní době dostává.

V rámci výpovědí, a to především ze strany žen, jsme se setkali s názory, kdy čtyři z devíti respondentek i přes možnost rozhodnout se pro kariérní život a upustit tak od tradičnějšího modelu ženy v domácnosti se přiklonily ve svých výpovědích spíše k tradičnímu modelu ženy v domácnosti, neboť v něm vidí větší prostor pro roli matky a pečující osoby:

Já se osobně těším, až dodělám školu a budu si moct s přítelem konečně plánovat rodinu...vůbec mi nevádí představa, že budu ženou v domácnosti, vlastně se na to moc těším.“ (Ž, 24 let)

Jiné dvě respondentky naopak vnímají rovnost rolí v partnerských vztazích v posunu od stereotypních představ, které ve vztazích panovaly ještě před několika desítkami let.

„Osobně se mi líbí, že snad pomalu, ale jistě upouštíme od stereotypu, kdy musí být žena do 20 vdaná, ve 23 mít první dítě a potom být dobrou hospodyňkou. Už snad počítáme s tím, že žena může mít první dítě i v daleko pokročilejším věku, dokonce si může i budovat kariéru, vážný vztah začít třeba ve 40 a necítit se přitom méněcenně, kvůli nátlaku společnosti.“ (Ž, 23 let)

V souvislosti s touto tematikou rozdělení rolí, a to především v souvislosti s rozdělením rolí v domácnosti bychom rádi zmínili, že dva z devíti respondentů mužského pohlaví také uvedli, že by neměli problém převzít roli pečující osoby a strávit tak čas na mateřské dovolené namísto své partnerky: *„Vůbec mi nedělá problém představa, že bych měl jít na mateřskou místo mojí partnerky, dneska si myslím, že už na tom nic není a nemyslím si, že bych byl pro dítě zase o tolik horší než jeho máma.“ (M, 24 let)*

Respondenti dále v rovnosti rolí spatřují projev úcty a respektu vůči svému partnerovi, ale také rovnováhu přidělených povinností, které s sebou nese každodenní život v partnerském či manželském svazku:

„Vždy je to totiž o dvou lidech...nikdo nemá převládat. Tam, kde jeden dělá víc, zaručeně existuje místo, kde dělá málo a tam potřebuje druhého, který v tomto místě bude dělat mnoho...tomu říkám rovnováha, tomu říkám porozumění.“ (M, 24 let)

Z rozhovorů je dále zřejmé, že respondenti v rovnosti rolí spatřují akceptaci a podporu ze strany partnera v jejich zájmech, vzdělání či práci. V této souvislosti je pro respondenty důležité zachování vlastní autonomie ve vztahu, díky níž jsou schopni dalšího osobního růstu:

„Já například vím, že potřebuji partnerku, která na mně nebude závislá a bude mít touhu si budovat to „své“ a bude cílevědomá...samozřejmě, že chci cítit tu vzájemnost, ale to především v tom, že tu pro sebe budeme za jakékoliv situace.“ (M, 23 let)

Komunikace

Další podkategorií, kterou si představíme, je podkategorie „komunikace.“ Tuto podkategorii jsme zařadili do kategorie „Změny v partnerských vztazích,“ neboť většina našich respondentů považuje právě změnu v komunikaci za jeden ze zlomových faktorů, který má vliv na proměnu partnerských vztahů mladých dospělých, tedy generace Z.

Než si rozebereme blíže výpovědi našich respondentů, rádi bychom uvedli, že první zkušenosti s online komunikací mají respondenti již z období 14. roku života, kdy první

platformou pro tuto komunikaci se stalo ICQ (I seek you), které představovalo službu, která umožňovala respondentům jako jedna z prvních okamžitě zasílat zprávy a zároveň měli možnost sledovat přátele, zda jsou právě připojeni. Ačkoliv se může zdát, že respondenti jsou s tímto typem komunikace již dlouho v kontaktu, je nutno podotknout, že doba, kterou respondenti v tomto věku strávili na internetu, byla rodiči respondentů značně omezena, tudíž i intenzita online komunikace byla spíše výsadou než běžnou rutinou.

V návaznosti na analýzu velkého množství dat můžeme usuzovat na výrazný vliv, kterým online komunikace působí na členy generace Z. Respondenti cítí v této souvislosti značný tlak na to být neustále „dostupní“ a být schopni odpovědět na psaný či hlasový text bez ohledu na denní dobu či časové vytížení. Vlivem tohoto jsou respondenti takřka závislí na kontrolování aplikací jako je například messenger¹, gmail, whatsapp a další:

„Ne zřídka se cítím jako otrok těch zelených svítících teček na messengeru nebo instagramu...někdy nemám náladu si psát se svým partnerem, kamarády, ale tím, že všichni vidí, že jsem „online“, tak se to ode mě očekává...když pak neodepíšu, tak je kolem toho hrozné haló.“ (Ž, 24 let)

Většina respondentů taktéž vidí úskalí v možnosti dosáhnout autentického projevu v online komunikaci, neboť v porovnání s osobním setkáním nevidí respondenti reakci na jimi odeslané zprávy. Této nejistoty v online komunikaci nabývají především kvůli absenci mimiky, gest a dalších projevů, které k běžné komunikaci patří. Z výpovědí respondentů taktéž vyplývá, že tento problém v rámci online komunikace vidí především ve fázi seznamování se:

„Dříve se lidé museli někde seznámit, povídali si a pak se rozhodli, jestli spolu budou chtít zase někam jít nebo ne. Dnes se většinou seznámíš s někým online, nevíš, kdo za tou obrazovkou vlastně sedí, jak reaguje na to, co píšeš, takže je těžký tam být úplně sám za sebe.“ (M, 24 let)

Část respondentů vnímá taktéž online prostředí jako prostředí, které bere mladým lidem schopnost projevovat své emoce v reálném životě. Dle respondentů neschopnost projevovat své emoce stejně tak, jako v online prostředí, způsobuje mnoho zbytečných konfliktů či zklamání v následné komunikaci tváří v tvář:

¹ Messenger je primárně mobilní aplikací, která je od roku 2015 dostupná i ve webové verzi. Jedná se o aplikaci pro chat od největší sociální sítě facebook.

„Třeba před rokem jsem si začala psát s jedním klukem, který mě oslovil přes zprávy na instagramu. Nejdřív jsem byla dost skeptická, ale bylo to úplně jiné psaní než s kýmkoliv předtím. Oba jsme se smáli tomu, jak se nám prolínají myšlenky a oba jsme psali pomalu slohy. Já se pak nemohla dočkat na naše setkání. Když jsme se setkali, tak to byl pro mě úplně jiný člověk než ten, s kterým jsem si psala...vůbec nebyl tak komunikativní a celkově to bylo divné, pak už jsme si ani nepsalí.“ (Ž, 23 let)

Obecně se ale respondenti shodují, že možnost online spojení paralelně s několika lidmi zároveň mnohdy zasahuje do opomínání vzájemné komunikace partnerů mezi sebou. V návaznosti na opomíjení vzájemné komunikace, část respondentů taktéž uvedla online svět a s ním spojenou komunikaci jako zdroj útěku před možnými neshodami v případě, že ve vztahu vznikne problém:

„Když neexistoval messenger a jiné platformy pro psaní na internetu, tak lidé neměli jinou možnost než si věci vyříkat. Dnes si místo toho vezmou mobil do ruky a stěžují si hned několika dalším lidem (hluboký povzdech) ... nebo si na truc začnou psát s někým, s kým by neměli, slyším to kolem sebe pořád.“ (Ž, 23let)

Samozřejmě tyto poznatky nelze plošně generalizovat, protože i mezi našimi respondenty se našli takoví, kteří v online komunikaci nespatřují hrozbu či problém. Jak jsme již zmínili v souvislosti s podkategorií „Digitalizace“, respondenti vidí hlavní pozitivum v možnosti zasílat si fotografie, videa či nahradit psaný text hlasovou zprávou, což jim zprostředkovává možnost prožívat momenty s druhou osobou, které se ve stejný čas nacházejí na jiném místě. Obecně však z výpovědí respondentů vyplývá, že by uvítali více komunikace tváří v tvář a posilování schopnosti projevit emoce, touhy či vztek, stejně tak, jako je tomu v online komunikaci.

Vliv sociálních sítí

Další podkategorie, která vznikla v rámci kategorie „Změny v partnerství“, se nazývá „Sociální sítě.“ Ačkoliv jsme uvažovali, zda tuto podkategorii nezařadit pod kategorii „Změny generace Z“, rozhodli jsme se tak neučinit, neboť většinová část respondentů měla sociální sítě spojené především v souvislosti se změnami v partnerských vztazích, na základě čehož jsme se rozhodli tuto podkategorii ponechat pod kategorií „Změny v partnerských vztazích.“

Pro naše respondenty, a to jak ženského, tak mužského pohlaví se sociální sítě staly velkým tématem během rozhovorů. Dovolujeme si říct, že jsme během výpovědí na toto téma

zaznamenali širokou škálu názorů, které byly doprovázeny značně silnou emoční expresí v podobě našťvaného pohledu či sklopením hlavy. Nutno podotknout, že tento emoční doprovod se projevil především u respondentek. Dále následovaly povzdychnutí či ironické narážky.

Z celkového počtu 18 zmínilo 12 respondentů jako hlavní negativum obsah, který je těmito sociálními sítěmi sdílen a prezentován jako realita. Dle respondentů je tento obsah z velké části nekritický a uživatelé zde sdílí pouze své šťastné okamžiky, což je nutí k porovnávání jejich života, vztahů s ostatními a následným pochybnostem o jejich vlastních vztazích:

„Co se týká partnerských vztahů, sama tyto změny nepocituji, neboť mám určitý vzor rodiny. Napadá mě však ovlivňování partnerského vztahu sociálními sítěmi ve chvílích, kdy vidím příspěvky, jež ukazují jen to dobré a samotné mi to ve vztahu zrovna chybí. Toto srovnání předchozí generace neznaly a nepocitovaly dle mého názoru tak výrazně.“ (Ž, 23let)

Respondenti dále vnímají dopad sociálních sítí v souvislosti s posouváním hranic v rámci sdílení svého soukromí, a to nejen vůči sobě, ale také vůči svým partnerům a blízkým osobám: *„Často si říkávám, že bych chtěla vyrůstat v době mé babičky, prožít život se svou rodinou a jedním partnerem, jak je z jejich doby zvykem. Ale když se podívám dovnitř toho vztahu zjistím, že tam jsou stejné problémy, jak všude jinde, akorát oni nemají potřebu to sdílet přes sociální sítě nebo nemají tolik lidí kolem sebe, kterým by to potřebovali troubit do světa.“ (Ž, 24let).*

Z výpovědí dále vyplývá, že přítomnost sociálních sítí motivuje respondenty, a to především ženy k tomu, že jsou ochotny obětovat mnoho času ke sdílení šťastného obsahu fotek a videí, které ve skutečnosti nejsou odrazem reálného stavu v jejich partnerském vztahu. Jako hlavní motivaci uvádějí respondentky iluzi pocitu štěstí, která se jim zpětně dostává od přátel v podobě komentářů a označení „to se mi líbí“, ale také jako zdroj vzpomínek, který si zde mohou odložit.

„Konkrétně na naši generaci asi hodně působí ty sociální sítě, je najednou možnost srovnávání, jsou nastavené nějaké standardy, je možná větší snaha o nějaký perfekcionismus ve vztahu („musí to být dokonalé“) a více všechno sdílíme, což kdysi tomu tak určitě nebylo.“ (Ž, 23let)

Respondenti kromě výše zmíněného vnímají sociální sítě jako druh „seznamky“, kde mohou oslovit potenciálního partnera: *„Určitě. Téma proměn partnerských vztahů napříč generacím je v naší partě častým námětem konverzací. Doba jde dopředu...hlavní změnu*

podle mě přinesly sociální sítě. Lidé se můžou seznamovat neuvěřitelnou rychlostí a k tomu jim je k dispozici obrovský výběr potenciálních partnerů. S tímto se naši prarodiče vůbec nesetkali.“

Z rozhovorů je zřejmé, že respondenti mužského pohlaví tento vliv sociálních sítí nepocítují tak silně jako respondentky. Obecně však můžeme říct, že sociální sítě v respondentech vyvolávají potřebu srovnávat se s ostatními, což může mít negativní dopad na vnímání vlastního partnerského vztahu. Především kvůli nekritickému přijímání sdíleného obsahu. Pozitivní dopad naopak vidí v respondenti v možnosti dalšího způsobu, jak se s někým seznámit.

6.2 Historické události

Respondenti výzkumu mnohokrát spontánně zmínili, že vliv na proměnu partnerských vztahů spatřují především v souvislosti s historickými událostmi či milníky. Na základě těchto výpovědí vznikla kategorie „historické události“. Během analýzy dat za pomoci axiálního kódování jsme sloučili nejvíce zmiňované pojmy do jednotlivých subkategorií, které jsou popsány na následujících stránkách. V souvislosti s historickými událostmi si většina respondentů spojila tuto proměnu s druhou světovou válkou, komunismem a pandemií Covid-19.

Druhá světová válka

Vzhledem k tomu, že je pro naše respondenty doba druhé světové války značně vzdálená a informace od svých prarodičů mají pouze omezené, rozhodli jsme se této části věnovat pouze ve stručnosti, přičemž vnímáme jako důležité, aby i základní poznatky, které naši respondenti o této době mají, byly zmíněny.

Respondenti se většinou shodli na tom, že druhou světovou válku vnímají jako velký zdroj vlivu změn životních hodnot a pojmání partnerských vztahů především u svých prarodičů a do značné míry i u svých rodičů, kteří byli v mnoha případech vychováni v hodnotách rodičů, jež si zažili v nějaké míře druhou světovou válku.

Respondenti vnímají dopad druhé světové války na své prarodiče především v otřesu osobních hodnot a zpochybnění křesťanské morálky, kterou měli mnohdy pevně danou ještě od svých rodičů: *„Můj děda měl maminku, která byla silně věřící a snažila se ho k víře od mala vést, ale poté co si prožili druhou světovou válku, tak se děda od víry už úplně odvrátil.“*
(M, 23 let)

Další část respondentů má spojené období po konci druhé světové války s „baby boomem“, tedy velkou porodností dětí po skončení druhé světové války.

Komunismus

Druhou vnímanou historickou událostí, která měla dle respondentů vliv na utváření partnerských vztahů, byl komunistický režim a následná Sametová revoluce v roce 1989. Respondenti považují komunistický režim především za zdroj hodnot „rodina“, „rovnost“, „zabezpečení“, a to především na základě vyprávění svých rodičů, kteří jako jednu z příčin většího zájmu o rodinný život a partnerské vztahy uvádějí tehdejší železnou oponu a absenci antikoncepčních pilulek:

„Je to šílený, jak se to za těch pár let změnilo, mamka, když vzpomíná na tuhle dobu, tak říká, že co měli dělat jiného než mít partnerský vztahy a děti. Tím, že byli za železnou oponou a nic moc nešlo, tak se to stalo prioritou, ale taky si myslí, že na to mělo vliv to, že nebyla antikoncepce.“ (Ž, 24 let)

Část respondentů naopak vnímá preferenci hodnoty „rodina“ v komunistickém režimu jako následek nemožnosti podnikat či nějakým způsobem vyčnívat, což mohlo vést k větší časové flexibilitě pro založení rodiny, neboť nebyl takový prostor pro budování své vlastní kariérické dráhy jako je tomu v dnešní době:

„Když mi táta vypráví o době komunismu, tak vzpomíná na to, jak byl frustrovaný, protože v té době na tom měli být všichni stejně...takže talentovaní lidé šli do pozadí a na podnikání mohl v té době jen těžko myslet. Já rád tvořím, posouvám věci vpřed a nedokážu si představit, že bych musel být obětí nějakého režimu.“ (M, 23 let)

Dále respondenti vnímají dopad komunistického režimu jako zdroj názorového a hodnotového nesouladu mezi generacemi. Tento názorový a hodnotový nesoulad vnímají především ve vztahu ke tlaku, který je na ně vytvářen v souvislosti se založením rodiny a získáním pracovního místa: *„Já mám štěstí, že mám rodinu, co mě ve všem podporuje. Ale často slýchávám od svých kamarádek a kamarádů, jaký tlak je na ně vynakládán v souvislosti se založením rodiny, s tím, jak by neměli riskovat, jak by se měli hlavně zabezpečit, najít si partnera, že pak bude pozdě.“ (Ž, 23 let)*

Sametová revoluce

Co se týče zmiňované Sametové revoluce v roce 1989, tak respondenti považují tuto revoluci, především za zdroj hodnot „svoboda“ a „cestování“. Současně respondenti

považují Sametovou revoluci za zdroj mezigeneračních sporů a proměn podob partnerských vztahů:

„Řekla bych, že rozdíl mezi prarodiči a rodiči je z mého pohledu diametrální. Mí prarodiče tvrdí, že komunismus byl dobrý režim, kde všichni měli všechno a nikdo nebyl bez práce. Taký moji prarodiče uznávají rigidnější rozdělení rolí...babička jako matka a žena v domácnosti a děda jako hlava rodiny. Zato pro mé rodiče je důležitá vzájemná láska, porozumění, dělání toho, co mají rádi.“ (Ž, 24 let)

Pandemie Covid – 19

V následujících řádcích si popíšeme kategorii s názvem „pandemie Covid – 19“, která se stala pro naše respondenty aktuálním tématem od 10. března roku 2020. Respondenti pandemii ve svých výpovědích vnímají v souvislosti s partnerskými vztahy spíše v pozitivním směru, přičemž ve svých výpovědích zohledňují taktéž úskalí, která tato krize mohla do partnerských vztahů přinést. V rámci této podkategorie si tyto poznatky nyní popíšeme.

Respondenti jak ženského, tak mužského pohlaví, kteří jsou aktuálně v partnerském vztahu, vidí v pandemii Covid – 19 a vládou nařízených lockdownech (opakované izolaci) pozitivní dopad pro partnerské vztahy v souvislosti s větším prostorem pro společně strávený čas, který za normálního režimu nemají. Zároveň však respondenti spatřují v celé „koronavirové“ situaci zkoušku, která obnáší mnohem více trpělivosti a komunikace ve vztahu:

„Nikdy předtím jsme spolu nefungovali tak, že bychom oba dělali školu a práci z domu, takže to pro nás bylo dost nepřirozené, ale poté, co jsme si pár věcí vyříkali, tak to docela funguje.“ (M, 24 let)

Dále bychom rádi zmínili tzv. „Baby boom“, o kterém jsme se již zmínili v souvislosti se skončením 2. světové války, a jevy, které po skončení války nastaly. Zvýšený počet těhotných žen a dětí narozených během pandemie Covid-19 zaznamenalo šest z devíti respondentek a tři z devíti respondentů. Během rozhovorů jsme se setkali především u dvou respondentek s odlišnými názory na propuknutí „baby boom.“ První z respondentek vnímá „baby boom“ a s ním posílení hodnoty „rodina“ jako možný následek toho, že partneři měli možnost trávit více času spolu a zároveň museli zpomalit v rámci svých každodenních aktivit. Tyto faktory mohly následně pomoci párům k úspěšnému početí potomka:

„Známé se povedlo otěhotnět až teď během Covidu, kdy jsou s manželem oba doma, a to se přitom předtím snažili fakt dlouho o miminko.“ (Ž, 24 let)

Naopak druhá respondentka vnímá tento „baby boom“ jako způsob rozvrácení stereotypního způsobu života, které mnohé dvojice v souvislosti s omezením pohybu a sociálních kontaktů nyní zažívají:

„Na mě to působí tak, že několik z těch párů, co jsou teď v očekávání, se pro tento krok rozhodlo především proto, aby si zpestřili život a utekli tak svým způsobem od toho každodenního stereotypu, který je teď všudypřítomný.“ (Ž, 24 let)

Část respondentů jak ženského, tak mužského zastoupení uvedla, že jim „koronavirus“ přinesl do vztahu více pohody, protože nemusí řešit situace spojené s nevědomostí, kde se druhý partner nachází či v kolik hodin se kdo z páru vrátí domů. Z výpovědí respondentů bylo značné, že je tato možnost kontroly v mnoha aspektech uklidňuje:

„Mám-li být upřímný, tak mě to takhle vlastně vyhovuje (smích), protože neřeším s partnerkou zbytečný hádky, kdo kde, s kým byl, takže mě spíš trochu děsí, jak to bude, až se všechno zase otevře.“ (M, 24 let)

Naopak respondenti, kteří se nenacházejí v partnerském vztahu vnímají pandemii Covid – 19 jako velkou překážku pro navázání vztahu s někým druhým. Většině z těchto respondentů se mimo to přičí seznamování za pomoci online seznámk jako je například Tinder, Badoo, kde se vyskytují primárně lidé, kteří touží po sexuálním styku nebo nezávazných známostech: *„I kdybych chtěla kluka, tak kde ho mám teď vzít?“ (Ž, 23 let)*

Dalším respondenty sdíleným názorem bylo, že si v této době opět uvědomili význam základních hodnot jako je rodina, zdraví a přátelé.

6.3 Proměny společenských hodnot

Další kategorií, kterou se budeme zabývat je kategorie „proměny společenských hodnot“ na jejíž základě vznikly podkategorie, které reflektují ty proměny ve společnosti, které naši respondenti vnímají jako klíčové ve vztahu ke společnosti jako celku, tak ve vztahu jednotlivým občanům, kteří na základě těchto proměn formují své hodnotové žebříčky, jejichž součástí jsou v mnoha případech taktéž partnerské vztahy.

Multikulturalismus

Mezi respondenty panovala názorová shoda v souvislosti s dopadem „multikulturalismu“ na vnímání a utváření společenských hodnot, díky kterému dochází k neustálému přírůstu smíšených párů, kdy každý partner pochází z jiné země či etnika. Respondenti spatřují v

možnosti mísení a poznávání cizích kultur cestu k porozumění odlišným kulturám a zbavení se tak mnohdy zbytečných předsudků, které si v sobě vůči určitým kulturám nosí. Zároveň však respondenti vnímají multikulturalismus a s ním spojené cestování jako možnou překážku pro tvorbu vztahů či jako ohrožení existence tradičních hodnot a zvyků dané země:

„Určitě celkově to, jak je svět otevřený, mísí se kultury i ve vztazích a zároveň může mít člověk pocit, že na něj všude po světě něco čeká a že vztahy jsou jako koule u nohy, která jen brzdí v rozletu.“ (Ž, 23 let)

Další aspekt, který respondenti vnímají jako významný krok vedoucí k posilování multikulturalismu, je znalost cizích jazyků, především pak znalost jazyka anglického, kterým jsou vybaveni především členové generace Z a Y. Respondenti v tomto pokroku znalostí vidí významný rozdíl mezi generacemi, a tedy i rozdílných možnostech, kterými každá z těchto generací disponuje v případě, že chce navazovat kontakt s občany jiné země.

„Dnes už není problém nějaká jazyková bariéra, takže je docela pochopitelný, že se lidé obecně víc seznamují napříč světem.“ (M, 23 let)

Akceptace homosexuality

Další podkategorií, která vznikla na základě odpovědí respondentů, je kategorie „akceptace homosexuality“. Dle názoru některých z respondentů může vést tato akceptace k větší benevolenci v rámci sbírání zkušeností s osobou stejného pohlaví:

„Možná je to jen můj dojem, ale mám pocit, že od chvíle, kdy se pořádají Gay Pride průvody a společnost je někdy až „prohomosexuální, tak kolem sebe vidím spoustu přátel, co se svými zkušenostmi či vztahy se stejným pohlavím až chlubí.“ (Ž, 24 let)

Respondenti dále vnímají akceptaci a normalizování homosexuální orientace v zemi jako jeden z projevů její vyspělosti, neboť několik desítek let zpátky byla homosexuální orientace velmi stigmatizována a mnohdy i označována za duševní nemoc. Mimo to respondenti vnímají akceptaci homosexuální orientace jako velký krok pro spokojenější život nejen mladých homosexuálních jedinců a párů, ale také starších občanů, jež jsou homosexuálně orientovaní, ale ve svém mladém věku neměli možnost svou sexuální orientaci plně projevit, a to ať z důvodu strachu z šikany, nepochopení či odsouzení:

„Myslím si, že jeden z velkých historických milníků, který měl a má vliv na proměnu společenských hodnot, je akceptování homosexuality, protože například za druhé světové

války nechal Hitler poslat všechny homosexuály do plynové komory a během komunistického režimu to byla stále jen negativní nálepka spojená s promiskuitou.“ (M, 23 let)

Respondenti dále vnímají stále vyšší akceptaci homosexuality ve společnosti jako cestu k minimalizování předsudků a homofobních nálad vůči těmto lidem:

„Velký podíl na vnímání celé téhle problematiky mají stoprocentně sociální sítě a YouTube. Lidé se tam můžou s těmi lidmi kolikrát i setkat, zeptat se jich na to, co je zajímavá, a to si myslím, že je velký posun oproti generaci našich rodičů a prarodičů, kteří většinou jen přebírali názory ostatních.“ (Ž, 24 let)

Digitalizace

Další podkategorií, kterou si představíme, je podkategorie „digitalizace.“ Tato podkategorie nám pomůže pochopit změny ve společnosti, které nastaly jako následek zavádění a využívání technologií v nejrůznějších oblastech života společnosti. Několik respondentů vnímá digitalizaci jako důsledek větší anonymity mezi lidmi. Tuto anonymitu pak považují respondenti za následek toho, že nedochází k tak častému setkávání lidí, jako tomu bylo například za generace jejich prarodičů. V rámci odpovědí docházelo nejčastěji k odpovědím, které se týkaly možností online světa a s ním spojené preference stráveného času v online prostředí vůči strávenému času mimo něj:

„Jako kolikrát se zděsím, kolik času jsem zase strávila na internetu a řeknu si, že to omezím, ale tím to tak končí, protože tam zase narazím na nějaký seriál nebo fajn stránku a o sociálních sítích ani nemluví...no a den je fuč.“ (Ž, 23let)

Dále velký podíl v souvislosti se vznikající anonymitou mezi lidmi, příkládají respondenti vzniku velkého počtu online e-shopů či například možnosti si vyřídit velkou část úředních povinností prostřednictvím online formulářů: *„Starší ročníky to asi ještě tak nemají, protože v tom nejsou zase tak zběhlí, ale naše generace si většinu věcí řeší online.“ (M, 24 let)*

V návaznosti na výše zmíněné bychom rádi zmínili, že respondenti vnímají internet a s ním spojené možnosti jako jeden z důvodů dnešní konzumní společnosti, přičemž tento konzumní způsob života ve svých výpovědích analogicky přirovnávají ke způsobu fungování dnešních partnerských vztahů, a to především vztahů, které utvářejí mladou generaci, tedy generaci Z.

„Když zůstanu u těch nedávných změn, vnímám velký vliv internetu na vztahy a řekla bych, že kombinace internetu a doby, která všem poskytuje mnoho možností, vede k tomu, že se

vztahy berou více nezávazně ve smyslu, že internet je jako market, odkud si kdykoliv můžeme přinést nového partnera či partnerku, takže proč se potom snažit ve vztahu něco překonat.“ (Ž, 24 let)

Během rozhovorů jsme se dostali s několika respondenty taktéž k tématu „dezinformací“, které se v online prostředí velmi často vyskytují a uživatele internetu a dalších online platform předsvědčují o faktech, která jsou ve skutečnosti nepravdivá. Tyto dezinformace mohou následně způsobit nevraživost ve společnosti, neboť jsou nekriticky přijímány za pravdivé. Respondenti vnímají hlavní nebezpečí dezinformací v oblasti politiky a v rámci situace pandemie Covid-19, které produkují především mass media:²

„Za velké téma dnešní společnosti považují dezinformace na internetu a konspirační teorie, které rozdělují společnost na několik táborů. Kolikrát slyším od babičky s dědou „ale v televizi říkali“ a „v novinách psali“, ale samozřejmě ne jenom od nich.“ (M, 23 let)

Důležité je však říct, že respondenti v obecné rovině považují digitalizaci světa za velký přínos pro společnost z pohledu možnosti získávání informací, možnosti pracovat z domu či být se svými blízkými téměř v neomezeném kontaktu a udržovat tak nejen rodinné, ale i partnerské vztahy na dálku. Tento závěr hezky shrnuje jedna z respondentek:

„Měli bychom si vážit toho, že vůbec „můžeme“, protože ještě pár let zpátky, představa, že budeme pracovat z domu a mít vztahy na dálku s možností být ve spojení přes textovky, kameru a další vymoženosti, absolutně neexistovala.“ (Ž, 24 let)

6.4 Odlišnosti generace Z

Následující kapitole se bude zabývat „odlišnostmi generace Z.“ V rámci rozhovorů jsme se snažili zachytit ty aspekty, které tato generace vnímá jako nejvíce odlišné či typické pro její členy. Zároveň nám tato kapitola může posloužit k bližšímu pochopení vnímání světa těmito mladými dospělými a přispět tak k efektivnější komunikaci jak v rámci poradenské práce s touto klientelou, tak v rámci rodinného kruhu, kdy je běžné, že se mísí několik generací dohromady.

² Mass media – hromadné sdělovací prostředky

Sklon k hedonistickému způsobu života

Tato podkategorie vznikla na základě odpovědí, které se vztahovaly k hlavní kategorii „Odlišnosti generace Z.“ Název této podkategorie „Sklon k hedonistickému způsobu života“ jsme zvolili, neboť část odpovědí respondentů směřovala k pojmům „štěstí“ a „láska.“

Respondenti opakovaně ve svých výpovědích zmínili, že považují za charakteristické pro jejich generaci touhu po pocitu štěstí. Tuto touhu si respondenti vysvětlují tím, že generace Z je zvyklá neustále objevovat nové věci, získávat nové impulzy či vzrušující zážitky, které mají v dnešní době k dispozici. Na druhou stranu vidí úskalí ve zvládnání určité rutiny či pocitu nespokojenosti, které si členové této generace neradi pouští k tělu a vnímají tyto pocity spíše jako překážku než jako impulz něco změnit. Dále jsme se ve 3 výpovědích setkali s názorem, kdy respondenti považují pocity štěstí za pocity, které jsou spojené s dobou, ve které se aktuálně nacházíme:

„Ať si každý říká, co chce, ale z velké části si může za to ta společnost sama. Téměř každá druhá reklama na internetu, v televizi tě vyzývá ke spokojenějšímu a šťastnějšímu životu, neustále tě nutí přemýšlet, co bys měl ještě udělat, aby bylo líp.“ (M, 24 let)

V návaznosti na výše zmíněné bychom rádi uvedli, že respondenti vnímají tento způsob uvažování i v oblasti partnerských vztahů. Několik z respondentů uvedlo, že touhu po nalezení partnera vnímají u svých vrstevníků jako prostředek k nalezení zdroje, který jim zaručí pocit trvalého štěstí. V této souvislosti bychom rádi uvedli následující citaci jedné z respondentek:

„Řekla bych, že lidem v mojí generaci záleží na tom, aby byli v partnerském vztahu spokojeni, aby se cítili volní a neomezovaní, i když mají vztah. A taky si myslím, že pro mnohé lidi je nejdůležitější, aby byli v první řadě šťastní oni a partner jim k tomu má dopomoci.“ (Ž, 23 let)

V rámci této podkategorie jsme se taktéž setkali s názory, které hovořily o touze neustálého přísunu vášně do partnerského vztahu a nepřijetí případných konfliktů, které během partnerských vztahů mohou přirozeně vzniknout:

„Možná je i méně tolerance a schopnosti obstát negace, které se po čase vyskytují v každém vztahu a přejít je. Mladí lidé obzvlášť potřebují neustálou vášně a zažívání nových věcí, což málokdo ustojí.“ (Ž, 23 let)

Nestálost vztahů

Další podkategorie, která vznikla, nese název „Nestálost vztahů.“ Respondenti vnímají tento jev v návaznosti na již zmíněné možnosti, kterými tato generace disponuje. Z výpovědí respondentů bylo očividné, že i oni sami touží po stálém vztahu, přičemž tato touha byla patrná především z odpovědí týkajících se „Hodnot generace Z“, kterou si představíme po této kategorii. Jedním z faktorů, který vnímají respondenti jako důsledek nestálosti vztahů, je obecně menší statečnost v porovnání se statečností, kterou z pohledu respondentů disponují například generace jejich prarodičů či prarodičů. V této statečnosti spatřují především ochotu postavit se věcem či sílu přečkat nelehká období jak v životě, tak v partnerském vztahu:

„Myslím si, že ano, nejvýraznější rozdíl mezi tím, jak byly vztahy pojímány dnes a jak byly pojímány dřív, spatřuji v době trvání. Dříve bylo běžnější, že měli lidé za život jednoho partnera. Připadá mi, že se vztahy nerozpadávaly hned po prvním zakolísání, ale víc se na nich pracovalo, překážky se překonávaly a neznamenal okamžité ukončení vztahu.“ (Ž, 24let)

Dalším důvodem, který podle respondentů může mít vliv na nestálost vztahů, je pocit „výlučnosti“, kterému se členům generace Z dostává především v oblasti práce. Toto uvědomění může v mladém jedinci vyvolat pocit určité nejistoty ve vztahu k preferenci hodnoty „rodina“

„Vnímám věčnou přelétavost, věčnou nespokojenost s tím, co člověk má a neustálé poohlížení se, jestli náhodou někde není něco lepšího. Taký máme pocit, že není kam spěchat, taky nemáme pocit, že není kam spěchat s rodinou, s bydlením, usazením se a tak, protože je tady pro nás celý svět a spousta pracovních příležitostí, které předtím musíme prozkoumat.“ (Ž, 23 let)

Obecně můžeme říct, že respondenti vnímají „nestálost vztahů“ jako důsledek možností, které jsou jim dnešním světem nabízeny. U respondentů se obecně opakovala touha po usazení v partnerském vztahu na straně jedné a touha po svobodě a poznání na straně druhé. Rádi bychom také uvedli, že respondenti tuto možnost volby v několika případech považují za stresující, neboť vlivem okolí a možností nejsou mnohdy schopni sami vyhodnotit, které rozhodnutí je správné, a to je dostává do značně nepříjemného postavení:

„Starší generace si stěžují, že neměly možnosti, které máme dnes my. Osobně si myslím, že ta nestálost, která ve vztazích panuje, je částečně způsobena tlakem, který na nás je každodenně vytvářen v podobě neustále volby v honbě za lepším životem.“ (M, 23 let)

Poslední možný faktor, který byl v rámci této podkategorie zmíněn, byla časová náročnost, kterou si vztah vyžaduje. Respondenti si uvědomují, že partnerský vztah je v mnoha směrech dřina a vyžaduje čas a snahu. Zároveň však z výpovědí vyplývá, že pro některé respondenty je skloubení vysokoškolského studia, brigád a partnerského vztahu neslučitelnou představou:

„Můj poslední vztah shořel na tom, že jsme na sebe neměli dostatek času. Slečna byla akční typ, který měl od rána do večera nějaké plány včetně školy a brigád, takže když pak mohla ona, tak jsem většinou zase já musel pracovat nebo měl jiné plány...ale asi to tak mělo být.“ (M, 24 let)

Vzdělání

Další podkategorie, která vznikla v rámci kategorie „Odlišnosti generace Z“ je podkategorie „Vzdělání.“ Respondenti vnímají velký posun v možnostech a způsobech vzdělání oproti předešlým generacím.

Nejčastější odpovědi směřovaly k vnímanému nárůstu vysokoškolsky vzdělaných lidí. Respondenti považují tento nárůst jako důsledek možnosti studovat v rámci České republiky zdarma a zároveň jako důsledek sociálního tlaku společnosti, která staví občany, kteří dosahují pouze středoškolského vzdělání, stále do méně výhodné pozice. Ačkoliv jsou naši respondenti studenty vysokých škol, spatřují značný nedostatek mladých lidí, kteří by se živilí řemeslem, jak tomu bylo kdysi:

„Ačkoliv sama studuji vysokou školu, tak si myslím, že mnoho mých vrstevníků šlo studovat pouze kvůli svým rodičům a okolí. Mám ve svém okolí spoustu přátel, kteří přiznávají, že by se více viděli u nějakého řemesla nebo by raději pracovali manuálně. Ale kvůli rodině se rozhodli jinak.“ (Ž, 23 let)

Respondenti dále vidí velký rozdíl v nabídce vzdělávacích programů a školení, které se objevily před několika lety. Za velký posun považují možnost absolvovat kurzy, výcviky či webináře, které probíhají online formou a mohou se tedy zúčastnit vzdělávacích programů napříč republikou:

„Máme ohromnou výhodu v tom, jakým způsobem se můžeme vzdělávat. Dříve znamenalo „něco“, když jsi byl na vysoké škole nebo jsi byl součástí nějakého dalšího vzdělávání. Dnes si zadáš do Googlu, co tě zajímá, v čem se chceš dál vzdělávat a není to problém.“ (M, 23 let).

Strach ze závazku

Strach ze závazku je respondenty spojován nejen s oblastí partnerských vztahů, ale také s oblastí, jež se týká pracovního života a bydlení. V následujících řádcích si představíme nejčastější odpovědi respondentů, které nám pomohou tuto problematiku blíže pochopit. Následnou podkapitolu bychom rádi uvedli následující citací jednoho z respondentů:

„Jako typické pro naši generaci vnímám strach ze závazku, protože každé rozhodnutí zavře sto jiných dveří.“ (Ž, 24)

V rámci rozhovorů jsme se setkali s odpověďmi, které popisovaly „strach ze závazku“ především v souvislosti s již zmíněnými možnostmi, kterými dnešní mladí dospělí disponují. Část respondentů spojuje tuto obavu se vázat především s nevědomostí, která se týká místa, kde by chtěli respondenti jednou pracovat, bydlet či jakým životním směrem by se nakonec chtěli dát. V rámci nejistoty, která je spjatá s vizí jejich budoucnosti, je tato část respondentů přesvědčena, že aktuálně není vhodné se s někým vázat, neboť si uvědomují, že by nebyli schopni poskytnout jistoty, které by druhá strana od nich očekávala či vyžadovala:

„Vím, že teď nedokážu dát někomu druhému jistotu, protože ji teď nemám ani já sám. Chci mít naprostou svobodu v tom, že si věci zařídím podle sebe a nebudu se muset přizpůsobovat nějakému kompromisu, aspoň ne teď.“ (M, 23let)

Dále respondenti popisují situace, kdy je život bez závazku v partnerském vztahu v mnoha směrech pohodlnější, neboť z pohledu společnosti již není takové tabu mít během života více sexuálních partnerů, ale nevěra je stále bolestivý zásah, v případě, že je mladý člověk s někým v páru. Respondenti vidí neochotu se vázat, neboť si mohou zvolit cestu, kdy udržují blízký vztah s více osobami bez slibu závazku či dalších očekávání:

„Osobně jsem už alergická na větu („Můžeme se vidat, ale vztah od toho prosím nečekej.“), protože většinou jedna strana cítí víc a v naivitě toho, že se do ní ten druhý zamiluje, tak to akceptuje.“ (Ž, 23 let)

Dále respondenti v několika případech uvedli za zdroj svého strachu sdílené názory svých rodičů a prarodičů na oblast partnerských vztahů, které se týkaly především negativní konotace vůči takovému závazku:

„Můj děda mi neustále opakuje, ať si užívám života, dokud to jde, že tu svobodu, co mám teď, mi pak už nikdo nevrátí“ (M, 24)

Na závěr této kapitoly bychom rádi uvedli, že ač se jednalo o malé množství respondentů (3), tak tito respondenti spatřovali strach ze závazku na základě bolestivé zkušenosti, kterou si prošli již v předešlých partnerských vztazích:

„Mám za sebou dlouhý vztah a jeho konec bych nepřála zažít asi nikomu. Dlouho mi trvalo se ze všeho vůbec nějak otřepat, zvyknout si na to být sama. Vztahy jdou teď mimo mě, protože nechci zažít třeba něco podobného.“ (Ž, 23 let)

6.5 Hodnoty generace Z v partnerských vztazích

V následující kategorii si představíme hodnoty, které respondenti považují za důležité u svého životního partnera. Prezentace těchto hodnot nám může pomoci blíže pochopit skutečné hodnoty respondentů napříč vlivům, které na ně působí z vnějšího okolí, a kterým jak jsme výše zmínili, mnohdy podléhají. Tuto kategorii považujeme za důležitou, neboť nám může významně pomoci k ucelenému pochopení světa našich respondentů, tedy generace Z.

Důvěra/Svoboda

15 z 18 respondentů zmínilo, že je pro ně nejdůležitější ve vztahu důvěra. V rámci výpovědi vyvstalo, že v hodnotě „důvěra“ spatřují zároveň svobodu. Důvěra se stala pro respondenty nejdůležitější hodnotou taktéž proto, neboť si uvědomují příležitosti, které tato doba nabízí. Těmito příležitostmi mají respondenti na mysli vznik velkého množství studentských lokálů, restaurací či barů, kde se mladí lidé scházejí, sociální sítě či studentské programy jako například Erasmus. Jak jsme zmínili, respondenti vidí v hodnotě „Důvěra“ svobodu, kterou ve svých vztazích očekávají především z důvodu, aby se mohli oba partneři realizovat ve svých zájmech a stýkat se s lidmi, které považují za sobě blízké:

„Určitě důvěra, když ta ve vztahu není, tak je to začátek konce. Nechtěla bych dopadnout jako ty páry, co si vymezí kamarády, zájmy a další věci, které mohou a které ne. To je podle mě pak úplně psycho takový vztah.“ (Ž, 23let)

Lidskost/Empatie

Zde jsme se setkali s rozličným pojmáním této hodnoty ze strany respondentů a respondentek. Respondenti v hodnotě „lidskost“/ „empatie“ spatřují především synonymum pro slovo „hodná/pečující/starostlivá“, oproti tomu respondentky vidí v hodnotách „Lidskost“/ „Empatie“ především vzájemné porozumění mezi partnery. V následujících řádcích si představíme pojmání těchto hodnot jak ze strany respondentek, tak ze strany respondentů. Úryvek citace jedné z respondentek:

„Je pro mě důležité, abychom si vzájemně rozuměli, aby nebyl lhostejný vůči tomu, co cítím a prožívám.“ (Ž, 24 let)

Úryvek citace jednoho z respondentů:

„Chtěl bych, aby moje partnerka byla hodná a nebyl jsem jí ukradený. Nepotřebuju mít navařeno každý den, ale určitě bych chtěl, aby měla vztah i k těmto věcem.“ (M, 23 let)

Spolehlivost

Další hodnotou, která byla respondenty považována za důležitou, se stala „spolehlivost.“ Část respondentů mluvila v souvislosti s představou svého životního partnera, jako o osobě, která bude taktéž jejich „parťákem“, v návaznosti na toto pojmání partnera očekávají respondenti možnost rozdělení úkolů či povření partnera důležitými věcmi, bez obav, že by partner nebyl schopný tyto úkoly samostatně zvládnout. Ve spolehlivosti spatřují respondenti především projev dospělosti a cesty, jak zvládat každodenní starosti snáze:

„Partner je pro mě zároveň parťák do života, se kterým se snažíme vzájemně dělat si život hezčí a jednodušší. Ne nadarmo se říká („Ve dvou se to táhne líp.“) (Ž, 24 let)

Prorodinný/á

7 z 9 respondentek uvedlo, že za důležitou hodnotou u svého partnera považují kladný vztah k rodinnému životu. Co se týče respondentů, zde byla tato hodnota uvedena ve 4 případech z 9. Respondenti obecně spatřují touhu po rodině, jako cíl, ke kterému se chtějí v páru propracovat. Většina respondentů uvedla, že hodnota „rodina“ je pro ně velmi důležitá, ale zatím není aktuální v rámci jejich životního stylu:

„Měl by být v podobné životní fázi jako já, to znamená, že by taky měl usilovat o dlouhodobý vztah, a nejen chvilkové zpestření a měl by být rodinně založený.“ (Ž, 23 let)

Upřímnost

Poslední nejcitovanější hodnotou, kterou respondenti během rozhovorů uvedli, byla hodnota „upřímnost.“ V upřímnosti respondenti vidí základ pro již zmíněnou důvěru. Ve výpovědích taktéž zazněl opakovaně názor, že upřímnost ve vztahu je vnímána jako projev bezpečného a pevného prostředí. Mimo výše zmíněného vidí respondenti v upřímnosti základ pro zdravý vztah:

„Je to docela náročná otázka, ale měl by být ke mně upřímný. Věřím tomu, že se spoustu věcí dá vyřešit, i když se neposlouchají dobře. Partneri jsou si v našem věku nejbližší osoby, v jakém jiném vztahu by upřímnost pak měla fungovat.“ (Ž, 24 let)

Zručnost

Zde bychom rádi podotkli, že tato hodnota se týkala pouze výpovědí respondentek, a to v 6 případech. Hodnota „zručnost“ představuje pro respondentky schopnost partnera postavit se k praktickým věcem v domácnosti ale i mimo ni. Ženy si v hodnotě „zručnost“ reflektují také mužský vzor, který přirovnávají v několika případech ke svým otcům:

„Já bych očekávala zručnost, protože jsem z vesnice a tam jsou práce na baráku a okolo u chlapů v rodině samozřejmostí. Nemohla bych mít doma chlapa, co by neuměl vzít do ruky ani vrtačku.“ (Ž, 23 let)

V rámci výpovědí respondenti taktéž zmínili vliv fyzické atraktivity a názor blízkých přátel či rodiny. Tyto aspekty respondenti nepovažují přímo za hodnotu, ale jako hodnotný aspekt, který může mít značný vliv na konečný výběr partnera:

„Ať chci nebo ne, bohužel hraje obrovskou roli moje rodina a přátelé. Jejich názor je pro mě velmi důležitý. Když to беру obecně, je to určitě věk, atraktivita, zaměstnání.“ (Ž, 23let)

6.6 Odpovědi na výzkumné otázky

1. Vnímá generace Z nějaké změny v partnerství mezi generacemi?

Dle výpovědí našich respondentů vnímá generace Z změny především v oblasti **svobodné volby, rovnosti rolí, komunikace a vlivu sociálních sítí**. V rámci svobodné volby spatřují respondenti změnu především v možnosti pořídit si potomka v pozdějším věku bez obavy stigmatizace společností. Dále respondenti vnímají změny v oblasti svobodné volby v možnosti opustit nefunkční vztah či manželství, aniž by cítili silné obavy, že by nebyli schopni fungovat jako samostatné jednotky. Jako poslední v této souvislosti respondenti

uvedli možnost věnovat více času studiu či pracovnímu životu před založením vlastní rodiny. Co se týče změny v rovnosti rolí, zde spatřují respondenti rozdíl především v podpoře pracovního života jak mužů, tak žen. V této oblasti respondenti rovněž vnímají změnu v odklonu od stereotypního pojetí ženy pouze jako hospodyně a matky. Posledním významným bodem v této oblasti se stala rovnost v projevu vzájemné úcty a pokory. Co se týče změny v oblasti komunikace, zde respondenti vnímají nejvíce zesílení online komunikace před komunikací tváří v tvář, která je respondenty vnímána v mnoha ohledech jako neautentická a psychicky vyčerpávající. Poslední nejvíce vnímanou změnou v partnerských vztazích se staly sociální sítě, které proměnily podobu pojmu „soukromí,“ neboť mladí lidé si v tomto ohledu neumí sami nastavit potřebné hranice. Sociální sítě jsou respondenty dále vnímány jako zdroj úzkosti a nespokojenosti ve vztazích, neboť mladí lidé mají tendenci nekriticky přijímat sdílený obsah, který užívají jako nástroj k zhodnocení kvality jejich partnerských vztahů. Pozitivní dopad sociálních sítí vnímají respondenti v možnosti oslovení a navázání kontaktu s novými mladými lidmi.

2. Které události považuje generace Z za zlomové ve vztahu k vnímání partnerských hodnot napříč generacemi?

Za zlomové události k vnímání partnerských vztahů považují **respondenti druhou světovou válku, komunismus, Sametovou revoluci a pandemii Covid – 19**. V druhé světové válce spatřují respondenti zlomový bod v odklonu od křesťanské morálky a v propuknutí baby boomu, který nastal několik let po jejím konci. Další zlomovou událostí se stal komunismus, který respondenti vnímají jako zdroj hodnoty „rodina“, avšak na úkor omezených možností studia, pracovních příležitostí, cestování či absence antikoncepčních prostředků. Rok 1989 a s ním spojenou Sametovou revoluci považují respondenti za první velký krok k hodnotě „svoboda“ a „cestování“ a tedy i možný odklon od dříve preferované hodnoty „rodina“ jako základu v hodnotovém žebříčku jedince. Poslední událostí, která vyvstala z odpovědi respondentů, se stala pandemie Covid – 19. V této pandemii respondenti spatřují především vznik prostoru pro společně strávený čas a s ním spojené prohlubování vazeb mezi partnery, ke kterému v běžném režimu nebyl takový prostor. Dále respondenti vnímají jako jeden z dopadů pandemie Covid-19 propuknutí „baby boomu“, který považují za důsledek opakovaných lockdownů³, kdy lidé museli zůstat ve svých domovech a lidé tak měli více prostoru a klidu se pokoušet o početí potomka.

³ Lockdown – izolace

3. Jak generace Z vnímá dopad proměn společenských hodnot na partnerské vztahy během generací?

Proměnu společenských hodnot a jejich dopad na partnerské vztahy vnímají respondenti především v souvislosti s **multikulturalismem, akceptací homosexuality, Sametová revoluce a digitalizací**. Na základě zesílení hodnot spojených s multikulturalismem vnímají respondenti především nárůst smíšených párů, zmírnění předsudků vůči cizím národnostem a etnikům. Co se týče akceptace homosexuality, ta je respondenty považována za projev vyspělosti dané společnosti, neboť svým přístupem vytváří bezpečné prostředí pro vyjádření své sexuální orientace. Respondenti taktéž spatřují v akceptaci homosexuality větší otevřenost a zvědavost příslušníků generace Z získávat sexuální zkušenosti s osobou stejného pohlaví. Jako poslední se ukázala být důležitou oblastí digitalizace. Respondenti vnímají dopad digitalizace na partnerské vztahy především v možnosti udržovat partnerské vztahy na dálku. Zároveň digitalizaci společnosti vnímají jako odraz větší anonymity mezi mladými lidmi. V neposlední řadě spatřují v digitalizaci větší možnost online seznamování.

4. Jak se generace Z z pohledu respondentů liší od předešlých generací?

Dle respondentů se generace Z liší od předešlých generací především **sklonem k hedonistickému způsobu života, nestálostí vztahů, vzděláním a strachem ze závazků**. Pod hedonistickým způsobem života vidí respondenti především neustálou touhu po pocitu štěstí a touhu zažívat permanentní vzrušení. Tyto nároky jsou dle respondentů následně kladeny a očekávány také v partnerských vztazích. Nestálost vztahů vnímají respondenti jako důsledek menší odolnosti členů generace Z vůči zátěži a diskomfortu, který může i v partnerském vztahu přirozeně nastat. Respondenti mají za to, že členové této generace vztahy raději ukončí, než aby byli delší dobu v nespokojeném stavu. Dále si respondenti nestálost vztahů vysvětlují širokou škálou možností, která se členům generace Z naskýtá. Tyto možnosti jsou vnímány jak v pracovní, tak osobní rovině. Posledním aspektem v této souvislosti je časové vypětí členů generace Z, které je především spjato se studiem, brigádami a zájmy. Pro členy generace Z pak může být náročné skloubit všechny aktivity společně s partnerským vztahem. Další odlišnost generace Z se týká vzdělání. Zde respondenti vnímají velký nárůst vysokoškolsky vzdělaných jedinců. Dále vidí významný posun v možnosti online vzdělávání, vzniku nových oborů a velké škály vzdělávacích programů, které dříve neexistovaly. Poslední odlišností z pohledu našich respondentů je strach ze závazku, který je dle respondentů posilován strachem, že v závazku vidí omezení vůči dalším možnostem, které společnost nabízí. Mezi další důvody pak patřil strach

z potencionálního rozchodu, omezení vlastní svobody či přebrání zodpovědnosti vůči další osobě.

5. Jaké hodnoty jsou pro člena generace Z důležité u životního partnera?

Nejvýznamnější hodnotou v rámci poslední výzkumné otázky, která si kladla za cíl zjistit, které hodnoty respondenti považují za důležité u svého životního partnera, se stala **důvěra/svoboda**. Mezi další významné hodnoty následně patří **lidskost/empatie, spolehlivost, být prorodinný/á, upřímnost a zručnost**. Jak jsme mohli vidět z ukázek, je vhodné se ptát obou pohlaví na význam těchto hodnot, neboť každé pohlaví může těmto hodnotám přikládat jiný význam.

7 DISKUZE

V rámci této kapitoly se budeme nejdříve věnovat metodologickému uchopení práce. Následně přistoupíme k srovnání našich výsledků s výsledky jiných studií. V rámci poslední části této kapitoly se zamyslíme nad přínosem a možnostmi dalšího zkoumání dané problematiky.

7.1 Diskuze k metodologii výzkumu

Hlavním cílem této diplomové práce bylo prozkoumat, jakým způsobem členové generace Z vnímají proměny životních hodnot souvisejících s partnerskými vztahy během generací. Pro dosažení těchto cílů a získání odpovědí na výzkumné otázky jsme zvolili kvalitativní design. Data od respondentů jsme získali pomocí polostrukturovaného rozhovoru a jako metodu analýzy dat jsme pro tuto práci zvolili zakotvenou teorii, kterou Strauss a Corbinová (1999, 14) popisují jako teorii, jež je induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. Zakotvenou teorii jsme si zvolili, abychom postihli jak individuální, tak společná témata spojená s pohledem členů generace Z na životní hodnoty v souvislosti s partnerskými vztahy mezi generacemi. V rámci naší práce jsme využili pro práci s daty techniku otevřeného, axiálního kódování a selektivního kódování. Na základě tohoto postupu jsme byli schopni vytvořit centrální kategorii, přičemž všechny ostatní kategorie jsou k této centrální kategorii vztaženy. V rámci naší výzkumné studie se centrální kategorií stala kategorie „proměny společenských hodnot.“

Pro tento typ výzkumu jsme se rozhodli, protože jsme chtěli především zachytit subjektivní pohled jednotlivých respondentů, s možností sledovat jejich prožívání a reakce na námi kladené otázky. Tato skutečnost nám následně zprostředkovala autentičtější pohled na vnímání zkoumané problematiky našimi respondenty.

Jsme si však vědomi možných limitací. Jednou z nich může být získání výzkumného souboru. Ačkoliv jsme se snažili oslovit několik respondentů prostřednictvím emailu, většina těchto emailů zůstala bez odezvy. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli oslovit respondenty za pomoci přátel či blízkých osob, díky čemuž jsme byli schopni naplnit očekávaný počet respondentů $n = 18$, z čehož 9 respondentů představovaly ženy a dalšími 9 respondenty byli muži.

Co se samotného sběru dat týče, je nutno brát v potaz množství informací, které respondenti byli ochotni s námi sdílet. Vzhledem k tomu, že otázky byly mířeny i na zkušenosti s rodinnou historií a zkušenosti samotných respondentů, je možné, že respondenti byli ochotni sdílet pouze část informací. Dalším aspektem, který mohl mít značný vliv na ochotu sdílet informace, bylo prostředí a způsob získávání dat. Zde vidíme limitaci především v souvislosti s rozhovory, které proběhly pomocí online platformy Skype. Tento způsob získávání dat musel být zvolen kvůli státním nařízením spojenými s pandemií Covid-19. V rámci online setkání bylo náročnější vytvořit uvolněnou a důvěrnou atmosféru jako při osobních setkání, což mohlo mít opět vliv na množství sdílených informací našimi respondenty.

Nelze taktéž opominout limity samotného kvalitativního výzkumu, který stojí na subjektivních výpovědích respondentů. Zde hlavní limit spatřujeme především v možném zkreslování informací či zatajování informací, které by mohly respondenty vykreslit v horším světle, než v kterém chtěli být prezentováni.

Na závěr bychom také rádi zmínili, že je nutno brát v potaz, že mezi respondenty byli tací, kteří neměli pouze pozitivní zkušenost s partnerskými vztahy, a to ať z pohledu rodinné či osobní anamnézy. I tato skutečnost mohla mít vliv na obsah sdílených informací těmito respondenty.

7.2 Diskuze k výsledkům výzkumu

První výzkumná otázka v rámci naší studie se ptala na to, zda generace Z vnímá změny v partnerství mezi generacemi. Z výpovědí respondentů jsme zjistili, že největší změny cítí v oblasti svobodné volby, rovnosti rolí, komunikace a vlivu sociálních rolí. Vohlídalová a Maříková (2011) poukazují v rámci svých výzkumů na proměny forem soužití, kdy konvenční způsob soužití začíná být nahrazován formami, které jsou více individualizované. Tato skutečnost se potvrdila taktéž ve výpovědích našich respondentů, kteří poukazují jak na možnost života bez partnera, tak na soužití, které není zpečetěno svazkem manželským. Na tuto skutečnost taktéž poukazují výzkumy, které provedl Kreidl (2010). Výsledky těchto studií ukazují, že v nesezdaných soužitích častěji, než v manželstvích dochází k situaci, kdy žena má vyšší příjmy než muž nebo situaci, kdy v nesezdaném soužití je mnohem méně časté sdílení příjmu a společné hospodaření než v manželství (Kreidl, 2010). Domníváme se, že tato proměna forem soužití a větší nezávislost párů na sobě, je úzce spjata s další zmíněnou změnou, která se týká posilování rovnosti rolí nejen v páru, ale také v rámci celé společnosti.

Na tuto skutečnost poukazuje Maca (2020), která poukazuje na rok 1950, kdy došlo k velkým změnám v zákoně. Ženy začaly mít v manželství stejná práva jako muži ve vztahu k majetku i vůči dětem. Tato změna měla vliv i na svobodnou volbu vzdělání či práce. V rámci našeho výzkumného souboru se domníváme, že k pozitivnímu statusu svobodné ženy či muže přispívá také vzdělání našich respondentů, které napomáhá nejen k mentální, ale i finanční nezávislosti. Na posílení rovnosti rolí taktéž poukazuje Katrňák (2000), který vidí změnu v partnerských vztazích v rámci moderní společnosti především v představě občanské rovnosti samostatně fungujících individuů, které formují partnerské vztahy a mají v moderní společnosti podobu čistých vztahů. V rámci výpovědí našich respondentů bylo značné, že v rovnosti rolí spatřují také projev vzájemné úcty a respektu (Katrňák, 2000).

Za další významnou změnu považují respondenti změny v komunikaci. Tuto proměnu vnímají především s posílením online komunikace. Na téma digitalizace a jejího vlivu na společnost poukazuje hned několik autorů (Kalman, 2019; Patel, 2017; Hogan, 2015). Posílení online komunikace v partnerském životě i mimo něj, vnímají respondenti spíše jako negativní změnu, neboť pro ně tento druh komunikace nepředstavuje plnohodnotné sdílení sebe sama, svých potřeb či představ. Neautentičnost projevu si respondenti vysvětlují především neochotou druhého člověka vložit čas do psaného textu. Důležité je však říct, že ačkoliv respondenti vnímají tento druh komunikace jako negativní, z výpovědí vyplývá, že tento způsob komunikace začali ve svých životech akceptovat. Domníváme se, že k této akceptaci dochází především z důvodu rozsáhlého využívání mobilních a digitálních zařízení, kdy kontakt „ted“, který je ochuzený o mnoho důležitých aspektů komunikace tváří v tvář je mladou generací, tedy i generací Z přesto upřednostňován. Vnímáme jako důležité, aby se o negativních pocitech, obavách či možných limitech spojenými s online komunikací více mluvilo. V rámci zjištění, které nám přinesla tato studie v oblasti online komunikace, vidíme jako přínosné realizovat podobně zaměřenou studii taktéž na generaci Alpha. Dále autorku výzkumu napadá v této souvislosti realizace preventivních programů pro dospívající. Tyto programy by byly zaměřeny na edukaci chování a zásad v prostředí online komunikace. Domníváme se, že preventivní programy v této oblasti by mohly představovat jednu z cest, jak pomoci k redukci toxické online komunikace mezi mladými lidmi, která s sebou nese mnohdy negativní prožívání či úzkost.

V rámci první výzkumné otázky se jako poslední vnímaná změna v partnerských vztazích ukázal vliv sociálních sítí. Na vznik sociálních sítí poukazuje Kopecký (2017), který vnímá vznik těchto sítí za charakteristický pro generaci Z, která především za pomoci

platformy Instagram sdílí velké množství informací o svých životech a je na těchto sociálních sítích mnohdy až závislá. Stejně jako Kopecký (2017) poukazuje na sdílnost informací těmito členy, tak i naši respondenti vnímají proměnu v přístupu ke svému soukromí v závislosti na těchto sociálních sítích. Hlavní negativum spatřují respondenti v obsahu, který je na sociálních sítích prezentován, neboť se jedná především o vyobrazení dokonalých momentů ze života uživatelů těchto sítí, které neodpovídají reálnému životu. Domníváme se, že tato skutečnost následně žene respondenty dělat něco jen proto, aby překonali předchozí výkony. Tato skutečnost může do značné míry narušovat běžný a partnerský život.

Druhá výzkumná otázka se zabývala událostmi, které generace Z považuje za zlomové ve vztahu k vnímání partnerských hodnot napříč generacemi. Zde jsme se setkali se třemi hlavními odpověďmi, kterými byla *druhá světová válka*, *komunismus*, *Sametová revoluce* a *pandemie Covid-19*. Tyto odpovědi si vysvětlujeme především zdroji informací, které naši respondenti v tomto ohledu měli. Těmito zdroji se staly především prarodiče a rodiče respondentů. Z výpovědí respondentů je zřejmé, že si uvědomují změnu napříč historií především v souvislosti s hodnotou svoboda, která po pádu komunismu nabyla na své síle. Dále respondenti vnímají v této souvislosti posun v hodnotě „rodina“, která se dle respondentů posouvá do popředí až v pozdějším věku.

Na tuto skutečnost poukazuje také Mišovic a Vacek (2019), kteří poukazují na to, že hodnota „rodina“ v rámci české populace má zesilující tendenci po 30. roce života. Horký (2018) uvádí, že vrcholem populačního růstu byly 70. léta 20. století, kdy se světová populace ročně rozrůstala o 2,2 procenta. Následně se tempo opět vrací do normálu, tedy klesá. Domníváme se však, že situace spojená s pandemií Covid-19 by na vnímání hodnoty „rodina“ a populační růst mohla mít značný vliv. Tento potenciální posun přikládáme k propuknutí baby boomu, který během této pandemie nastal.

Třetí výzkumná otázka se ptala na to, jak generace Z vnímá dopad proměn společenských hodnot na partnerské vztahy během generací. Zde se jako nejčastější odpověď ukázal *multikulturalismus*, *akceptace homosexuality* a *digitalizace*. Domníváme se, že multikulturalismus se stal jednou z nejčastějších odpovědí, neboť generace Z je spojována s možností cestovat či studovat v zahraničí, což pro předchozí generace nebylo takovou samozřejmostí. V souvislosti s multikulturalismem společnost RPA (2018) poukazuje na multikulturalismus jako na zdroj, který prosazuje myšlenku, že v jednom demokratickém státě mohou společně žít nejen jednotlivci, ale i skupiny s různou kulturou.

Tuto myšlenku sdílí taktéž naši respondenti, kteří v možnosti cestovat a poznávat nové kultury spatřují nárůst smíšených párů.

Další oblastí se stala akceptace homosexuality. Tuto akceptaci vnímají respondenti jako pozitivní posun ve společnosti. V akceptaci homosexuality respondenti spatřují především rovnocennější podmínky pro spoluobčany, kteří jsou jiné než heterosexuální orientace a mají tak možnost utvářet a vést partnerské vztahy stejně tak hodnotně jako heterosexuální páry. Respondenti v této akceptaci taktéž spatřují větší prostor pro zkoumání své vlastní identity a sexuální orientace. Tuto domněnku podporují taktéž výzkumy provedené společností RPA (2018), která zjistila, že generace Z nebere nalezení sebe sama jako určitý cíl, ale jako každodenní cestu, která může být proměnná na základě jejích postojů, blízkých, vzdělání či partnera.

Poslední oblastí v rámci společenských proměn se stala digitalizace společnosti. Digitalizaci vnímali respondenti ve svých výpovědích ambivalentně. Přínos digitalizace spatřují především v rozšíření možnosti vzdělávání, utváření vztahů na dálku či jako zdroj velkého množství informací. Jako negativní dopad v souvislosti s digitalizací vnímají respondenti především vzrůstající anonymitu mezi mladými lidmi. Dále respondenti považují vznik internetu a digitálních zařízení za jeden ze zdrojů konzumního chování generace Z. Na tuto problematiku poukazuje také Bauman (2013), který upozorňuje na velké spektrum možností a změn, kterými mladí lidé disponují, přičemž vyměňují v mnoha směrech kvalitu za kvantitu. Dnešní vztahy, které podléhají těmto vnějším vlivům, označuje jako „tekuté“ a jejich podobu přirovnává k nezávazné hře (Bauman, 2013).

Předposlední výzkumná otázka se tázala, zda generace Z vnímá nějaké odlišnosti v porovnání s předešlými generacemi. Ty nejpodstatnější odlišnosti vnímají respondenti především ve sklonu k hedonistickému způsobu života, v nestálosti vztahů, vzdělání a strachu ze závazků. Sklon k hedonistickému životu je vnímán především neustálou touhou po lásce a vášni v partnerském vztahu. Tyto výsledky si vysvětlujeme již zmíněnou konzumní společností, která učí mladé lidi nahrazovat nefunkční „kusy“ za „kusy“ funkční. Tato analogie je patrná z výpovědí respondentů také v oblasti partnerských vztahů. Katrňák (2000) ve svém článku upozorňuje, že pokud mladí lidé chtějí navázat vztah, tak musí být aktivní, musí usilovat o to, aby si získali partnerovu důvěru (Katrňák, 2000). V rámci výpovědí respondentů vyplývá, že fáze usilování či zvládání překážek v partnerských vztazích není členy generace Z přijímaná jako součást vztahu, ale jako negativní jev, který narušuje představu o šťastném životě. V návaznosti na výsledky spojené s podkategorií *sklon*

k hedonistickému způsobu života vnímáme jako důležité o této analogii konzumního světa a jeho přesahu do partnerských vztahů mluvit. Tuto důležitost vidíme především v edukaci, jak funguje náš mozek a endokrinní systém, na jehož vlivy upozorňuje Dinestibier (2008). Domníváme se, že tyto znalosti by mohly mladým lidem pomoci více pochopit jejich emoce a následné chování. Vidíme také důležitost mluvit o jednotlivých stadiích vývoje partnerských vztahů, která poukazují na možná úskalí, která mohou být přirozenou součástí vývoje vztahu. Zde vidíme potenciál v realizaci webinářů⁴ či například tvorbě edukačních příspěvků v rámci sociálních sítí, které mají velký dosah na tuto věkovou skupinu.

Další oblastí v rámci této kategorie se stalo vzdělání. Tuto odlišnost vnímají respondenti jako pozitivní posun od předešlých generací, neboť díky novým možnostem v oblasti vzdělávání se mohou respondenti více rozvíjet a realizovat.

Poslední dvě oblasti, které vyvstaly z odpovědí respondentů, představují nestálost vztahů a strach ze závazku. Zde se nám v určité míře rozcházejí odpovědi respondentů s výzkumy, které publikovali ve své knize Mišík a Vacek (2019), kteří hovoří o patrném posunu v žebříčku hodnot oproti roku 2011 zejména vůči hodnotě rodina, která má vzestupnou tendenci v rámci české populace.

Bereme však na vědomí, že naše výsledky mohou být limitovány výzkumným souborem a počtem respondentů. Z výpovědí respondentů však vyplývá, že nestálost vztahů si vysvětlují jako důsledek menší odolnosti členů generace Z vůči zátěži a diskomfortu, ale také jako následek akceptace více sexuálních partnerů v životě jedince bez nutnosti závazku. Na úpadek morálky v souvislosti s křesťanskou vírou poukazují ve svých výzkumech Kuchařová a Šťastná (2009), které se zaměřily na zkoumání hodnot u české populace. Výsledky ukázaly, že hodnoty spojené s vírou v boha byly zmíněny pouze v 6 %. Autorky si tento stav vysvětlují dlouhodobě vysokou mírou sekularizace a nižším vlivem katolického náboženství, což se beze sporu promítlo do hodnot a vědomí již několika generací, včetně generace Z (Kuchařová & Šťastná, 2009). Jako poslední jev vnímají respondenti vliv sociálních sítí a internetu.

Poslední výzkumná otázka se snažila zjistit, které hodnoty považuje generace Z za důležité u svého životního partnera. Nejvýznamnější hodnotou se ukázala *důvěra*. Následovaly *hodnoty svoboda, lidskost/empatie, spolehlivost, upřímnost a zručnost*. Dále se

⁴ Webinář – je nová forma vzdělávání založená na živé online komunikaci.

také ukázalo, že respondenti do hodnot, které považují za důležité u svého partnera nepřímo zařazují také fyzickou atraktivitu.

7.3 Praktické využití poznatků této studie a možnosti dalšího výzkumu

Největším přínosem této práce je poskytnutí bližšího vhledu do vnímání problematiky proměn společenských hodnot v souvislosti s partnerskými vztahy mezi generacemi. Získané poznatky mohou sloužit například ke zkvalitnění služeb v oblasti individuálního, párového či rodinného poradenství. Výsledky této výzkumné studie lze také využít jako podněty pro preventivní programy zaměřené na partnerské vztahy mladé generace. Získaná data se svou povahou jeví jako vhodná pro vytvoření příruček rodičům či jejich prarodičům, kde by kontextualita této práce mohla nabídnout širší pochopení dané problematiky a omezit tak mezigenerační rozdíly.

Jak již bylo zmíněno pro další výzkum bychom doporučili longitudinální typ výzkumu, který by zjištěné souvislosti pomohl blíže poodhalit. Za významnou oblast považujeme digitalizaci a její dopad na partnerské vztahy. Zde vidíme jako přínosné zaměřit se v rámci další studie na tuto oblast a začlenit do výzkumného souboru také generace X a Y a Alpha.

8 ZÁVĚRY

Z výsledků analýzy dat vyplývá, že respondenti vnímají proměny životních hodnot v rámci hlavních 5 oblastí, ve kterých se změny projeví. Jednalo se o tyto oblasti: **změny v partnerských vztazích, historické události, proměny společenských hodnot, odlišnosti generace Z, hodnoty generace Z**. Dle výpovědí respondentů se ukázalo, že respondenti usilují o podobné hodnoty v partnerských vztazích jako tomu bylo u jejich rodičů či prarodičů, ale proměny způsobené především digitalizací a globalizací světa mají na tyto hodnoty v mnoha aspektech negativní vliv, který narušuje morální a sociální hodnoty generace Z.

Závěry vyplývající z jednotlivých výzkumných otázek:

1. Dle výpovědí našich respondentů vnímá generace Z změny především v oblasti *svobodné volby, rovnosti rolí, komunikace a vlivu sociálních sítí*.
2. Za zlomové události k vnímání partnerských vztahů považují *respondenti druhou světovou válku, komunismus, Sametovou revoluci a pandemii Covid – 19*
3. Proměnu společenských hodnot a jejich dopad na partnerské vztahy vnímají respondenti především v souvislosti *s multikulturalismem, akceptací homosexuality a digitalizací*.
4. Pokud jde o odlišnosti generace Z, respondenti vnímají změny vůči generacím svých rodičů a prarodičů především ve *sklonu k hedonistickému způsobu života, nestálosti vztahů, vzdělání a strachu ze závazků*.
5. Hodnotami, které respondenti považují za důležité u svého životního partnera, se staly *důvěra, lidskost/empatie, spolehlivost, být prarodinný/á, upřímnost a zručnost*.

Hlavním přínosem této práce je poskytnutí bližšího vhledu do vnímání problematiky proměn společenských hodnot v souvislosti s partnerskými vztahy mezi generacemi. Získané poznatky lze využít například ke zkvalitnění služeb v oblasti individuálního, párového či rodinného poradenství.

SOUHRN

Touto prací reagujeme na proměnu společenských hodnot a jejich dopad na partnerské vztahy mezi generacemi z pohledu generace Z. V českém prostředí existuje několik výzkumů, které jsou zaměřeny na charakteristiky jednotlivých generací či proměny partnerských vztahů z pohledu demografického chování dané generace. Minimum výzkumů je však kvalitativní povahy. Problematikou proměn partnerských vztahů se v České republice zabývá například (Katrňák, 2000; Kuchařová & Šťastná, 2009). Zjištění nedostatku kvalitativních studií v této oblasti nám pomohlo k rozhodnutí realizovat tento druh výzkumu.

V teoretické části jsme se nejprve věnovali otázce generací. Problematikou generací se začal v roce 1952 zabírat Karl Mannheim, který „generaci“ vnímá jako skupinu jedinců, kteří se nacházejí ve stejném historickém období, kulturním regionu a sdílí stejné historické problémy. Neměli bychom zapomínat, že každá generace čelí jiným historickým událostem a změnám v rámci své doby, které mohou mít dlouhodobý vliv na vnímání a chování jejich členů. Monika van den Berg (2020) upozorňuje ve své knize, že chceme-li si vzájemně porozumět, je jedno jestli napříč generacemi či v partnerském vztahu, pak musíme jednoznačně odhodit hodnocení, škatulkování a předsudky. Právě tato myšlenka představuje jedno z poslání této výzkumné práce.

Další oblast v rámci teoretické části představují hodnoty. Autoři Mišovič a Vacek (2019) vnímají hodnoty jako mimořádně důležité regulátory celého života lidí, které působí na utváření jak jejich myšlenek, tak morálních vlastností či světového názoru. Autoři dále poukazují na to, že z životních hodnot lidí lze vyvodit současnou úroveň několika společenských jevů, ale také predikovat jejich další vývoj (Mišovič & Vacek, 2019).

Poslední oblastí teoretické části se staly partnerské vztahy. Zde jsme se zaměřili na evoluci partnerských vztahů, vliv emocí a vývojových stadií na partnerské vztahy, přičemž jsme neopomněli ani proměny forem soužití, které jsou pro mladé páry důležitým tématem. Problematikou forem soužití v českém prostředí se zabývá například Vohlídalová & Maříková (2011).

Cílem této práce bylo poskytnout pohled generace Z na vnímání životních hodnot souvisejících s partnerskými vztahy během generací. V rámci výzkumné části jsme si položili 5 výzkumných otázek. První otázka se ptala, zda generace Z vnímá nějaké změny v partnerství mezi generacemi. Následující otázka se snažila zjistit, které události generace Z považuje za zlomové ve vztahu k vnímání partnerských vztahů. Třetí otázka se zaměřila na zjištění, jak generace Z vnímá dopad proměn partnerských hodnot napříč generacemi. Předposlední otázka se snažila zjistit, jak se generace Z z pohledu respondentů liší od předešlých generací. Poslední otázka se pak zaměřila na to, jaké hodnoty jsou pro člena Z důležité u životního partnera.

Celkově se výzkumný soubor skládal z 18 studentů či absolventů bakalářského a magisterského studijního programu. Věk respondentů byl v rozmezí 22–24 let. Účast na této výzkumné studii byla zcela dobrovolná, anonymní a bez příslibu finanční či jiné odměny. Před začátkem samotného výzkumu byli všichni respondenti seznámeni s průběhem a podmínkami výzkumné studie a byl jim předložen informovaný souhlas o účasti v této studii.

Data byla získána pomocí polostrukturovaného interview. Jako metodu analýzy a interpretace dat jsme zvolili zakotvenou teorii, která čtenáři pomůže hlouběji proniknout do jednotlivých oblastí zkoumané problematiky. Na základě této analýzy se nám podařilo identifikovat 5 hlavních oblastí, ve kterých se proměny společenských hodnot a jejich vliv na partnerské vztahy z pohledu generace Z podařilo do značné míry zachytit.

Konkrétně se jednalo o tyto oblasti: **změny v partnerských vztazích, historické události, proměny společenských hodnot, odlišnosti generace Z, hodnoty generace Z.** Ze zmíněných hlavních oblastí vzešlo dalších 19 podoblastí, ve kterých se vnímané změny výrazně projeví. Z výsledků se ukázalo, že respondenti za nejvýznamnější změny v partnerských vztazích považují možnost *svobodné volby, rovnosti rolí, komunikaci a vliv sociálních sítí*. Zde se nejvíce projevil vliv digitalizace společnosti, která se váže k podoblasti *komunikace a sociální sítě*. Ze zmíněných výpovědí respondentů se ukázalo, že více jak polovina respondentů vnímá tento vliv a proměny spojené s digitalizací jako negativní, neboť mají vliv na autentičnost jejich projevu a posilují anonymitu mezi mladými lidmi. Co se týče historických událostí, tak respondenti za nejvíce zlomové *považují druhou světovou válku, komunismus, Sametovou revoluci a pandemii Covid – 19*. Respondenti považují především *komunismus a pandemii Covid -19* za historické události, které přispěly k hodnotě „rodina“.

V rámci proměn společenských hodnot se ukázalo, že respondenti nejvíce vnímají dopad *digitalizace, akceptace homosexuality a multikulturalismu*. Respondenti digitalizaci v této souvislosti opět vnímali ambivalentně. V pozitivní rovině vnímají především posun v hodnotě „vzdělání“ a možnosti udržovat partnerské vztahy na dálku. Co se týče negativního dopadu, ten vnímají především v souvislosti s konzumerismem, který posílil se vznikem internetu a dle respondentů má také vliv na partnerské vztahy. V této souvislosti několik respondentů přirovnalo výběr potenciálního partnera k procesu výběru zboží na internetu, a to především kvůli vzniku sociálních sítí a online seznamek, které prezentují jedince podobně jako nabídku v obchodě. Naopak *akceptace homosexuality a multikulturalismu* byla respondenty vnímána v pozitivním směru. V *akceptaci homosexuality* vidí respondenti odklon od předsudků, projev vyspělosti dané společnosti a možnost plnohodnotně prožít život v homosexuálním vztahu bez obavy stigmatizace. *Multikulturalismus* stejně jako *akceptace homosexuality* jsou vnímány jako cesty, které zmírňují předsudky vůči cizím kulturám či etnikům a párům stejné sexuální orientace.

Co se týče **odlišností generace Z**, zde se jako nejdůležitější ukázal *sklon k hedonistickému životu, vzdělání, nestálost vztahů a strach ze závazku*. V *hedonistickém způsobu života*, který respondenti vnímají jako typický pro generaci Z, spatřují především touhu po pocitu štěstí, pozitivních emocích a vášni. Respondenti mají za to, že členové generace Z si často vybírají partnery za účelem, aby jim těchto pocitů pomohli docílit. Dále pak respondenti spatřují sklony k tomuto způsobu chování v možnostech a svobodě, kterými členové generace Z disponují.

Nestálost vztahů u generace Z vnímají respondenti především jako důsledek menší odolnosti členů generace Z vůči zátěži a diskomfortu. Respondenti se domnívají, že členové generace Z upřednostní v mnoha případech ukončení vztahu před dlouhodobějším diskomfortem, který může ve vztahu nastat. Dále je respondenty nestálost vnímána jako důsledek možností, které má generace Z v oblasti práce, cestování či osobních zájmů. Posledním aspektem v této souvislosti je časové vypětí členů generace Z, které je spjata nejen se studiem, ale také s brigádami a zájmy.

Další odlišnost, která je charakteristická pro generaci Z, je dle respondentů *vzdělání*. Odlišnost v této oblasti spatřují především v přístupu ke vzdělání a ve formách vzdělávání, kdy k velkým změnám došlo opět s příchodem digitalizace a digitálních zařízení. Dále respondenti vnímají jako typické pro generaci Z nárůst vysokoškolsky vzdělaných jedinců

v porovnání s předešlými generacemi. Ve vzdělání spatřují respondenti možnost větší autonomie a soběstačnosti.

Jako poslední odlišnost z pohledu našich respondentů se ukázal **strach ze závazku**, který je dle respondentů posilován strachem z omezení možností, kterými jako svobodní jedinci disponují. Následně se jako významné důvody ukázaly strach z potencionálního rozchodu, omezení vlastní svobody či přebrání zodpovědnosti vůči druhé osobě.

Poslední výzkumnou oblastí se staly hodnoty generace Z. Nejdůležitější hodnotu představovala u respondentů **důvěra**. Dále se jako významné hodnoty ukázaly **lidskost/empatie, spolehlivost, být prorodinný/á, upřímnost a zručnost**. Respondenti dále nepřímou zařazovali mezi hodnoty, které očekávají u svého životního partnera, **fyzickou atraktivitu a pozitivní vztah s rodinou a přáteli**.

Důležitým poznatkem je, že respondenti na základě svých výpovědí inklinují k podobným hodnotám, jako tomu bylo u jejich rodičů či prarodičů. Jedná se především o hodnoty: svoboda, důvěra, upřímnost, lidskost, spolehlivost, ale také rodina. Respondenti však vnímají obrovský tlak v podobě možností, které přinesla především digitalizace, dále pak vzdělání a globalizace. Tyto změny a možnosti vnímají zároveň jako nelehkou zkoušku pro udržení a vyznávání těchto hodnot. Dále vnímají respondenti rozpor vůči benevolentnosti, která ve vztazích nastala, neboť jim neurčuje žádné hranice, které byly v generaci jejich rodičů či prarodičů prezentovány formou určitých stigmat či výrazného nesouhlasu společností. Z výpovědí respondentů taktéž vzešlo, že cítí velký tlak ze strany rodiny a společnosti na to, jak by měly partnerské vztahy vypadat a jaké hodnoty by měli členové generace Z uznávat, což považují respondenti za častý střet nepochopení mezi generacemi. Obecně lze říct, že největší dopad na životní hodnoty vnímají respondenti v souvislosti se vznikem internetu a sociálních sítí, které mají vliv na způsob komunikace, výběr partnera, soukromí a důvěru. Jako pozitivní vnímají respondenti především odklon od tradičních modelů v domácnosti, díky kterému vzniká v partnerských vztazích větší rovnost rolí a s tím i spojená větší možnost seberealizace obou, jak muže, tak ženy, jež jsou v partnerském vztahu.

Tyto výsledky nelze aplikovat na členy generace Z v rámci celé České republiky. Diplomová práce přinesla kvalitativní pohled na problematiku proměn životních hodnot v souvislosti s partnerskými vztahy mezi generacemi z pohledu generace Z. Autorka diplomové práce spatřuje hlavní význam výzkumné studie v možnosti předávání informací

o vnímání hodnot a proměn společnosti z pohledu mladé generace, tedy generace Z. Získané informace by mohly posloužit v oblasti individuálního, párového či rodinného poradenství. Výsledky této výzkumné studie lze také využít jako podněty pro preventivní programy zaměřené na partnerské vztahy mladé generace.

LITERATURA

1. Akmal, Y., Koeswanto, S., Hartati, S., & Hikmah. (2020). Character Development in Generation Alpha Through Social-Emotional Learning With Parent Involvement: *Proceedings of the 1st International Conference on Early Childhood Care Education and Parenting (ICECCEP 2019)*. 1st International Conference on Early Childhood Care Education and Parenting (ICECCEP 2019), Bandung, West Java, Indonesia. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.201205.091>
2. Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
3. Bauman, Z. (2013). *Tekutá láska: O křehkosti lidských pout*. Academia.
4. Beck, U. (1997). The social morals of an individual life. *Cultural Values*, 1(1), 118–126. <https://doi.org/10.1080/14797589709367137>
5. Berg, M. van den. (2020). *Jak se vzájemně chápat: Generace X, Y, Z*.
6. Binka, B., Činčera, J., & Černý, M. (2015). Hodnoty v opravdovém světě. *Envigogika*, 10(1). <https://doi.org/10.14712/18023061.505>
7. Blanchflower, D., & Oswald, A. (2007). *Is Well-being U-Shaped over the Life Cycle?* (Č. w12935; s. w12935). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w12935>
8. Buchtík, M. (2017). *Mileniálové nejsou méně materiální ani šťastnější než jejich rodiče*. Získáno 10. září z <https://archiv.ihned.cz/c1-65966260-hodne-pracovat-neni-pro-mlade-uspech>

9. Cakirpaloglu, P., Univerzita Palackého, & Filozofická fakulta. (2009). *Psychologie hodnot*. Univerzita Palackého v Olomouci
10. CivicScience. (2017). *Veganism is On the Rise and QSRs Need to Adapt*. Získáno 9. října z <https://civicscience.com/veganism-gen-z-qsr/>
11. Curry, T. J., & Emerson, R. M. (1970). Balance Theory: A Theory of Interpersonal Attraction? *Sociometry*, 33(2), 216. <https://doi.org/10.2307/2786331>
12. ČSÚ (2017). *Rozvodovost*. Získáno 17. ledna z <https://www.czso.cz/documents/10180/61565976/1300691803.pdf/104cb875-5ab9-49b8-a048-d9e3a0d83684?version=1.4>
13. ČTK (2018). *Změna trendu: Rozvodovost v posledních letech klesá, manželství trvá déle*. Získáno 10. prosince z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/rozvodovost-v-poslednich-letech-klesa-manzelstvi-trva-dele/r~eef8b680f2e11e8aca5ac1f6b220ee8/>
14. Dienstbier, Z. (2008). *Žena (nejen) očima mužů: Sextameron*. Radix.
15. Dion, K., Berscheid, E., & Walster, E. (1972). What is beautiful is good. *Journal of Personality and Social Psychology*, 24(3), 285–290. <https://doi.org/10.1037/h0033731>
16. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. & ESPAD. (2016). *ESPAD report 2015: Results from the European school survey project on alcohol and other drugs*. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2810/564360>
17. Eslava Galán, J., & Schejbal, J. (2003). *Láska a sex ve starém Řecku*. Ikar.
18. Fialová, L. (Ed.). (2000). *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství* (Vyd. 1). Sociologické nakl.

19. Fourtané, S. (2018). *Generation Alpha: The Children of the Millennial*. Získáno 11. října z <https://interestingengineering.com/generation-alpha-the-children-of-the-millennial>
20. Giddens, A. (2012). *Proměna intimacy: Sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Portál
21. Gillernová, I., Kebza, V., & Rymeš, M. (2011). *Psychologické aspekty změn v české společnosti: Člověk na přelomu tisíciletí*. Grada.
22. Goleman, D., & Bílková, M. (2011). *Emoční inteligence*. Metafora.
23. Goodwin, R., & Tinker, M. (2002). Value priorities and preferences for a relationship partner. *Personality and Individual Differences*, 32(8), 1339–1349. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00122-2](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00122-2)
24. Graves-Brown, C. (2010). *Dancing for Hathor: Women in ancient Egypt*. Continuum.
25. Hargašová, M., & Novák, T. (2007). *Předmanželské poradenství*. Grada.
26. Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Portál.
27. Hartl, P., Hartlová-Císařová, H., Matějček, Z., & Dytrych, Z. (2002). *Krizové situace v rodině očima dítěte: Dětská závist – žárlivost, nevěra a rozvod – nový partner v rodině, nevlastní sourozenci – vzpomínky z dětství*. Grada.
28. Hartl, P., Hartlová-Císařová, H., & Nepraš, K. (2010). *Velký psychologický slovník*. Portál.
29. Hamplová D., & Pikálková, S. (2002). „Manželství, nesezdané soužití a partnerský vztah.“ Pp. 127-147 in Mansfeldová, Zdenka, Milan Tuček. *Současná česká společnost*. Sociologické studie. Sociologický ústav AV ČR
30. Hencová (2015). *Podoby mateřské lásky v 19. století*. Získáno 2. ledna z <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/podoby-materske-lasky-v-19-stoleti>

31. Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Portál.
32. Hogan, M. (2015). *Facebook and the 'Fear of Missing Out' (FoMO)*. Získáno 12. září z <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/in-one-lifespan/201510/facebook-and-the-fear-missing-out-fomo>
33. Holl, A. (1970). Max Scheler's Sociology of Knowledge and his position in relation to Theology. *Social Compass*, 17(2), 231–241.
<https://doi.org/10.1177/003776867001700202>
34. Horký, P. (2018). *Populační exploze planety končí. Byla to jen jedna z mála výjimek*. Získáno 11. září z <https://www.respekt.cz/denni-menu/populacni-exploze-planety-konci-byla-to-jen-jedna-z-mala-vyjimek>
35. Horská, P. (Ed.). (1990). *Dětství, rodina a stáří: V dějinách Evropy*. Panorama.
36. Chába, K. (2015). *Je emoční inteligence důležitá pro vztah?* Získáno 10. prosince z <https://www.partnerske-vztahy.eu/emocni-inteligence-dulezita-vztah/>
37. Inglehart, R. (2015). *The silent revolution: Changing values and political styles among Western publics*.
38. Kalibová, K., Pavlík, Z., & Vodáková, A. (2009). *Demografie (nejen) pro demografy*. Sociologické nakladatelství (SLON).
39. KASASA (2021). *Boomers, Gen X, Gen Y, and Gen Z Explained*. Získáno 17. září z <https://www.kasasa.com/articles/generations/gen-x-gen-y-gen-z>
40. Katrňák, T. (2000). Modern Partner Relationships and their Transformation in the Age of Late Modernity. *Czech Sociological Review*, 36(3), 307–316.
<https://doi.org/10.13060/00380288.2000.36.3.05>
41. Klabouch, J. (1962). *Manželství a rodina v minulosti*. Orbis.
42. Klíma, J. (1976) *Lidé Mezopotámie. Cestami dávné civilizace a kultury při Eufratu a Tigridu*. 1. vyd. Orbis.

43. Kohoutová, I. (2014) *Socio-demografická homogamie sezdáných a nesezdáných párů*. (Vyd. 1). Sociologické Nakl.
44. Kopecký, K. (2017). *Co je syndrom FoMo*. Získáno 21. září z <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/1229-co-je-syndrom-fomo>
45. Koukolík, F. (2020). *Sociální normy a hodnoty*. *Medicina Po Promoci*, 21(1), 6–8.
46. Krákora, P., Cingelová, G., Kopeček, P., Vaníčková, V., & Univerzita Palackého. (2016). *Tak trochu jiné soudobé dějiny*.
47. Kreidl, M. (2010). Dochází v ČR ke konvergenci hodnotového profilu lidí žijících v manželství a nesezdaném soužití? *Sociální studia / Social Studies*, 7(4), 85–100. <https://doi.org/10.5817/SOC2010-4-85>
48. Kučerová, R., Csajbók, Z., & Havlíček, J. (2018). Coupled individuals adjust their ideal mate preferences according to their actual partner. *Personality and Individual Differences*, 135, 248–257. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.07.019>
49. Kučerová, S. (1996). *Člověk, hodnoty, výchova: Kapitoly z filosofie výchovy* (Vyd. 1). ManaCon.
50. Kuchařová, V., & Šťastná, A. (2009). *Partnerství, rodina a mezigenerační vztahy v české společnosti*.
51. Kulhánek (2018). *Pocity prázdnoty a méněcennosti souvisí s aktivitami na sociálních sítích*. Získáno 1. října z <https://magazin.aktualne.cz/pocity-prazdnoty-a-menecennosti-souvisi-s-aktivitami-na-soci/r~34df583ee1c911e982ef0cc47ab5f122/>
52. Kučerová, S. (1996). *Člověk, hodnoty, výchova: Kapitoly z filosofie výchovy* (Vyd. 1). ManaCon.
53. Maca, T. (Ed). (2020). *Socioložka: Za totality se usnadnil rozvod i potrat. O sexu se začalo otevřeně mluvit*. Získáno 3. prosince z <https://1url.cz/2KMld>

54. Mansfeldová, Z. (Ed.). (2002). *Současná česká společnost: Sociologické studie* (Vyd. 1). Sociologický Ústav AV ČR.
55. Mareš, P., & Masarykova Univerzita (Ed.). (2003). *Modernizace a česká rodina: Sborník prezentací na Sympoziu pořádaném ve dnech 15. - 17. října 2003 Fakultou Sociálních Studií Masarykovy Univerzity v Brně = Modernization and the Czech family* (Vyd. 1). Nakl. Barrister & Principal.
56. Matějková, E., & Kelnarová, J. (2014). *Psychologie pro studenty zdravotnických oborů*. Grada.
57. Mayer, A. C. (1960). *Caste and Kinship in Central India: A Village and its Region*. University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520313491>
58. McCann Worldwide (2012) *The truth about youth*. Získáno 10. září z <https://www.mccannworldgroup.com/about/truth>
59. McCourt, D. M. (2012). The “Problem of Generations” Revisited: Karl Mannheim and the Sociology of Knowledge in International Relations. In B. J. Steele & J. M. Acuff (Ed.), *Theory and Application of the „Generation” in International Relations and Politics* (s. 47–70). Palgrave Macmillan US. https://doi.org/10.1057/9781137011565_3
60. McCrindle, M., & Wolfinger, E. (2009). *The ABC of XYZ: Understanding the global generations*. UNSW Press.
61. MediaGuru (19.července, 2019). *Nastupuje generace alfa a s ní interakce nových rozměrů*. Získáno z <https://www.mediaguru.cz/clanky/2016/07/nastupuje-generace-alfa-a-s-ni-interakce-novych-rozmeru/>
62. Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada.
63. Mišovič, J., & Vacek, L. (2019). *Generační vnímání života naší společnosti*.

64. Možný, I. (2002). *Sociologie rodiny* (Vyd. 2). Sociologické nakl.
65. Neumann, K. (1932) *Dějiny ženy: populární kapitoly sociologické, etnologické a kulturněhistorické. Svazek 3, Žena středověká a renesanční*. Melantrich.
66. Neumann, S., K., (1926). *Dějiny lásky: populární obrazy z dějin snubnosti, manželství a prostituce od pravěku až po dobu nejnovější*. L. Šotek.
67. Nezbeda, O. (2013). *Tekutá láska. O křehkosti lidských pout*. Získáno 10. listopadu z <https://www.respekt.cz/tydenik/2013/29/laska-v-tekutem-svete>
68. Novák, T. (2004). *Jak předejít krizi v manželství*. Grada
69. Novotný, P., Ivičičová, J., Syrůčková, I., & Vondráčková, P. (2017). *Nový občanský zákoník*.
70. Orel, M., & Facová, V. (2010). *Člověk, jeho smysly a svět*. Grada.
71. Otis-Cour, L. (2002). *Rozkoš a láska: Dějiny partnerských vztahů ve středověku*. Vyšehrad.
72. Paloncyová, J., Barvíková, J., Höhne, S., & Kuchařová, V. (2019). *Neúplné rodiny*.
73. Pandit, V. (2015). *We are Generation Z: How identity, attitudes, and perspectives are shaping our future*.
74. Patel, D. (2017). *8 Ways Generation Z Will Differ From Millennials In The Workplace*. Získáno 25. září z <https://www.forbes.com/sites/deeppatel/2017/09/21/8-ways-generation-z-will-differ-from-millennials-in-the-workplace/#62cfebea76e5>
75. Petrán, J., & Petráňová, L. (Ed.). (1995). *Dějiny hmotné kultury* (Vyd. 1). Ministerstvo kultury České republiky: Vydavatelství Karolinum.
76. Petrusek, M. (Ed.). (1996). *Velký sociologický slovník. 2: P–Ž* (Vyd. 1). Karolinum.
77. PewResearchCenter (2020). *As Millennials Near 40, They're Approaching Family Life Differently Than Previous Generations*. Získáno 12. září z

- <https://www.pewresearch.org/social-trends/2020/05/27/as-millennials-near-40-theyre-approaching-family-life-differently-than-previous-generations/>
78. PewResearchCenter (2019). *Millennial life: How young adulthood today compares with prior generations*. Získáno 10. září z <https://www.pewresearch.org/social-trends/2019/02/14/millennial-life-how-young-adulthood-today-compares-with-prior-generations-2/>
79. Pros, M., Daňková, M., Maca, T., Vocelka, T., & Kropáček, J. (2019). *Ztracená generace z: Jak přemýšlejí mladí Češi o životě, práci i budoucnosti?* Získáno 12. února z <https://1url.cz/EKMIh>
80. Prudký, L. (Ed.). (2009). *Inventura hodnot: Výsledky sociologických výzkumu hodnot ve společnosti České republiky (1. vyd)*. Academia
81. Rabušic, L (2001). *Kde ty všechny děti jsou?* SLON.
82. Rataj, P. (2020). *O vztah je výhodné starat se jako o zahradu*. Získáno 3. ledna z <https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/informatorium-3-8/99673/o-vztah-je-vyhodne-starat-se-jako-o-zahradu>
83. Reis, H. T. (2011). A History of Relationship Research in Social Psychology. In *Handbook of the History of Social Psychology*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203808498.ch17>
84. Roman, Š., & Šedová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál.
85. RPA (2018). *A Generation Z Exploration*. Získáno 15. října z <https://identityshifters.rpa.com/>
86. Řeháková, B. (2006). Measuring Value Orientations with the Use of S. H. Schwartz's Value Portraits. *Czech Sociological Review*, 42(1), 107–128. <https://doi.org/10.13060/00380288.2006.42.1.07>

87. Schwartz, S. H. (2006). Les valeurs de base de la personne: Théorie, mesures et applications. *Revue française de sociologie*, 47(4), 929.
<https://doi.org/10.3917/rfs.474.0929>
88. Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
89. Slaměnik, I. (2011). *Emoce a interpersonální vztahy*. Grada.
90. Spousta, V. (2008). *Krize současné společnosti a proměny hodnot na přelomu tisíciletí*. *Pedagogika: časopis pro pedagogickou teorii a praxi*, 58(3), 241-252.
91. Sternberg, J. (2017). *Láska je příběh*. Portál.
92. Struchlíková, (2009). *Základy psychologie emocí*. Portál.
93. Sýkora, J (2004). *Hagar a krize nesezdaného soužití*. Získáno 15. ledna z http://www.christnet.eu/clanky/3117/hagar_a_krize_nesezdaneho_souziti.url
94. Šimůnková, A. (1999). *Ideály a skutečnost: Vztahy mezi mužem a ženou v české měšťanské společnosti v polovině 19. století*. *Česká Literatura*, 47(6), 654-665.
Získáno 11. prosince z <http://www.jstor.org/stable/42708289>
95. Šmídová, M., Vávra, M. & Čížek, T. (2010). *Hodnotové orientace vysokoškolských studentů na třech typech fakult*. *Aula*, 18(2), 2–13.
96. Šmídová, M., Vávra, M. & Čížek, T. (2010). *Hodnotové orientace vysokoškolských studentů na třech typech fakult*. *Aula*, 18(2), 2–13.
97. The NICHD Early Child Care Research Network, Roisman, G. I., Booth-LaForce, C., Cauffman, E., & Spieker, S. (2009). The Developmental Significance of Adolescent Romantic Relationships: Parent and Peer Predictors of Engagement and Quality at Age 15. *Journal of Youth and Adolescence*, 38(10), 1294–1303.
<https://doi.org/10.1007/s10964-008-9378-4>

98. Thorová, K. (2015). *Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Portál.
99. Time, age, and the life cycle. (1979). *American Journal of Psychiatry*, 136(7), 887–894. <https://doi.org/10.1176/ajp.136.7.887>
100. Vágnerová, M. (2000) *Vývojová psychologie*. Portál.
101. Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie*. Karolinum.
102. VČR (2019). *Online svět patří (k) mladé generaci! Úspěch v kolektivu souvisí s aktivitou na sociálních sítích*. Získáno 21. září z <https://www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/media/tiskova-zprava-online-svet-patri-k-mlade-generaci!-uspech-v-kolektivu-souvisi-s-aktivitou-na-socialnich-sitich-173912/>
103. Vítěčková, M., & Brabcová, I. (2010). Nesezdané soužití—Součást proměny rodiny (přehledová studie). *Kontakt*, 12(4), 488–499. <https://doi.org/10.32725/kont.2010.064>
104. Vohlídalová, M., & Maříková, H. (2011). Rozpady kohabitací, rozvody manželství: jiné a/nebo stejné sociální fenomény? *Gender a výzkum / Gender and Research*, 12(2), 3-15
105. Volf, J. (2018). *Filosofie: Teoretická část systematické filozofie a etika* (1st ed.). Lukáš Vík.
106. Vozdek, J & Davidová, A. (2014). *Postavení žen v Indii*. Získáno 28. října z <https://ihned.cz/c1-62530990-postaveni-zen-v-indii>
107. Výrost, J., & Slaměník, I. (2008). *Sociální psychologie*. Grada.
108. Výrost, J., Slaměník, I., & Sollárová, E. (2019). *Sociální psychologie: Teorie, metody, aplikace*.
109. Zuckerman, M. (1994). *Behavioral Expressions and Biosocial Bases of Sensation Seeking*. Cambridge University Press.

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Abstrakt diplomové práce v českém jazyce

Příloha č. 2: Abstrakt diplomové práce v anglickém jazyce

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Příloha č. 4: Grafické znázornění kategorie „Změny v partnerských vztazích“

Příloha č. 5: Grafické znázornění kategorie „Historické události“

Příloha č. 6: Grafické znázornění kategorie „Proměny společenských hodnot“

Příloha č. 7: Grafické znázornění kategorie „Odlišnosti generace Z“

Příloha č. 8: Grafické znázornění kategorie „Hodnoty generace Z v partnerských vztazích“

Příloha č. 9: Polostrukturovaný rozhovor – otázky

Příloha č. 1: Český abstrakt diplomové práce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Generace Z: vnímání životních hodnot souvisejících s partnerskými vztahy během generací

Autor práce: Bc. Kamila Tozzi di Angelo

Vedoucí práce: doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.

Počet stran a znaků: 105/206 438

Počet příloh: 9

Počet titulů použité literatury: 109

Abstrakt: Velké množství výzkumů se věnuje proměnám společenských hodnot a jejich dopadu na utváření hodnotových orientací mezi generacemi a problematice partnerských vztahů. Cílem této práce bylo poskytnout náhled na vnímání této problematiky pohledem členů generace Z. V teoretické části se zabýváme pojmy generace, hodnoty a partnerské vztahy. V rámci empirické části jsme zvolili kvalitativní metodologii. Výzkumný soubor jsme získali metodou prostého záměrného výběru a metodou sněhové koule (n=18). Kritérii výběru byl věk 22-24 let a studium či absolvování bakalářského a magisterského studijního programu. Data jsme získali prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru. Následná analýza proběhla pomocí zakotvené teorie. Z výsledků vyplývá, že členové generace Z považují za nejvýraznější faktor, který ovlivňuje změny hodnotových orientací mezi generacemi a má dopad na jejich partnerské vztahy, digitalizaci, jež má negativní dopad na hodnoty jako je důvěra, soukromí a lidskost.

Klíčová slova: generace, hodnotové orientace, partnerské vztahy, sociální psychologie

Příloha č. 2: Abstract of thesis

ABSTRACT OF THESIS

Title: Generation Z: perception of life values regarding relationships during generations

Author: Bc. Kamila Tozzi di Angelo

Supervisor: doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.

Number of pages and characters: 105/206 438

Number of appendices: 9

Number of references: 109

Abstract: A large amount of research deals with the changes in social values and their impact on the formation of value orientations between generations and the issue of partnerships. The aim of this work was to provide insight into the perception of this issue from the perspective of members of the Z generation. In the theoretical part we deal with the concepts of generation, values and partnerships. In the empirical part we chose a qualitative methodology. We obtained the research set by the method of simple intentional selection and the snowball method (n=18). The selection criteria were the ages of 22-24 years and the study or completion of a bachelor's and master's degree program. We obtained the data through a semi-structured interview. Subsequent analysis was performed using grounded theory. The results show that members of generation Z consider the most significant factor influencing changes in value orientations between generations and having an impact on their partnerships, digitization, which has a negative impact on values such as trust, privacy and humanity.

Key words: Generations, life values, relationships, social psychology

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas s účastí na výzkumu v rámci diplomové práce

Téma diplomové práce: „Generace Z: vnímání životních hodnot souvisejících s partnerskými vztahy během generací“

Autor práce: Kamila Tozzi di Angelo

Vedoucí práce: doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.

Hlavním cílem tohoto výzkumu je zprostředkování náhledu do problematiky rozdílného vnímání hodnot, přístupu a utváření partnerských vztahů v souvislosti se společenskými změnami během jednotlivých generací z pohledu mladých dospělých, tedy generace Z. Podmínkou účasti ve výzkumu je realizace rozhovoru, který bude zvukově zaznamenán. V rámci zpracování dat bude rozhovor doslovně přepsán, analyzován a získaná data následně interpretována. Výsledky budou zveřejněny v závěrečné verzi této práce. V souvislosti s prezentací výsledků této práce mohou být také použity doslovné citace částí rozhovoru.

Vzhledem k tématu práce je náležitá pozornost věnována etickým otázkám a zajištění bezpečí respondentů. Zásady práce s informacemi:

- (1) Ochrana identity respondentů v prepisech rozhovorů, které budou uvedeny v diplomové práci budou odstraněny veškeré identifikující údaje.
- (2) Výzkumnice se zavazuje k mlčenlivosti vůči získaným osobním údajům o účastnících výzkumu. S výzkumným materiálem bude pracovat výhradně výzkumnice a osobní údaje se žádnou formou nedostanou ke třetí osobě.
- (3) Audionahrávka bude po přepisu a analýze rozhovoru vymazána.
- (4) Jako respondent máte právo kdykoli odstoupit od výzkumné aktivity, přičemž s daty, které jste během rozhovoru poskytli, nebude nadále nakládáno.

Děkuji Vám za věnovanou pozornost výše zmíněným informacím a žádám Vás tímto o poskytnutí souhlasu s Vaší účastí ve výzkumu.

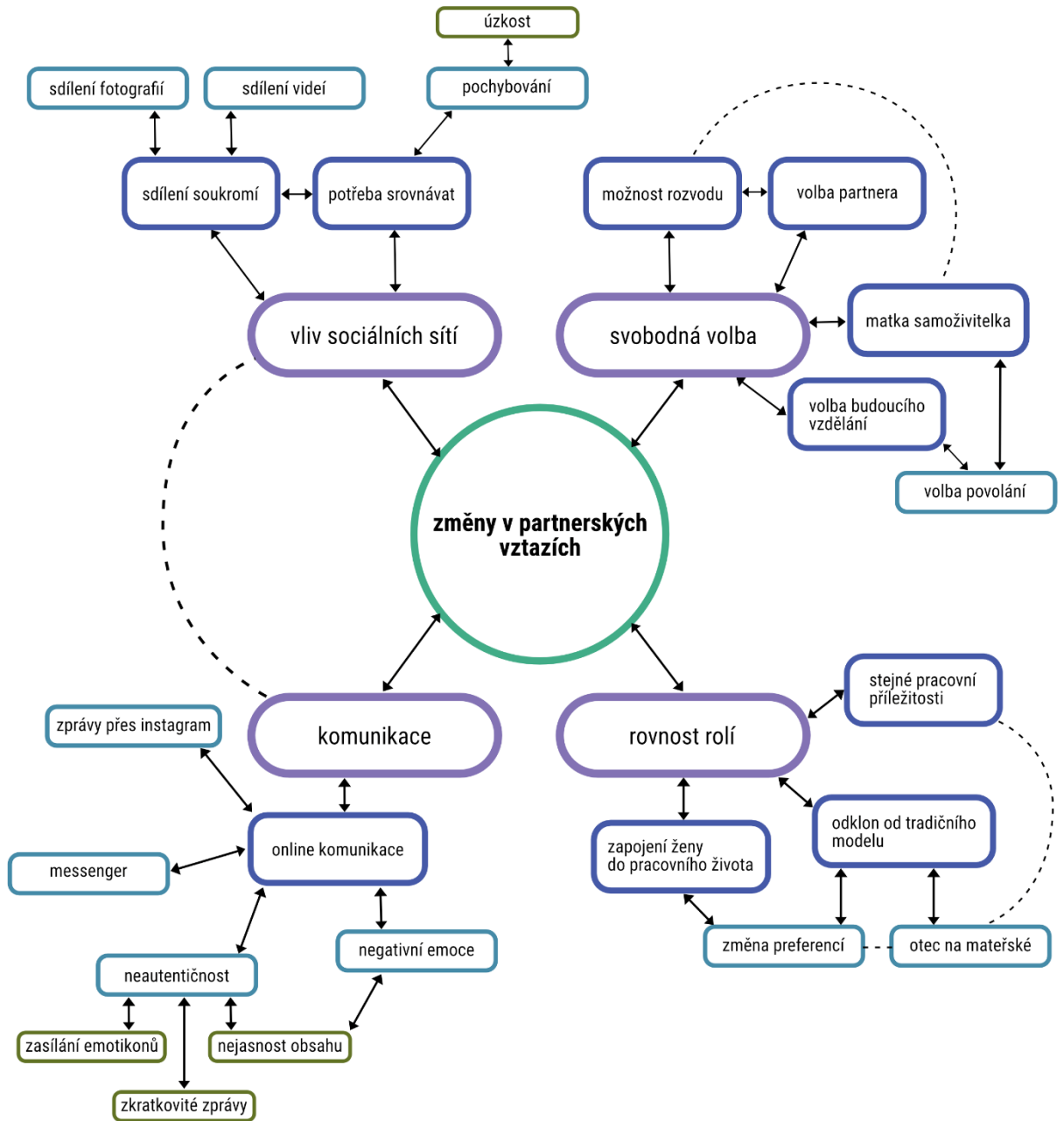
Kamila Tozzi

V souladu s Nařízením Evropského parlamentu a rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES a dále v souladu s platnou národní legislativou,

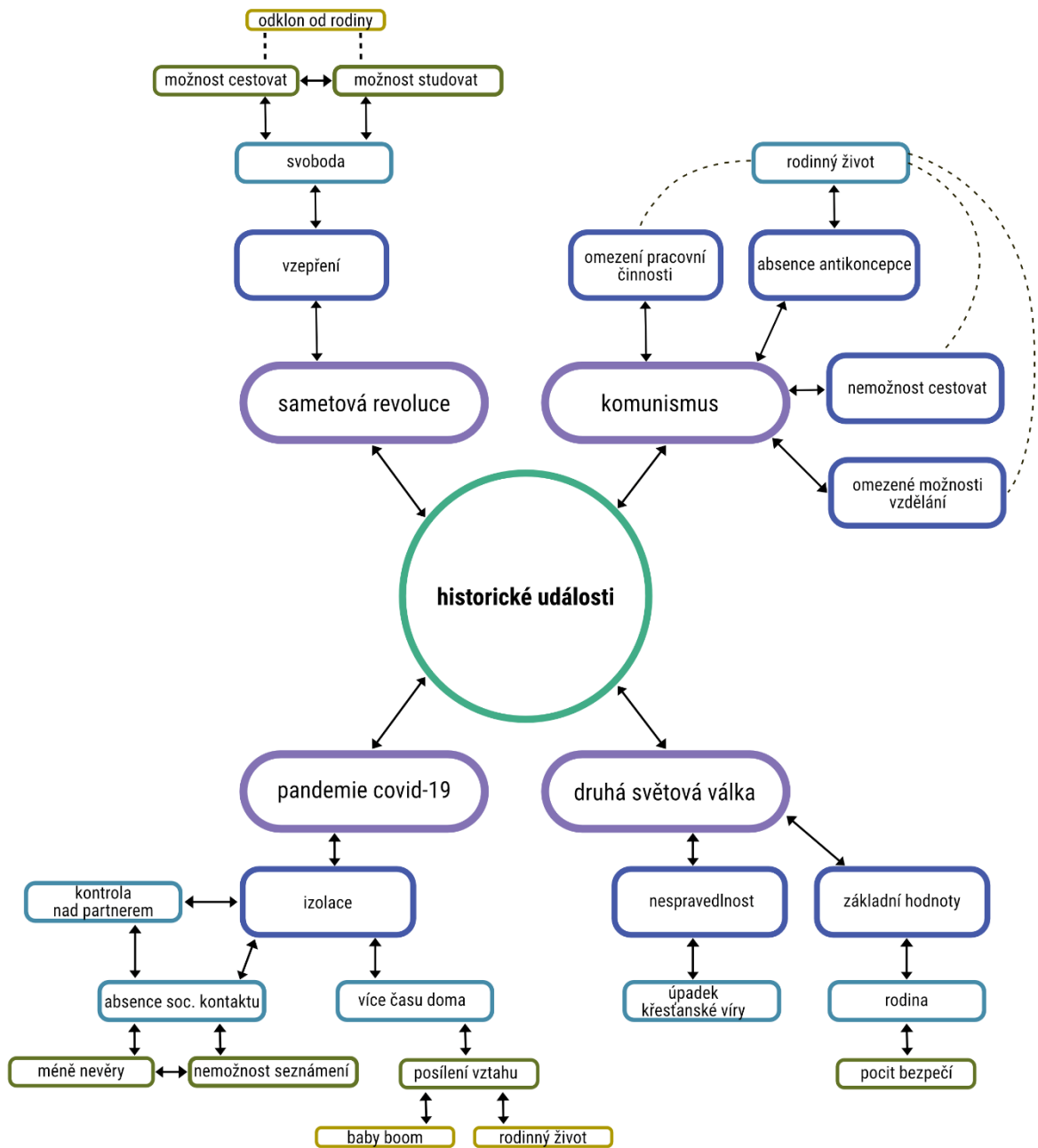
uděluji souhlas s účastí v uvedeném výzkumném projektu a s poskytnutím výzkumného materiálu.

V dne Podpis:

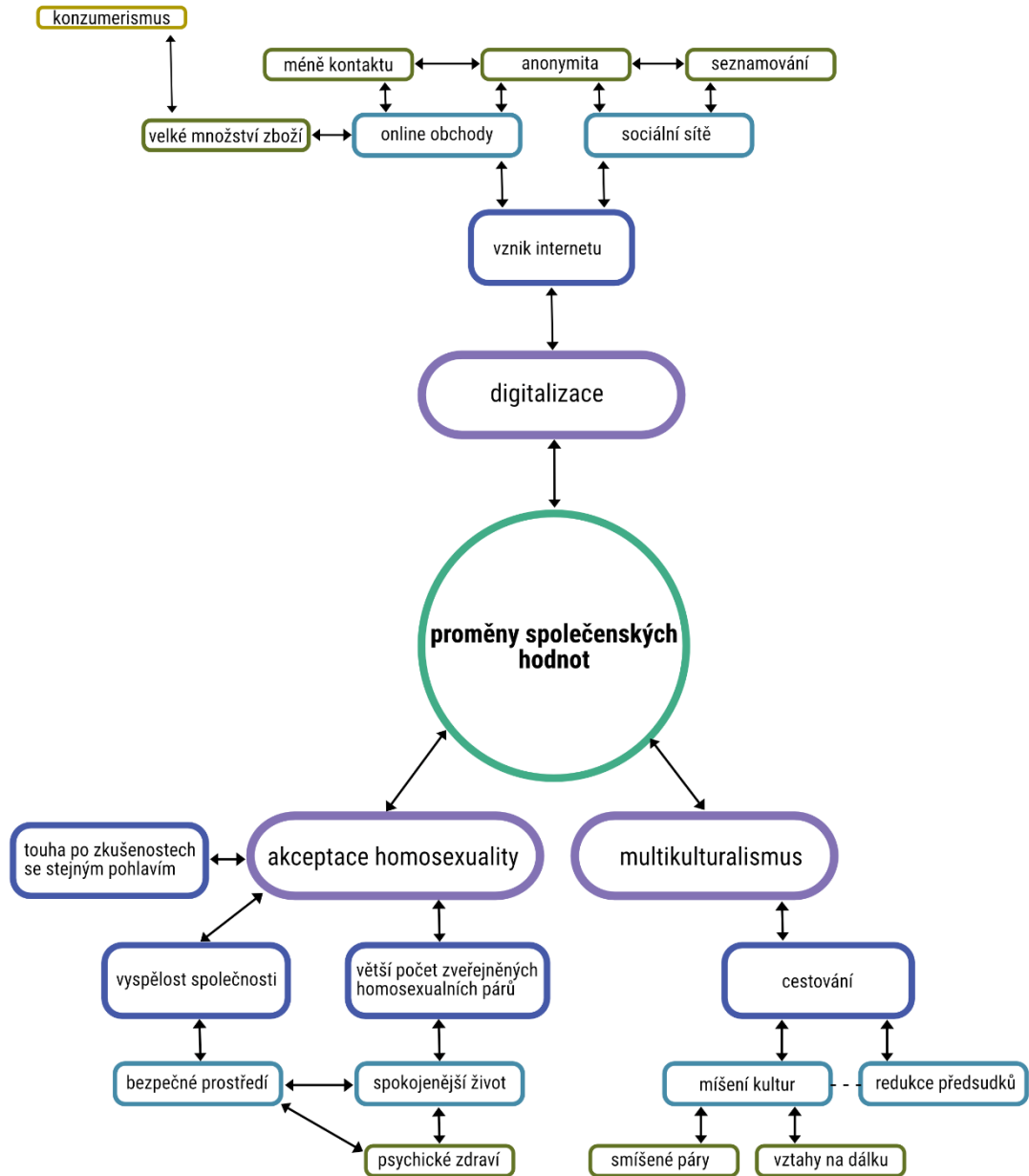
Příloha č. 4: Grafické znázornění kategorie „Změny v partnerských vztazích“

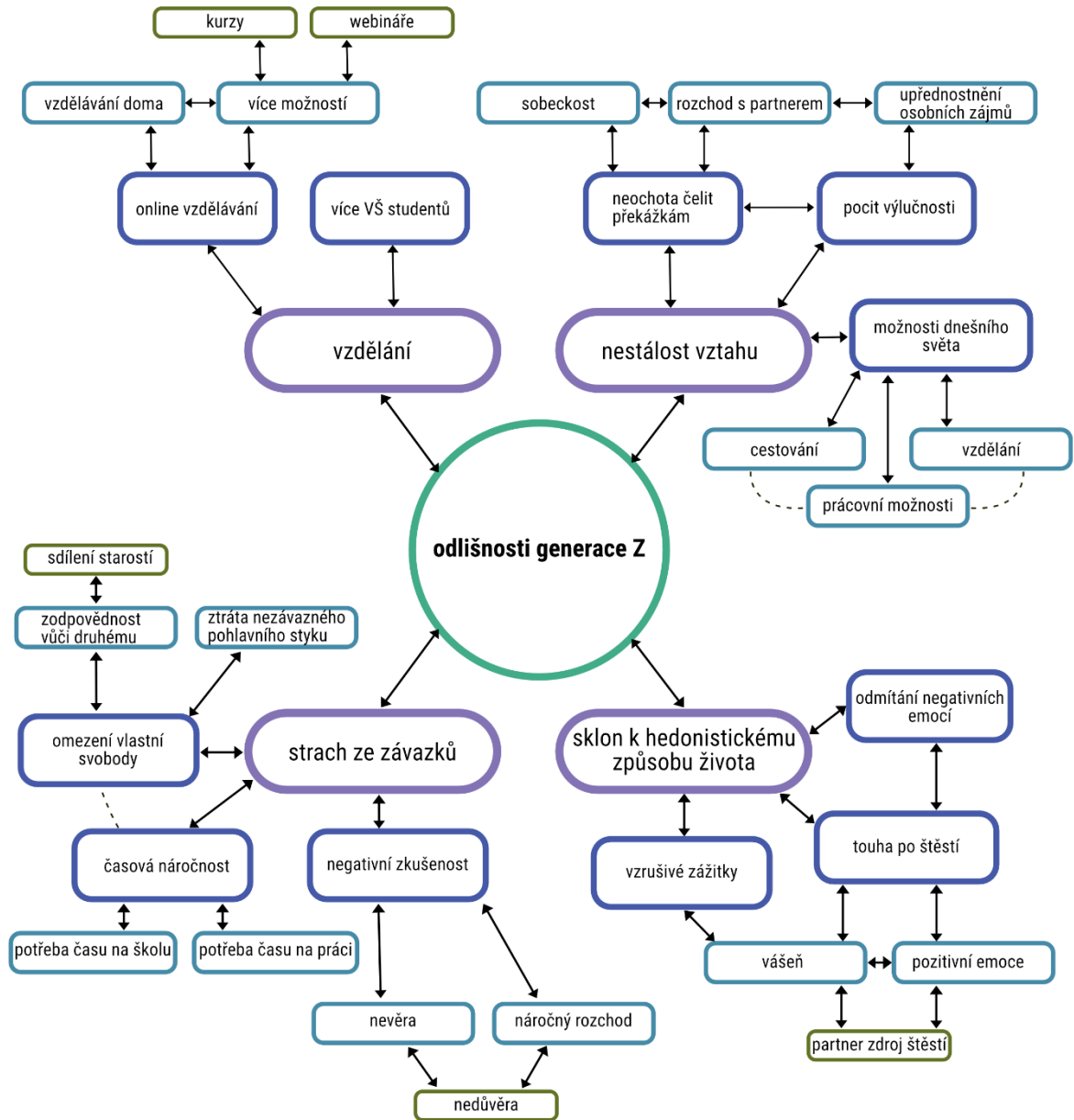
Příloha č. 5: Grafické znázornění kategorie „Historické události“

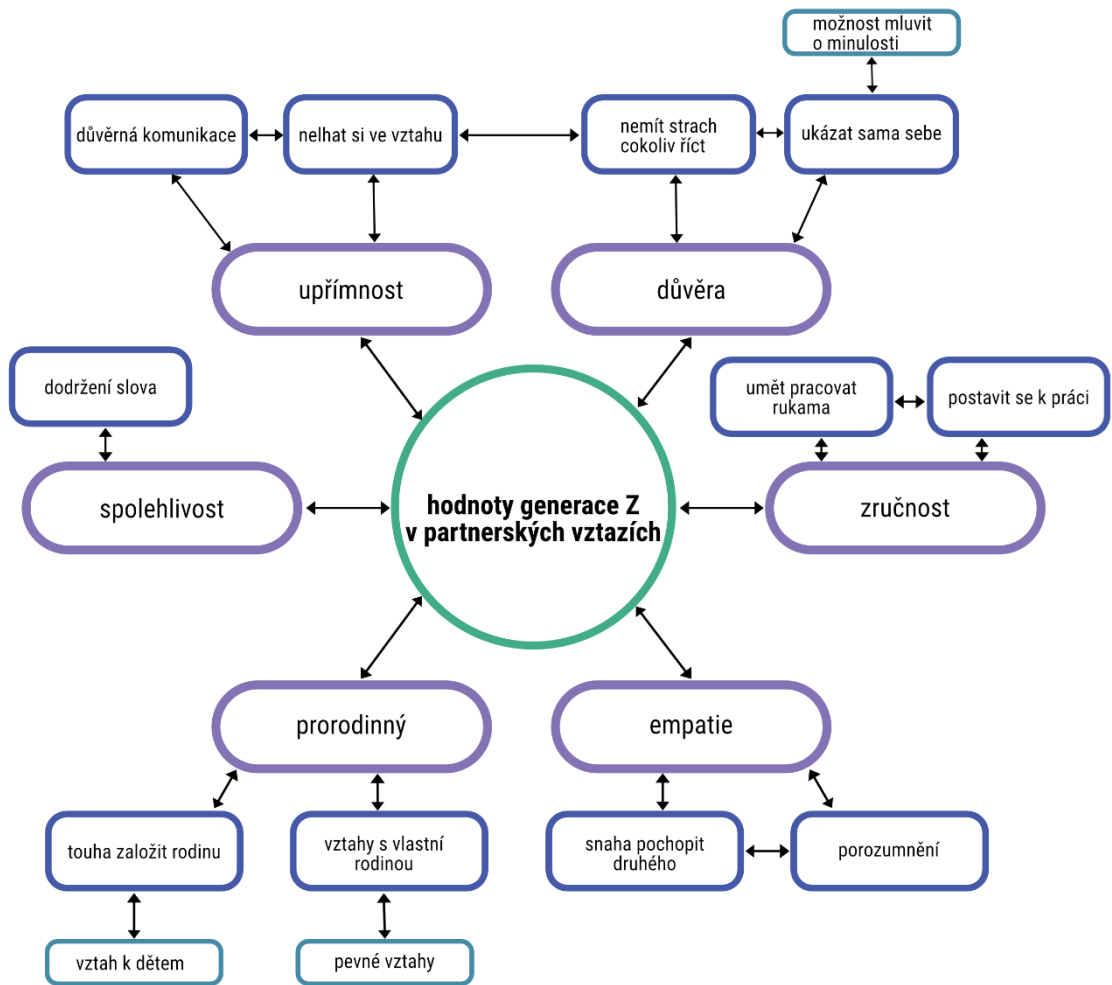
Příloha č. 6: Grafické znázornění kategorie „Proměny společenských hodnot“

Příloha č. 7: Grafické znázornění kategorie „Odlíšnosti generace Z“

Příloha č. 8: Grafické znázornění kategorie „Hodnoty generace Z v partnerských vztazích“

Příloha č. 9: Polostrukturovaný rozhovor – otázky

1. Vnímá generace Z nějaké změny v partnerství mezi generacemi?

- Myslíte si, že se partnerské vztahy a jejich pojetí během generací proměňovaly?
Pokud ano, tak jak?
- Jak tyto změny vnímáte vy osobně?

2. Které události považuje generace Z jako významné ve vztahu k vnímání partnerských hodnot napříč generacím?

- Které události vás v této souvislosti napadají?

3. Jak generace Z vnímá dopad proměn společenských hodnot na partnerské vztahy během generací

- Napadají vás nějaké společenské události/historické milníky, které mohly mít vliv na vnímání a utváření hodnot v partnerských vztazích?
- Když se zamyslíte nad svými rodiči a prarodiči, jaké hodnoty v souvislosti s partnerskými vztahy dle vás uznávali?
- Jaké hodnoty si myslíte, že uznává vaše generace?
- Čím si eventuální posun hodnot vysvětlujete?

4. Jak se generace Z z pohledu respondentů liší od předešlých generací?

- Myslíte si, že se vaše generace v souvislosti s partnerskými vztahy v něčem liší od předešlých generací? (ano/ne) pokud ano, tak jak?
- Co vnímáte jako „typické“ pro vaši generaci v souvislosti s partnerskými vztahy?
- Jak si myslíte, že se budou vyvíjet vztahy dalších generací?

5. Jaké hodnoty jsou pro člena generace Z důležité u životního partnera?

- Jaký by měl být váš partner?
- Jaké hodnoty by měl váš partner vyznávat určitě, a jaké nikoliv?

- Jaké aspekty v souvislosti s výběrem vašeho partnera by mohli mít vliv?